

Transcript (woordelijk verslag)

**van de vergadering van de
Provinciale Staten van Drenthe**

gehouden op 25 september 2024

Transcript

Vergadering van Provinciale Staten van Drenthe

Woensdag 25 september 2024

Locatie: Statenzaal van het Drents Parlement

Aanwezig:

mevrouw J. Klijnsma, voorzitter

de leden:

de heer C.S. van den Berg (BBB)
mevrouw B. van den Berg-Slagter (ChristenUnie)
mevrouw W.G. Bolhuis-van Unen (BBB)
de heer E. Bos (GroenLinks)
de heer R.A.A. Bosch (PvdA)
de heer G.B.H. Brandsema (ChristenUnie)
de heer J.P. Brouwer (BBB)
de heer B. van Dekken (CDA)
de heer P. Edelman (BBB)
mevrouw S. Hilgenga-van Dam (CDA)
de heer A.J. Hingstman (BBB) (aanwezig vanaf
agendapunt I)
de heer M. Jansen (BBB)
mevrouw A.A. Jongman (BBB)
de heer J. Kerssies (BBB)
mevrouw A.M. Kleine Deters (D66)
mevrouw H. Koning (BBB)
mevrouw M. Kramer-Hammenga (Volt)
de heer H. Loof (PvdA)
mevrouw S.A. Maris-Brouwer (BBB)
mevrouw F.S. Mensen-Maat (PvdA)
mevrouw L.G.T. Mestemaker (BBB)
mevrouw H. Mulder (VVD)
mevrouw C.E. Niessink (Forum voor Democratie)
de heer H. Omlo (JA21)
de heer J.R. Oosting (VVD)
Statenlid S.J. Peeks (Partij voor de Dieren)
de heer S.R. Pormes (LijstPormes)
de heer J. Puper (PvdA)
de heer H.G.J. Schuinder (BBB)
de heer B. Schütte (BBB)
de heer H.L. Smeenge (BBB)

de heer J.H. Steenberg (Sterk Lokaal
Drenthe)
mevrouw A. Udinga (VVD)
de heer N.A. Uppelschoten (PVV)
de heer G.A. Veltrop (BBB)
de heer C. Vianen (VVD)
de heer A. Vorenkamp (PVV)
de heer W.H. Vosseveld (BBB)
de heer S.K.D.S. Zandvliet (SP)
de heer J. van der Zee (BBB)
Statenlid R.R.M. Zuiker (Partij voor de Dieren)
de heer G. Zuur (CDA)

mevrouw S. Buissink, griffier

**Voorts aanwezig de leden van het
college van GS:**

de heer J. Otter (BBB)
mevrouw Y.M. Turenhout (PvdA)
mevrouw W.M. Meeuwissen-Dekker (VVD)
de heer H.G. Jumelet (CDA)

Afwezig:

mevrouw G.J. Dijkers (SP)
mevrouw M. Veltrop-de Wilde (BBB)

de heer E. van Dijk (BBB), gedeputeerde

A. Opening

De voorzitter: Goedemiddag dames en heren. Goedemiddag, goedemiddag allen. Welkom in onze Statenzaal. We hebben, als ik me zo mag uitdrukken, een volle bak heden middag. Dit is de eerste vergadering na het zomerreces dus nogmaals welkom. En natuurlijk ook een speciaal welkom voor de deelnemers van de Gast van de Staten. En als ik goed geïnformeerd ben, dan zijn deze keer te gast: de dames van Vrouwen van Nu, Holthe en Nijeveen. En ik heb begrepen, vicevoorzitter, u komt ook uit Nijeveen, dat uw moeder ook meegekomen is of niet? Zit die op de tribune? Kunt u alstublieft even gaan staan? Ja? Ja. [applaus] Ik kan u wel vertellen, het is heel gezellig met uw zoon, zo hier achter de tafel. Heel goed. Fijn dat u er bent. Dat geldt voor u allemaal, niet alleen maar voor de moeder van Jan, maar voor iedereen. En die deelnemers van de Vrouwen van Nu, die zijn onder leiding van de heer Omlo van JA21 en de heer Bos onder de hoede genomen en hebben kennis gemaakt met het reilen en zeilen van de Provinciale Staten Dus heer Bos en heer Omlo, hartelijk dank daarvoor. En ik wil ook graag vanaf deze plek de aanwezige deelnemers van het Burgerberaad Drenthe, fysiek en digitaal welkom heten. Zijn er mensen van het Burgerberaad aanwezig hier fysiek? Vraag ik ook maar even, dat is niet het geval, hè? Nee, we denken dat er inderdaad een aantal mensen via het scherm meekijken Want het Drents Parlement, hè, onze Staten, die spreken straks over uw adviesrapport Women. Dus ik kan me voorstellen dat u benieuwd bent naar hoe dat gaat. Verder heet ik van harte welkom de heer Anderson. Hij is het nieuwe lid van het college van de Noordelijke Rekenkamer en hij wordt straks beëdigd. Ja, daar zit hij, heel goed. In de vergadering van vandaag wordt ook een nieuw BBB Statenlid benoemd, te weten de heer Hingstman, de heer Hingstman, ja, die zit daar. Hij volgt mevrouw Veltrop op, die eerder deze maand haar ontslag heeft aangekondigd. En verder benoemen we nog drie bijzondere commissieleden niet zijnde Statenleden, te weten mevrouw Kiers, Geke Kiers voor Sterk Lokaal Drenthe, die is er ook. De heer Ypey, Ydo Ypey, ja. En hij is van de Partij voor de Dieren. En de heer Huijsdens, ja, Vincent Huijsdens en hij is van de SP. Welkom allemaal. En ik ben ook blij dat ik ons Statenlid Zuiker weer terugzie in ons midden. Welkom terug, fijn, heel goed. En verder meld ik dat Statenlid Peeks de fractievoorzitter van de Partij voor de Dieren is geworden, bij deze. Binnen de fractie van de PVV heeft zich eveneens een wijziging voorgedaan. De heer Vorenkamp heeft het fractievoorzitterschap van de heer Uppelschoten overgenomen. Gefeliciteerd met het fractievoorzitterschap en het geldt ook voor Statenlid Peeks.

B. Mededelingen

De voorzitter: Er is bericht van afwezigheid ontvangen van mevrouw Dijkers van de SP en van gedeputeerde Van Dijk, hij is ook afwezig. Hij zit in Brussel en hij wordt vervangen door gedeputeerde Turenhout, zij is wel aanwezig. Er is eerder dit jaar de toezegging gedaan dat er in de Statenzaal een kunstwerk in het kader van Artikel 1 van de Grondwet gaat verschijnen en we hebben nu natuurlijk tijdelijk de banner, die staat achter mij. Maar ja, die is niet zo kunstzinnig uitgevoerd. En gisteravond heeft de jury, die bestond uit: mevrouw Kleine Deters en de heer Schütte als ons jongste Statenlid. En ik mocht ook deel uitmaken van de jury. We waren met zijn drieën en we hadden ook goede ondersteuners. En wij zijn met zijn drieën bij elkaar geweest, hebben drie presentaties gezien, dames en heren en het was ongelooflijk moeilijk om eruit te komen, want het waren drie enorm goede presentaties. Maar het is ons gelukt en ik wil mijn mede-juryleden daarvoor ook hartelijk bedanken. Het was een mooi proces en wij kunnen u melden dat het kunstwerk Artikel 1, gemaakt zal worden door de heer Jan-Willem Deiman. En de heer Deiman, die woont in Drenthe, is nog vrij jong en heeft, vinden wij, echt een heel mooi ontwerp gemaakt hier voor de Statenzaal en ook voor de entree van het Provinciehuis, dus iedereen die niet in de Statenzaal komt, maar wel het Provinciehuis binnenkomt die zal toch Artikel 1 kunnen zien. En als het goed is, hebben wij even een impressie van wat zijn kunstwerk

gaat worden. Foto: 'Dit gaat hij dus op de ramen van de entree neerschrijven, als het ware, zou ik willen zeggen. En daarmee wil die laten zien dat er natuurlijk allerlei verschillende mensen zijn, met verschillende vormen, maar dat iedereen in ons land gelijk behandeld wordt'. Foto 2: 'En het tweede, de tweede afbeelding is hier in de Statenzaal. En dat zult u dus daarachter u zien op de publieke tribune, op den duur. En dan ziet u dat hij ook met kleuren gaat werken. En dat op deze manier Artikel 1 verbeeld wordt.' We zijn heel erg benieuwd naar hoe dat in het echt eruit zal gaan zien, maar we waren met zijn drieën behoorlijk enthousiast. Björn en Anry, het was echt mooi om te doen. Ja, dus dat voor wat betreft Artikel 1 en in februari, wanneer we van start gaan met 80 jaar vrijheid in Drenthe, is het eerste wat we doen de onthulling van het kunstwerk. Dus de kunstenaar gaat nu hartstikke hard aan de slag om ervoor te zorgen dat het in februari klaar is. En natuurlijk wensen we met zijn allen de heer Delman, de heer Deiman, moet ik zeggen, succes bij het uitvoeren van zijn opdracht. Dames en heren, ach, zullen we even een roffeltje geven voor meneer Deiman, want hij kijkt vast mee. [roffel] Het is toch altijd spannend voor een kunstenaar als die wordt uitgekozen.

C. Vaststellen van de agenda

De voorzitter: Ik wil graag de agenda vaststellen. Zijn er aanvullende agendapunten van uw kant? Zo niet, dan stel ik voor de agenda als zodanig vast te stellen.

D. Vaststelling besluitenlijst van de vergaderingen van 3 en 10 juli 2024

De voorzitter: Dan de besluitenlijst van de vergaderingen van 3 en 10 juli jongstleden van voor het zommerreces. Er zijn geen tekstuele opmerkingen binnengekomen, dus ik stel voor om de besluitenlijst van 3 en 10 juli volgens het voorstel vast te stellen. Dat kan, dat is mooi. Bij deze.

E. Ingekomen stukken

De voorzitter: Dan gaan we verder met agendapunt E en dan zien we dat er een lijst is met ingekomen stukken van A.1 tot en met A.26. En B.1 tot en met B.21. Er zijn geen vragen over de LIS binnengekomen. Er zijn geen verzoeken tot agendering vanuit de LIS binnengekomen, dus we kunnen de lijst met ingekomen stukken vast stellen. Ja, dank u wel.

F. Rondvraag

De voorzitter: Dan gaan we verder met agendapunt F en dat is de rondvraag en er is een rondvraag ingediend door het CDA over de uitbreiding van wolfwerende maatregelen. Ik geef graag het woord aan mevrouw Hilgenga voor haar rondvraag. Gaat uw gang.

Mevrouw Hilgenga: Dank u, voorzitter. Het CDA wil geen wolven in Drenthe, maar wil ook de dierhouders die nu hun dieren willen beschermen, nog beter helpen. En wij constateren dat de arbeidskosten voorgeschreven de schaapskudde- en begrazingsbedrijven fors zijn toegenomen door de komst van de wolf en we krijgen van beide sectoren signalen van grote financiële problemen. Het CDA vindt het niet redelijk dat zij opdraaien voor de kosten rondom de aanwezigheid van de wolf in Nederland. Wij waren voornemens om hier een motie vreemd over in te dienen, maar we hebben vernomen dat de gedeputeerde binnenkort over de wolven in gesprek gaat met de minister. En het college lijkt ook welwillend om te kijken naar een ruimere regeling om de schade op dit punt. En dat leidt tot de volgende rondvraag: wil de gedeputeerde een onderzoek doen naar de tegemoetkoming in de kosten voor arbeidsloon voor dierhouders die tijdelijke maatregelen zoals rasters en mobiele nachtkralen hebben om

te plaatsen? En kan GS ons toezeggen, dat is vraag twee, dat bij de inhoudelijke behandeling van het plan wolf provincie Drenthe, er meer inzicht zal worden gegeven in alle mogelijkheden op dit punt?

De voorzitter: Dank u wel mevrouw Hilgenga. En omdat onze gedeputeerde Van Dijk afwezig is, die de wolf onder zijn hoede heeft, zal ik maar zeggen, gaat gedeputeerde Turenhout de vraag beantwoorden. De vragen beantwoorden. Gedeputeerde Turenhout.

Gedeputeerde Turenhout: Dank u wel voorzitter. Namens de heer Van Dijk kan ik melden dat de staatssecretaris Rummenie heeft aangekondigd landelijk in te gaan zetten op wolf fencing teams. Moeilijk woord, vind ik zelf. Misschien krijgen we daar nog een betere vertaling van. Deze teams gaan boeren helpen met het plaatsen van rasters en hiermee komt dan ook een oplossing voor de extra arbeid die op dit moment geleverd moet worden. Wij zullen, namens de heer Van Dijk, de staatssecretaris de komende periode actief benaderen om onze Drentse belangen te vertegenwoordigen, dus daar heeft hij alle aandacht voor. Uw tweede punt, als de aanpak Wolf in Drenthe wordt geagendeerd zullen wij nadrukkelijk ook op dit punt u op de hoogte stellen van de laatste stand van zaken. Dit wat betreft de beantwoording voorzitter.

De voorzitter: Is er nog behoefte aan een vervolgvraag mevrouw Hilgenga?

Mevrouw Hilgenga: Ja, heel kort. Wil de gedeputeerde ook haar best doen om ons zo snel mogelijk te informeren over de uitkomsten van dit gesprek? Aangezien wij binnenkort opnieuw met elkaar spreken over de plan Wolf provincie Drenthe.

De voorzitter: Gedeputeerde.

Gedeputeerde Turenhout: Ja, dat kan ik zeker toezeggen, we zullen u op de hoogte houden.

De voorzitter: Prima. Zijn er verder nog vragen over dit agendapunt? Dat is niet het geval.

G. Beëdiging van de heer R.J. Anderson tot lid van het college van de Noordelijke Rekenkamer

De voorzitter: Dan gaan we naar agendapunt G: de beëdiging van de heer Anderson tot lid van het college van de Noordelijke Rekenkamer. Het college van de Noordelijke Rekenkamer heeft drie leden en de leden worden op voordracht van de raad van advies van de Rekenkamer benoemd door de drie Provinciale Staten. Om te voorzien in de vacature die was ontstaan, is door de Staten van Friesland, Groningen en Drenthe voor het zomerreces formeel een opvolger benoemd. De benodigde beëdiging van betrokkene, de heer Anderson, Rick Anderson, vindt nu plaats en ik vraag hem om naar voren te komen. En als u kunt gaan staan, dames en heren, wilt u dan gaan staan? Fijn, Dank u wel. Want dan lees ik de verklaring en de belofte voor. Ik verklaar dat ik, om tot lid van de Rekenkamer benoemd te worden, rechtstreeks, nog middellijk, onder welke naam of welk voorwendsel ook, enige gift of gunst heb gegeven of beloofd. Ik verklaar en beloof dat ik, om iets in dit ambt te doen of te laten, rechtstreeks, nog middellijk, enig geschenk of enige belofte heb aangenomen of zal aannemen. Ik beloof dat ik getrouw zal zijn aan de Grondwet, dat ik de wetten zal nakomen en dat ik mijn plichten, als lid van de Rekenkamer naar eer en geweten zal vervullen.

De heer Anderson (Noordelijke Rekenkamer): Dat verklaar en beloof ik.

De voorzitter: Dank u wel en gefeliciteerd. En wat fijn dat u de rekenkamer verder gaat ondersteunen. Fantastisch. [applaus] Gefeliciteerd. En natuurlijk, we gaan zo even schorsen, dan kunt u allemaal de heer Anderson feliciteren.

H. Rapportage van de Commissie voor de Geloofsbrieven

De voorzitter: We gaan nog even door met benoemen, want we gaan een nieuw Statenlid installeren en drie bijzondere commissieleden. Maar we beginnen we natuurlijk dan bij de rapportage van de commissie van de geloofsbrieven. En ik heb begrepen dat mevrouw Veltrop van de BBB per brief heeft laten weten dat ze om persoonlijke redenen afscheid neemt. Op de opengevallen plek heeft het Centraal Stembureau de heer Hingstman benoemd tot Statenlid, Arjan Hingstman En nu ligt de vraag voor of hij toegelaten en beëdigd kan worden. En dat geldt ook voor de commissieleden mevrouw Peeks... Nee, de commissieleden mevrouw Peeks, die zitten natuurlijk in de commissie voor de geloofsbrieven. de heer Vorenkamp en de heer Pormes die hebben de geloofsbrieven vanmorgen onderzocht en mevrouw Peeks is de rapporteur en zij staat al achter mij. Dus dat is mooi, want ik geef u het woord bijna. Ik geef u het woord nog niet, want u wandelt nog een keertje op en neer. En uw fractiegenoot geeft u het pasje. Daar moeten we allemaal nog even aan wennen. Ik geef het woord aan Statenlid Peeks.

Statenlid Peeks: Ja, dank u wel voorzitter. De commissie heeft de geloofsbrief en het daarbij overlegde stukken van het benoemde lid, de heer Hingstman, onderzocht en in orde bevonden. Wij adviseren de Staten de heer Hingstman toe te laten als lid van de Provinciale Staten van Drenthe.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Peeks. En ik stel de Staten voor... Overigens begrijp ik net dat de techniek al een poosje bezig is om ervoor te zorgen dat de microfoon, als je daarachter staat, dat dan ook degene die spreekt op het scherm verschijnt. Maar dat is tot op heden nog niet gelukt. Ik mag hopen dat dat gaande de middag wel gaat lukken. Ik zie knikkende gezichten, dus dat geeft de burger moed. Ik stel de Staten voor om dit advies, van de commissie voor de geloofsbrieven, over te nemen en ik concludeer daarmee dat de heer Hingstman toegelaten is tot de Provinciale Staten van Drenthe. En natuurlijk dank ik de leden van de commissie voor de geloofsbrieven voor hun werk. Nu de geloofsbrieven van de heer Hingstman zijn goedgekeurd, is mevrouw Veltrop geen lid meer van de Provinciale Staten. En zij is vandaag niet aanwezig, maar ik wil haar natuurlijk namens u, Staten, vanaf deze plek heel erg hartelijk bedanken voor haar inzet en zij ontvangt vanzelfsprekend een mooie bos bloemen van ons en de afscheidstegel. Mag ik ook voor haar, want ze kijkt vast mee, een kleine roffel? [roffel] Dank u wel.

I. Installatie van de heer A.J. Hingstman

De voorzitter: Dan is nu het moment gekomen om de heer Hingstman te installeren tot Statenlid. En ik wil hem graag verzoeken om naar voren te komen. En dan ga ik u weer vragen om te gaan staan. Fijn, goedemiddag. Ik ga de verklaring en de belofte voorlezen. Ik verklaar dat ik, om tot lid van Provinciale Staten benoemd te worden, rechtstreeks, nog middellijk, onder welke naam of welk voorwendsel ook, enige gift of gunst heb gegeven of beloofd. Ik verklaar en belof dat ik, om iets in dit ambt te doen of te laten, rechtstreeks, nog middellijk, enig geschenk of enige belofte heb aangenomen of zal aannemen. Ik belof dat ik getrouw zal zijn aan de Grondwet, dat ik de wetten zal nakomen en dat ik mijn plichten, als lid van Provinciale Staten, naar eer en geweten zal vervullen.

De heer Hingstman: Dat verklaar ik en dat belof ik.

De voorzitter: Van harte gefeliciteerd en welkom in onze Staten. [applaus] Kijk, twee bossen bloemen, alstublieft. Kijk. Ja. Goed zo. Ik doe wel even zo. Heel goed. Welkom. Mooi.

De heer Hingstman: Mag ik daar gaan zitten?

De voorzitter: ja, u mag daar gaan zitten, zeker, want dat wordt uw plek. En de heer Hingstman kan zo meteen ook gefeliciteerd worden tijdens de schorsing.

J. Hamerstukken

De voorzitter: We gaan nu door naar agendapunt J en dat zijn de hamerstukken. eens even kijken.

J-1. Benoeming bijzondere commissieleden fracties Sterk Lokaal Drenthe, SP en de Partij voor de Dieren; voorstel van het presidium van 18 september 2024, kenmerk 8/SG/202401140 Statenstuk 2024-31

De voorzitter: En ik begin met J-1 en dat is natuurlijk de benoeming van de bijzondere commissieleden, voor de fracties: Sterk Lokaal Drenthe, SP en de Partij voor de Dieren. Het voorstel van het presidium van 18 september 2024 op Statenstuk nummer 31. De fractie van de Partij voor de Dieren heeft de heer Ypey voorgedragen als bijzonder commissielid niet zijnde Statenlid voor de Statencommissie van onze Provinciale Staten. De SP-fractie heeft de heer Huijsdens voorgedragen. En de fractie van Sterk Lokaal Drenthe heeft mevrouw Kiers voorgedragen als commissielid. De benoemingen zijn vastgelegd in het Statenstuk, op stuk nummer 31, onder het motto: benoeming bijzondere commissieleden. Verder heb ik te vermelden dat mevrouw Kiers, de heer Ypey en de heer Huijsdens inmiddels hebben aangegeven en bevestigd dat zij de uitgangspunten van de gedragscode integriteit Provinciale Staten Drenthe onderschrijven. Kunt u met dit voorstel instemmen om deze drie commissieleden te benoemen? Dat is het geval. Dan vraag ik mevrouw Kiers, de heer Huijsdens en de heer Ypey naar voren te komen, om de gelukswensen en desgewenste bloemen in ontvangst te nemen. Heel goed. Van harte gefeliciteerd. Jij ook heel erg gefeliciteerd

Mevrouw Kiers: Ik heb er zin in.

De voorzitter: Dat dacht ik al. Ook heel erg gefeliciteerd. Mooi, fijn dat jullie komen helpen met zijn allen in de commissie. Helemaal goed. We hebben de bloemen, even kijken. Alstublieft.

Mevrouw Kiers: Dank u wel.

De voorzitter: En alstublieft.

De heer Huijsdens: Dank u wel.

De voorzitter: Ja, applaus. [applaus] U wilde geen bloemen? Heel goed. Jan heeft ook nog een cadeau. Iedereen begint dan vrolijk te feliciteren, heel goed. Ik wil nog even zeggen, dames en heren, één momentje nog, één momentje nog, u mag zo meteen iedereen feliciteren en in uw armen sluiten. Ik wil nog even zeggen dat de oud-commissieleden Reijmersdal en van Van der Weg vandaag niet aanwezig kunnen zijn, maar ik wil ze natuurlijk wel bedanken voor hun inzet. En de heer Van der Weg blijft actief voor de SP-fractie heb ik begrepen, dus dat is mooi. Ja, ik wil nu de vergadering schorsen

voor een minuut of tien, want dan krijgt u de gelegenheid om zowel het nieuwe Statenlid, als de bijzondere commissieleden, als de heer Anderson te feliciteren. Dus doe uw best, zou ik willen zeggen. Ik schors de vergadering.

**J-2. Benoeming lid Commissie voor de Geloofsbrieven; voorstel van het presidium van Provinciale Staten van 18 september 2024, kenmerk 39/SG/202401409
Statenstuk 202-40**

De voorzitter: Dan gaan we verder met agendapunt J-2. Heel goed. En dan gaan we een lid benoemen van de commissie voor de geloofsbrieven en het voorstel, van het presidium van 18 september jongstleden op Statenstuk nummer 40, is om de heer Steenberg van Sterk Lokaal Drenthe in de commissie te benoemen. Want hij vervangt dan de heer Schoenmaker, die geen Statenlid meer is. Even kijken, iedereen akkoord? Aldus besloten.

**J-3. Toestemming wijziging Gemeenschappelijke Regeling Samenwerkingsverband Noord-Nederland, voorstel van het college van Gedeputeerde Staten van 26 juli 2024, kenmerk 30/5.1/2024001144
Statenstuk 2024-41**

De voorzitter: Dan kom ik bij J-3: toestemming wijziging gemeenschappelijke regeling samenwerkingsverband Noord-Nederland. Een voorstel van het college van GS van 26 juli op stuk nummer 41. Kunt u met dit voorstel instemmen? Dat is het geval.

**J-4. Wijziging van de Gemeenschappelijke regeling van de Noordelijke Rekenkamer (NRK); voorstel van het presidium van Provinciale Staten van 18 september 2024, kenmerk 38/SG/202401657
Statenstuk 2024-42**

De voorzitter: Dan de wijziging van de gemeenschappelijke regeling van de Noordelijke Rekenkamer. Een voorstel van het presidium van PS van 18 september Statenstuk 42. Kunt u met dit voorstel instemmen? Dat is ook het geval. Altijd fijn dat de heer Van Dekken in ieder geval schudt en knikt, bedoel ik. En bij de rest denk ik dan maar het zal wel goed zijn.

**J-5. Nota Vastgoedbeleid; voorstel van het college van Gedeputeerde Staten van 14 mei 2024, kenmerk 20/5.1/2024000707;
Statenstuk 2024-17**

De voorzitter: Dan de Nota Vastgoedbeleid. Een voorstel van het college van GS van 14 mei. Op Statenstuk nummer 17. Kunt u met dit voorstel instemmen? Ook dat is het geval.

**J-6. Bestuursrapportage 2024 en 5e wijziging van de Begroting 2024; voorstel van het College van Gedeputeerde Staten van 9 juli 2024, kenmerk 28/5.4/2024001017
Statenstuk 2024-37**

De voorzitter: Dan kom ik bij de Bestuursrapportage 2024 en de 5e wijziging van de begroting 24. Een voorstel van het college van GS van 9 juli, op Statenstuk 37. En ik heb begrepen dat de fractie van de

PVV bij dit Statenstuk een stemverklaring wil afleggen. En ik geef het woord aan de heer Vorenkamp. Gaat uw gang.

De heer Vorenkamp: Ja, dank u, voorzitter. Ja, de PVV stemt tegen vanwege de begrotingswijzigingen met betrekking tot Prolander en de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland, waarvan de PVV vindt en dat mag een duidelijk standpunt zijn, dat deze moet stoppen. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, heer Vorenkamp. Ja, ik zie mevrouw Niessink van Forum voor Democratie.

Mevrouw Niessink: Ja, dank u wel. Onze fractie wordt geacht tegengestemd te hebben.

De voorzitter: Dank u wel. Dan concludeer ik dat deze Bestuursrapportage en deze 5e wijziging van de begroting wordt aanvaard met tegenstemmen van de PVV-fractie en Forum voor Democratie.

K. Bespreekstukken

De voorzitter: Dan stel ik de bespreekstukken aan de orde.

K-1 Economische Koers; voorstel van het college van Gedeputeerde Staten van 18 juni 2024, kenmerkt 25/5.3/2024000881 Statenstuk 2024-32

De voorzitter: Dan stel ik de bespreekstukken aan de orde. Kom ik bij stuk K-1: de Economische Koers. En dat is een voorstel van ons college van GS van 18 juni, Statenstuk 32. We hebben afgesproken dat we hierbij spreektijden gaan hanteren. In de eerste termijn is dat twee minuten per fractie en voor het college tien en in de tweede termijn is dat één minuut spreektijd per fractie en voor het college vijf minuten. En we hebben afgesproken dat er per fractie bij dit hele agendapunt maximaal drie interrupties aan de orde zullen zijn. En onze charmante griffier houdt dat wederom bij. Die zit steeds dat allemaal te turven. De fracties van de Partij voor de Dieren, de VVD, de ChristenUnie, het CDA en de SP hebben aangekondigd te komen met een amendement of een motie of amendementen en moties en zij krijgen daarom één minuut spreektijd extra. En ik geef als eerst het woord aan Statenlid Peeks van de Partij voor de Dieren, voor haar bijdrage. Oh, neem me niet kwalijk, het is de collega. Ja, ga uw gang. Heel goed. Aan u het woord, Statenlid Zuiker.

Statenlid Zuiker: Voorzitter, steeds meer mensen over het hele politieke spectrum raken ervan doordrongen dat we met ons huidige economische systeem niet verder kunnen op deze weg. Oneindige groei op een eindige planeet is immers onmogelijk. Een extractie van grondstoffen heeft ook een grens. We hebben immers maar één planeet en daar zullen ook de toekomstige generaties het mee moeten doen. Het college schrijft in de Economische Koers dat zij voorzien dat de collectieve kosten voor milieuvraagstukken zullen toenemen. En als je kijkt naar de miljoenen die we nu al uitgeven voor bijvoorbeeld natuurherstel of schoon drinkwater, dan is het niet meer dan economisch logisch dat we die kosten niet verder laten toenemen. En zeker als we collectief kosten gaan uitgeven om private partijen winst te laten maken. We kunnen dus niet alle bedrijven met open armen verwelkomen en zeker niet als het algemeen belang, als dat op termijn wordt geschaad, dan mag je als overheid best wel, sommige bedrijven een strobreed in de weg leggen. Bedrijven zijn niet heilig. Sommige bedrijven gaan bijvoorbeeld niet goed om met hun werknemers. Kijk maar naar de uitbuiting van arbeidsmigranten bijvoorbeeld in de vee-industrie of de logistiek. Het is bijvoorbeeld maar de vraag of we met de kennis van nu nog wel eigenaar zouden worden van bedrijven voor zoutwinning uit de diepe ondergrond. Dan

denk ik aan Nedmag. En het is maar de vraag of we met de kennis van nu wel subsidies zouden toekennen aan een bedrijf als Fage. Het gebruik van tweeëneenhalf miljoen liter water per dag. Kortom als we nu al kunnen weten dat een bedrijf de maatschappij op kosten zal jagen, dan is dat een belangrijke factor om mee te nemen in de afweging. We hebben daarom een amendement geformuleerd om dat ook expliciet te maken. Ik zal het amendement voorlezen: 'Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 25 september, ter bespreking van Economische Koers, De tekst op pagina 23 onder 'Afwegingskader' de opsomming aanvullen met Risico: de mate waarin activiteiten/projecten in de toekomst tot maatschappelijke kosten kunnen leiden. En dat is het amendement. Ik zal het nu indienen en dat is de bijdrage. Tot zover voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel, Statenlid Zuiker en u heeft het amendement ingediend, wat ook mede-ingediend wordt door de LijstPromes, D66 en Volt zie ik. En het maakt deel uit van de beraadslaging. Er is een interruptie van de zijde van de heer Bos van GroenLinks.

De heer Bos: Ja, voorzitter, dank u wel. Best wel een helder verhaal, hè, de maatschappelijke kosten, die moet volgens de Partij voor de Dieren ook onderzocht worden. Nu lezen wij in het stuk zelf ook over maatschappelijke impact die afgewogen moet worden. Wat maakt nou volgens de Partij voor de Dieren dat verschil? Wat willen we in de uitvoering dan extra afwegen?

De voorzitter: Statenlid Zuiker.

Statenlid Zuiker: Sorry. Ja, als wij nu al van een bedrijf kunnen voorzien, dat die maatschappelijke kosten in de toekomst voor ons zullen zijn en die hoog zullen zijn. Dan is dat een afwegingskader, wat ons betreft, om mee te nemen in van gaan wij subsidie verlenen of medewerking verlenen aan dat bedrijf?

De voorzitter: De heer Bos nog in tweede instantie.

De heer Bos: Ja, dank u wel, voorzitter. Maar betekent het dan dat we voor elke subsidieverstrekking of in ieder geval ondersteuningsmaatregel dan ook echt een maatschappelijke kostenbatenanalyse moeten gaan uitvoeren? Of kan dat ook met een lichter onderzoek?

De voorzitter: Statenlid Zuiker.

Statenlid Zuiker: Ja, voorzitter, je kunt het natuurlijk niet precies weten hoeveel de kosten zullen zijn, maar het is soms echt heel makkelijk na te gaan of aan te voelen dat dat op een gegeven moment voor ons voor kosten zal geven. Bijvoorbeeld, kijk maar naar Nedmag. Als die vertrekken, blijven de kosten voor ons. En dus als we slim zouden zijn en dat moeten we kunnen voorzien, kijk wat je niet kan voorzien, dat kan gebeuren, maar als je het nu al kan voorzien, dan moet dat absoluut meegenomen worden.

De voorzitter: Dank u wel.

Statenlid Zuiker: Ja en excuus voor mijn mede-indieners dat ik ze even niet heb genoemd. En gelukkig heeft de voorzitter dat gedaan.

De voorzitter: Nou, met liefde, zal ik maar zeggen. Dan geef ik nu het woord aan mevrouw Udinga van de VVD. Dames en heren, ik meld even aan de woordvoerders, aan de Statenleden, dat doordat we dat nieuwe systeem hebben, de spreektijden niet te zien zijn op de kathedraal, dat is hoogst onhandig, dus dat gaan we repareren. Maar dat is dus nu aan de orde. Wij houden hier de boel bij, keurig op

onze telefoontjes, dus ik grijp in als de spreektijden worden overschreden, maar de woordvoerder kan dus zelf niet zien en dat is onhandig of die al bijna door zijn spreektijd is. Mevrouw Udinga ga uw gang.

Mevrouw Udinga: Daar was die. Dank u wel, voorzitter. Ik heb het in de commissievergadering al aangekondigd. Ik wil graag uw aandacht vragen voor innovatie in het MKB. Iets waar we volgens mij breed voor zijn in deze Staten, want innovatie en samenwerking zijn cruciaal voor de toekomstbestendigheid van ons MKB, vaak zijnde familiebedrijven. Helaas lopen ondernemers vaak tegen uitdagingen aan die zij alleen moeilijk kunnen oplossen en daarom is er behoefte aan een platform waar juist de ervaren ondernemers elkaar kunnen ontmoeten en van elkaar kunnen leren. Er is al veel opgetuigd voor starters en voor scale-uppers, maar juist de gevestigde ondernemers moeten kennis en vaardigheden opdoen en delen om zo grip te krijgen op innovatie. Om deze kennis daarna weer door te geven via de diverse hubs in Drenthe. Kennis blijft dus niet alleen bij hen, maar wordt verder verspreid door heel Drenthe. Dokter Mira Bloemen-Bekx, lector regionaal innovatievermogen aan de Hanzehogeschool Groningen, heeft een aanpak ontwikkeld voor een innovatieprogramma waarin ondernemers samenwerken aan de versterking van hun innovatievermogen en dat van hun medewerkers. En dit programma zorgt voor een aanjaagrol en een positieve spin-off in hun branche en de regio. Het initiatief heeft al heel veel positieve reacties ontvangen en verdient verdere uitbreiding en ondersteuning. En daarom dienen wij vandaag graag een motie in waarvan het dictum luidt: verzoeken GS om samen met de Hanzehogeschool een pilotinnovatie-programma op te zetten, waar in tien Drentse topondernemers uit verschillende sectoren bij elkaar worden gebracht om van elkaar te leren en samen te werken aan toekomstgerichte innovatieve bedrijven en om de voortgang en resultaten van deze pilot te rapporteren aan PS via de reguliere P&C-cyclus.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Udinga en ook u krijgt een interruptie, de tweede interruptie, van de heer Bos.

De heer Bos: Ik sta nog ingelogd, ideaal.

De voorzitter: Ga uw gang.

De heer Bos: Voorzitter dank u wel. Ja, wij waren een beetje in verwarring, voorzitter, want als wij kijken naar het programma, Ik Ben Drents Ondernemer, zit daar heel duidelijk een peiler innovatie in. Dus wij vragen ons af: waarom moeten we dan iets extra's optuigen terwijl we dat eigenlijk al kennen binnen de huidige ondersteuningsstructuur die we bieden?

De voorzitter: Mevrouw Udinga.

Mevrouw Udinga: Dat is precies wat ik ook eigenlijk vermeldde in mijn bijdrage. Dat is alleen voor starters en voor scale-uppers. En daar wordt niet gekeken naar de ondernemers die al mooie bedrijven hebben, maar die in hun hele processen heel veel nog zouden kunnen doen aan innovatie. En dat is juist de groep waar we ons met dit programma op willen richten.

De voorzitter: De heer Bos in tweede instantie.

De heer Bos: Ja, voorzitter, dank u wel. Op zich, ik snap uw voorstel, alleen kan het dan niet als een extra worden gefaciliteerd binnen de huidige ondersteuningsprogramma's, binnen het IBDO?

De voorzitter: Mevrouw Udinga.

Mevrouw Udinga: Ja, dat zou maar zo eens heel erg goed kunnen en daarom roepen wij ook op aan de gedeputeerde, van ga samen eens met die Hanzehogeschool in gesprek en kijk hoe je dit kunt organiseren en op welke manier dat dan ten uitvoering wordt gebracht, dat is ons om het even. Dus dat zou best kunnen.

De voorzitter: Dank u wel, heer Bos. De motie, is die al ingediend? Ja, hij wordt nu ingediend, dus hij maakt deel uit van de beraadslaging. De heer Jansen van de BBB-fractie.

De heer Jansen: Ja, dank, voorzitter. De VVD verzoekt het college waarin tien Drents topondernemers uit verschillende sectoren bij elkaar worden gebracht. Nou zijn wij benieuwd. Wat is de definitie van topondernemers?

De voorzitter: Mevrouw Udinga.

Mevrouw Udinga: Dank u. Ja dat zijn ondernemers die het in Drenthe heel erg goed doen, die aan het hoofd staan, vaak van een familiebedrijf die al, nou ja, eigenlijk hun sporen ook verdiend hebben, maar die toch nog zoeken naar wat meerwaarde voor zichzelf om zich te ontwikkelen en ook om samen met gelijkgestemden te onderzoeken: hoe kunnen we het MKB verder brengen in Drenthe? Ook dat zou moeten onderzocht worden door bijvoorbeeld de Hanzehogeschool, dat is niet per se aan ons, maar dit is wel de definitie die neergelegd is: dat het topondernemers moeten zijn. Eigenlijk de top van het peloton wordt het ook wel genoemd.

De voorzitter: De heer Jansen in tweede instantie.

De heer Jansen: Ja, dank, voorzitter. Ja, ik vind het bijzonder, maar wij vinden elke ondernemer in Drenthe belangrijk en er een onderscheid in te maken van tien topondernemers vind ik een beetje te ver gaan.

De voorzitter: Dank u wel, heer Jansen. Wilt u daar nog op reageren mevrouw Udinga?

Mevrouw Udinga: Ja, dat wil ik zeker wel, want ik ben met u eens. Dat elke ondernemer is belangrijk en doet er toe. Wij als ondernemerspartij kunnen dat natuurlijk niet beter onderstrepen. Alleen u zult met mij eens zijn dat er wel degelijk topondernemers zijn. Dat zijn de ondernemers die hun nek uitsteken, die investeren, die oog hebben voor bijvoorbeeld het ondernemen met impact. Dat noemen wij topondernemers en daar zou dit programma op geënt zijn. En ik kan me voorstellen, u heeft ook heel veel ondernemers in uw achterban, dat juist uw partij het ook heel goed zou doen bij die achterban. Als u aangeeft hé, wij willen ook dat bij jullie die innovatie gaat plaatsvinden. Juist in uw agrarische achterban denk ik dat het heel belangrijk is.

De voorzitter: Statenlid Zuiker.

Statenlid Zuiker: Ja, dank u wel, voorzitter. Wat wij niet begrijpen is dat deze topondernemers dan niet hun eigen geld kunnen besteden aan het verder brengen van hun bedrijf en waarom wij dat met maatschappelijk geld moeten doen. En wij hebben ook als afwegingskader opgenomen, die we ook hebben geamendeerd, daarin dat afwerking kader staat, als er verder geen private of andere overheids gelden gevonden kunnen worden voor iets. Dat is echt nog niet aan de orde. Deze mensen die kunnen, waarschijnlijk, als ze voor hun eigen bedrijf te laten groeien en ook hun eigen winst misschien zelf investeren in deze vorm van samenwerking.

De voorzitter: Mevrouw Udinga.

Mevrouw Udinga: Ja, investeren is inderdaad het woord waar het hier om draait. Alleen investeren doe je niet alleen met geld. Investeren doe je juist ook met tijd, met energie, met je netwerk openen. En wij willen het eigenlijk in dit stadium nog niet over geld hebben. Dat is iets om te onderzoeken. Zou het iets kosten? Wat zou het dan kosten? Wij zijn meer benieuwd: wat levert het op? Maar die investering, die wordt wel degelijk ook van die ondernemer gevraagd, niet alleen in tijd en geld, maar ik kan me ook voorstellen dat er echt wel een soort van wederkerigheid in zit. Dus bijvoorbeeld als zo'n ondernemer niet het volle programma loopt, dat er dan echt wel van hem of haar verwacht mag worden, dat dat terugbetaald wordt of wat dan ook. Maar ik loop wel een beetje vooruit op de zaken. Geld is echt pas in een volgende stap aan de orde en ik neem aan dat, mocht de gedeputeerde dit ook een goed plan vinden, dat zij dan ook komt met een plan van aanpak en dat we dan het proces gaan volgen.

De voorzitter: Statenlid Zuiker nog in tweede instantie.

Statenlid Zuiker: Ja, dank u wel voorzitter. Het is wel verbazend dat deze topondernemers dan niet dat zelf kunnen regelen. Want ik begrijp het is wel meer dan een appgroepje van die topondernemers, dus dat gaat ook ons geld kosten. U heeft geen dekking hiervoor, dus het is wat dat betreft niet echt een uitgedacht plan nog.

De voorzitter: Mevrouw Udinga nog in tweede instantie.

Mevrouw Udinga: Een uitgedacht plan, ik weet niet of elke motie meteen een uitgedacht plan moet zijn met een heel uitvoeringskader daarbij. Dat is het wellicht niet. Ik denk wel dat het een heel goed initiatief is, wat vanuit de onderwijsinstellingen ook komt. En wij als provincie hebben volgens mij een taak om aan te jagen, om te stimuleren. En juist deze ondernemers, die zullen die drempel ervaren om niet meteen hun eigen tijd zomaar in te zetten om clubjes te gaan vormen. Maar op het moment dat ze zeggen van: hé, ik toon commitment voor dit innovatieprogramma, we gaan met zijn tiene elke twee weken bij mekaar zitten, onder leiding van wie dan ook, ook, dat is weer uitvoering. Dan weet ik zeker dat we na anderhalf jaar dat er resultaten zijn en dat is ook wat de gedeputeerde vraag van, laat ons dan ook die resultaten zien. Dus wat heeft het gekost? Maar vooral, wat heeft dit opgeleverd? En wij denken echt dat dit heel veel gaat opleveren voor Drenthe.

De voorzitter: Dank u wel. De heer van Dekken heeft nog een vraag voor mevrouw Udinga. De heer Van Dekken, CDA-fractie.

De heer Van Dekken: Inderdaad, dank u wel voorzitter. Waarschijnlijk gaat u daar ook nog komen met het amendement over Port of Zwolle. Dat kan per definitie veel meer rekenen op steun vanaf onze kant. Maar toch nu even in reactie op dit verhaal. Ik denk toch dat het al heel veel, wat u hier voorstelt bij motie, eigenlijk al gebeurt. Dus ondernemers helpen bijvoorbeeld via de tafel van de SNN. Dat is denk ik ook voor ons allen van groot belang voor de MKB-sector. Maar ik had toch nog even een vraag. Kunt u duidelijk maken waar dan bijvoorbeeld de grenzen zijn van wie of wat is topbedrijf? En bovenal, waar stoppen de grenzen van een familiebedrijf? Want dat vind ik ook nog wel wat ingewikkeld. Wanneer is iets of iemand soms een familiebedrijf? Zou u daar nog wat op kunnen reflecteren?

De voorzitter: Mevrouw Udinga.

Mevrouw Udinga: Ja, allereerst dank voor steun aan het amendement dat ik nog niet heb ingediend, maar wel zo gaat doen, dus daar ben ik in ieder geval zeer verheugd over. In dit innovatieprogramma, top MKB-ondernemers, top van het peloton, zitten ondernemers die aan de slag willen met hun eigen

bedrijf, die beseffen misschien heb ik ergens een boot gemist, ben ik niet per se heel erg goed op de hoogte van recente ontwikkelingen, van mogelijkheden, van subsidies, van goeie ideeën. Daar is de Hanzeschool (bedoeld wordt: Hanzehogeschool) in ieder geval naar op zoek. Kunnen zij dat zelf? Ongetwijfeld zouden ze dat zelf kunnen, alleen, volgens mij heb ik u ook wel eens horen zeggen: samen kom je verder. En de verbinding zoeken. Dat is zojuist zo ontzettend belangrijk in dit voorstel.

De voorzitter: De heer Van Dekken in tweede instantie.

De heer Van Dekken: Ja, dank u, voorzitter. Want ik hoop toch dat collega Udinga dat met me eens kan zijn, dat we daar toch echt andere instituten voor hebben. Ik denk even aan de economische tafel onder de SNN. En ik snap heus wel dat de Hanzeschool (bedoeld wordt: Hanzehogeschool) misschien ook een interessante partij zou kunnen zijn om de ondernemers op dit punt te helpen. Maar is het toch niet te verkiezen om de bestaande instituties die we daar nu al voor hebben, om die verder te versterken en langs deze lijn van redeneren?

De voorzitter: Mevrouw Udinga.

Mevrouw Udinga: Ik zou zo graag willen dat dit wat nieuw is, dit wat ik nu allemaal vertel, dat wordt pas op 10 oktober daadwerkelijk uitgesproken door de lector in haar lectorale rede. Dit is een nieuw iets in Noord-Nederland. Zij denken dat er behoefte aan is. Ik denk ook dat er behoefte aan is. Ik hoop ook dat uw Staten hoopt dat er behoefte aan is. Ik zou zeggen: laten we het een kans geven. Het kost ons in eerste instantie helemaal niet. Laten we het als een pilot het zien. Laten we dit omarmen en zien wat ervan komt. We vallen ons hier geen buil aan.

De voorzitter: Dank u wel, heer Van Dekken. De heer Omlo JA21.

De heer Omlo: Ja, dank u wel voorzitter. Sympathieke motie, absoluut. Ik ben alleen nog even in dubio waarom kan dit niet onder de vlag van Ik Ben Drents Ondernemer vallen? Kunnen we daar niet iets mee?

De voorzitter: Mevrouw Udinga.

Mevrouw Udinga: Dat heb ik inderdaad al eerder aangegeven, dat zou maar zo een mogelijkheid kunnen zijn, dat we dit kunnen inschuiven in Ik Ben Drents Ondernemer. Alleen op dit moment is Ik Ben Drents Ondernemer, niet een dergelijk programma, dus ik hoop dat zij dit zullen toejuichen en dat ze zullen zeggen van: hé, dit mag ook onder onze vlag. Ik hoop het. Dat zou ik heel fijn vinden.

De voorzitter: Mevrouw Udinga vervolgt haar betoog.

Mevrouw Udinga: Dank u wel. Ga ik even kijken waar ik was. Daarnaast wil ik graag uw steun voor ons amendement om de Port of Zwolle expliciet op te nemen in de Economische Koers. En wij stellen voor om op pagina 10, paragraaf 1.2, wat komt er op ons af, een alinea toe te voegen. Die luidt: De provincie erkent de strategische rol van de Port of Zwolle – inclusief de haven van Meppel - als cruciaal knooppunt voor logistiek en duurzame economische groei in de energietransitie en de circulaire economie. En voor onze meningsvorming over de overige moties en dan amendementen komen wij graag in het tweede termijn bij u terug. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Udinga. En ik geef graag het woord aan mevrouw Van den Berg van de ChristenUnie. Mevrouw Mensen-Maat heeft nog een vraag voor mevrouw Udinga. Ga uw gang. Van de Partij van de Arbeid.

Mevrouw Mensen: Dank u wel voorzitter. Ik had nog even een vraag aan mevrouw Udinga over de link, want die missen wij een beetje tussen de haven van Meppel en dat circulariteit en energietransitie. Daar heb ik andere beelden bij. Als ik het daarover heb, dan denk ik niet gelijk aan de haven van Meppel, dus die link kunnen wij niet zo goed leggen.

De voorzitter: Mevrouw Udinga. En de motie of het amendement, sorry, is ingediend, dus maakt deel uit van de beraadslaging. Ga uw gang.

Mevrouw Udinga: Ik verwijs graag naar de grote ambities die de Port of Zwolle en dus ook de haven van Meppel hebben. Het is één van de grote lobbydossiers van de gemeente Meppel om grondstoffen knooppunt te worden, om helemaal in te zetten op een circulaire-economie, energietransitie. Momenteel zijn ze bezig met een rapport om dat allemaal in beeld te brengen. Dus ik verwijs u ook graag door naar de directeur van de Port of Zwolle, Jeroen van den Ende, die daar heel overtuigend ook over kan vertellen. Dat gaat echt een grote rol spelen in onze provincie.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Mensen-Maat. En dan ga ik naar de heer Steenbergen, Sterk Lokaal Drenthe.

De heer Steenbergen: Even over het amendement met tot betrekking tot de Port van Zwolle. Is het u bekend dat de gemeente Meppel alleen maar inzet op inbreiding en niet op uitbreiding?

De voorzitter: Mevrouw Udinga.

Mevrouw Udinga: Dat heeft volgens mij niet zo heel erg veel te maken met waar ik nu voor sta. Dus het punt dat we graag willen dat die Port of Zwolle wordt opgenomen. Maar ik zou natuurlijk ook heel graag zien dat die Port of Zwolle wel mag uitbreiden. Alleen, dat kan alleen op grondgebied van Staphorst en dat is jammer, want de gemeente Staphorst zit daar nog niet op te wachten. En ook de politieke kleur in de gemeente is nog niet van dien aard dat uitbreiding aan de orde is, helaas, wat mij betreft.

De heer Steenbergen: Vandaar ook mijn vraag.

Mevrouw Udinga: Dank u.

De voorzitter: Mevrouw Udinga, u was aan het end hè, van uw betoog. Oh, mevrouw Kleine Deters ook nog? Ja, mevrouw Kleine Deters.

Mevrouw Kleine Deters: Ja, voorzitter, is de spreker van VVD ook met ons van mening dat het niet alleen gaat om het gebied Zuidwest-Drenthe op te nemen in de Economische Koers. Maar dan zouden we ons kunnen voorstellen dat de Port of Groningen voor Noord-Nederland en met name de onderbouwing in het amendement, motie, spreekt over de innovatieve en de waterstof doen we in Noord-Nederland. Dus voorzitter, D66 zou graag willen horen waarom we nu specifiek alleen de Port of Zwolle zo prominent in de Economische Koers en dat andere delen Noord-, Midden-Drenthe, Zuidoost-Drenthe dan niet opnemen? Wij vinden echt dat we daarmee de andere regio's tekort doen, dus dan zouden we graag een reactie op willen.

De voorzitter: Mevrouw Udinga.

Mevrouw Udinga: Ja, geografisch ligt natuurlijk de Port of Zwolle in Zuidwest-Drenthe, dat om mee te beginnen. En het feit dat we dit amendement hebben ingediend, zit hem in het feit dat er in de vorige Economische Koers de Port of Zwolle wel was genoemd. En door een omissie staat die er deze keer niet in. Dus wij hebben eigenlijk alleen gepoogd om dat weer recht te doen. En natuurlijk is de Port of Groningen en de Port of Coevorden zijn ook allemaal ontzettend belangrijk, alleen voor deze Economische Koers vonden wij het belangrijk dat in ieder geval die Port of Zwolle met de haven in Meppel expliciet genoemd werd, ook in het kader van de circulariteit en de energietransitie.

De voorzitter: Mevrouw Kleine Deters.

Mevrouw Kleine Deters: Ja, voorzitter, dan toch maar even herhaling, omdat die in de vorige stond. We hebben nu een nieuwe, er is een reflectie geweest op de oude. D66 pleit erg voor het totale gebied van onze provincie. Immers, zitten we hier vanuit het algemeen belang voor de provincie. En is spreker het dan niet met ons eens dat ook Port of Groningen, Port of Coevorden allemaal of niet? Of geeft de spreker aan, Port van Zwolle is voor de VVD prioriteit één.

De voorzitter: Mevrouw Udinga.

Mevrouw Udinga: Ja, wij vinden alle havens belangrijk, Port of Zwolle iets belangrijker. Maar het staat mevrouw Kleine Deters natuurlijk vrij om een eigen amendement ook in te dienen als zij dit heel erg belangrijk vindt en dan kijken we met ze allen van of we dat amendement ook kunnen steunen.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Udinga, want u was aan het end van uw betoog, hè. Dan geef ik graag het woord aan mevrouw Van den Berg van de ChristenUnie.

Mevrouw Van den Berg: Dank u wel voorzitter. Een bloeiende economie is goed voor de werkgelegenheid, het vestigingsklimaat en de leefbaarheid van Drenthe. En volgens de ChristenUnie gaat het daarbij niet alleen om geld en groei, maar moet de economie ook bijdragen aan het welzijn van de inwoners. Economisch beleid moet streven naar maximale bloei in plaats van groei. En economie is volgens de ChristenUnie pas gezond als iedereen de kans krijgt zijn talenten te ontplooiën, als werk en vrije tijd in balans zijn, als groei groen is en grenzen kent. En de koers die we als provincie inslaan met deze nieuwe Economische Koers vinden wij daarom een goede stap in de juiste richting. In de commissie hebben we aandacht gevraagd voor jongeren bij het economisch beleid. Zij moeten een goede plek op de Drentse arbeidsmarkt krijgen en de bereikbaarheid van bedrijven is daarbij een belangrijk aspect. Ook hebben we gevraagd naar de verbinding met gezondheid en we misten een echte aandacht voor familiebedrijven in de koers. En aangezien de uitgangspunten vanuit de Economische Koers de basis vormen voor de invulling van het nieuwe plan van het programma Ik Ben Drents Ondernemer na 2025, dienen wij graag de volgende motie in. En dan doen we samen met VVD, Forum voor Democratie en CDA. 'Provinciale Staten van Drenthe in vergadering bijeen op 25 september. Overwegende dat: Familiebedrijven een bijzondere vorm van onderneming zijn en een grote meerwaarde kennen voor de economie, werkgelegenheid en samenleving. Familiebedrijven doorgaans een hechte band hebben met de regio, maatschappelijk betrokken zijn en vaak een bijdrage leveren aan lokale evenementen en instellingen zoals sportclubs, kerken en scholen. Er familiebedrijven zijn in alle soorten en maten en dat agrarische bedrijven hier vaak ook onder vallen. Bedrijfsopvolging, bedrijfs-overdracht en de governance(structuur) bij familiebedrijven in het bijzonder extra aandacht behoeven. Constateerend dat: In diverse provincies en ook in Drenthe ondersteuningsprogramma's bestaan voor familiebedrijven. Een aantal jaren geleden na een motie in PS van Drenthe meer aandacht is geschonken aan familiebedrijven, maar dat deze rol inmiddels verflauwd is. Het huidige Ik Ben Drents Ondernemer wellicht weliswaar familiebedrijven adviseert maar dat daar op de website op geen enkele manier aandacht aan wordt geschonken. De uitgangspunten van de Economische Koers Drenthe

de basis vormen voor de invulling van het nieuwe plan van Ik Ben Drents Ondernemer na 2025. Verzoekt het college van GS om: De zichtbaarheid en vindbaarheid van de mogelijkheden van familiebedrijven om specifiek voor hun situatie advies te krijgen, te vergroten. Binnen het MKB vouchers beschikbaar te houden voor advies bij bedrijfsopvolgingsvraagstukken binnen familiebedrijven. Dit mee te nemen in het nieuwe plan voor Ik Ben Drents Ondernemer. En Provinciale Staten voor de zomer van 2025 een update te sturen met daarin de stand van zaken. En gaat over tot de orde van de dag. mede-ingediend door collega Niessink, Udinga en Van Dekken.' Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel mevrouw Van den Berg, u heeft de motie nu ingediend en die maakt deel uit van de beraadslaging, dank u wel. En dan ga ik door met de heer Zandvliet. Oh, de heer Jansen heeft zijn tweede interruptie. De heer Jansen. Ga uw gang.

De heer Jansen: Ja, dank, voorzitter. De ChristenUnie die vraagt naar binnen het MKB vouchers beschikbaar te stellen. Is de ChristenUnie ook bekend met het MKB voucher subsidiestelsel wat Drenthe al heeft.

De voorzitter: Mevrouw Van den Berg.

Mevrouw Van den Berg: Zeker, voorzitter en in de motie gaat het er ook over dat we dat systeem behouden, ook bij de nieuwe fase van Ik Ben Drents Ondernemer.

De voorzitter: De heer Jansen nog in tweede instantie.

De heer Jansen: En wat is dan het verschil met de motie, wat hier voorligt en wat er al daadwerkelijk al is wat jullie dan vragen?

De voorzitter: Mevrouw Van den Berg.

Mevrouw Van den Berg: We willen die aandacht binnen het bedrijf of binnen Ik Ben Drents Ondernemer vasthouden. Maar ook na de nieuwe fase, dus in de nieuwe planvorming, want we hebben een brief gehad dat er een nieuw plan komt. En het tweede is dat we gewoon echt meer, ook de publiciteit willen vanuit Ik Ben Drents Ondernemer voor de producten die ze aanbieden. Dus dat agrarisch, maar ook bijvoorbeeld winkeliers, de bakker, de elektriciens die zijn bedrijf wil verkopen, advies kan krijgen.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Van den Berg. Dan geef ik graag het woord aan de heer van Dekken van het CDA. Zandvliet? Neem me niet kwalijk. Eerst de heer Van Dekken dat was mijn fout. Ik zei de heer Zandvliet eerst, ja. Zo is het leven. De heer van Dekken.

De heer Van Dekken: Ja, voorzitter, dank u wel. In de commissievergadering heeft het CDA al waarderend uitgesproken voor de nota. Maar het economisch beleid kan in de context van goed sociaal-economisch beleid voor wat ons betreft nog wel wat beter dan wat er nu ligt. Want de zorgsector blijft een hele belangrijke in Drenthe en het is daarom wat spijtig dat het hier zo karig afkomt in de nota. We spraken al eerder over het behoud en de noodzaak om een basale zorgstructuur hier goed overeind te houden, bijvoorbeeld door meer huisartsen en paramedisch... Ja, het is toch een heerlijk systeem, voorzitter.

De voorzitter: Nou, wij zitten hier ook van te smullen hoor met de spreektijden. Ga uw gang.

De heer Van Dekken: Oké, dank u wel. Nee, maar even alle gekheid op een stokje. Wij denken dat die instellingen, vooral rondom het gebied van de zorg, die bezorgen hier veel werkgelegenheid en een

steuntje in de rug verdienen. En daarom twee amendementen op dat punt, mede-ingediend door de collega's van de BBB PvdA, Partij voor de Vrijheid. En de tekst van de amendementen luidt in het dictum dat op paragraaf 1.2, bladzijde 10 van de nota, derde alinea. Een aanvulling zou kunnen worden toegepast, een wijzigingsverzoek eigenlijk. Daar zouden we die huidige tekst willen aanvullen met: 'De zorgsector zal de bestuurlijke aandacht houden die ze nu ook heeft.' En het tweede amendement, dat heeft betrekking...

De voorzitter: Dit amendement is ingediend en maakt deel uit van de beraadslaging.

De heer Van Dekken: Dank u wel. En amendement 2, dat is eigenlijk wat door ons gesplitst, zodat de collega's daar ook afzonderlijk nog wat van kunnen vinden. Dat behelst een amendement rondom het uitvoeringsprogramma Economische Koers 2024-25, bladzijde 3, Opgave 2: 'Samenwerken aan een toekomstbestendige arbeidsmarkt.' Daar staat in een rood gearceerd kader. Daar is ons voorstel om dat bij "Partners" aan te vullen met een bullit, namelijk, "Zorginstelling". En daar wou ik het verder bij laten.

De voorzitter: Dank u wel, heer Van Dekken. Ook dit amendement wordt nu ingediend en maakt deel uit van de beraadslaging. En dan geef ik nu graag het woord aan de heer Zandvliet die al rechtop staat. Heel goed. Ga uw gang, heer Zandvliet, heeft u uw pasje?

De heer Zandvliet: Zeker.

De voorzitter: Kijk!

De heer Zandvliet: Ja, en het werkt ook nog. Dank u wel, voorzitter. Voorzitter, er ligt eigenlijk best wel een mooi stuk voor ons, dat zeiden we ook al in de commissie. Er staan lovende dingen over hoe we onze economie vorm kunnen geven in het teken van duurzaamheid en hoe we kunnen kijken naar een brede economie. En in fase twee van het stuk wordt ook veel gezegd over de positie van de arbeidsmarkt, de mensen die onze economie maken. En voorzitter, ik ga geen heel lang betoog houden vandaag, ik ga me richten op de toevoegingen die wij willen doen om het stuk nog mooi te maken. En dat begint bij de positie van arbeidsmigranten. Ik zeg bewust met een spatie ertussen, want zowel arbeidsmigranten als migranten zijn mensen in ons mooie Drenthe die deel zijn van de economie, die daar een steentje bijdragen. En we hebben dan ook als amendement samen met Volt, GroenLinks, Sterk Lokaal, LijstPormes en de PvdA, het volgende. Besluiten om op pagina 9 van Economische Koers Drenthe, onder het kopje "De meeste Drenten vinden momenteel goed hun weg op de regionale arbeidsmarkt". Na de eerste alinea de volgende alinea toe te voegen: "Een deel van de beroepsbevolking bestaat uit arbeidsmigranten die een belangrijke bijdrage aan de Drentse economie leveren." Het is belangrijk om ervoor te zorgen dat ook deze groep toegang houdt tot goede voorzieningen en deze groep expliciet te betrekken bij de doelstelling voor een brede welvaart. Op pagina 19 (bedoeld wordt: pagina 18) van de Economische Koers, in hoofdstuk 3.2.1 onder de tekst: "Op hoofdlijnen doen we dit door", een vierde punt toe te voegen met de tekst: 'samen met onze partners initiatieven te ondersteunen die een goede inbedding van migranten in de arbeidsmarkt bevorderen. Voorzitter, we hopen met dit amendement namelijk de positie van deze mensen te versterken in dit stuk en dat we daar ook bij stilstaan dat deze mensen veel doen voor onze arbeidsmarkt, voor onze economie. Het gaat niet over meer mensen, het gaat niet over minder mensen, het gaat over benoemen dat deze mensen er zijn en een rol hebben en dat we daar best trots op mogen zijn. Voordat ik verder ga naar mijn motie, zie ik een interruptie aankomen. Dus daar ga ik graag even naar luisteren.

De voorzitter: Ja, heel goed. Mevrouw Udinga VVD-fractie.

Mevrouw Udinga: Dank u wel voorzitter. Ja, ik ben wel benieuwd, u noemt initiatieven die de inbedding bevorderen. Kunt u voorbeelden geven van welke initiatieven dat zijn en op welke manier de provincie daar dan een rol bij heeft?

De voorzitter: De heer Zandvliet.

De heer Zandvliet: Ik ben even mijn exacte stuk aan het nalezen. Even kijken hoor. Samen met onze partner initiatieven te ondersteunen die goede inbedding van migrantenarbeid bevordering... Ik denk, een mooi voorbeeld daarvan is dat we recentelijk hebben we een Statenidee aangenomen, een initiatiefvoorstel van het huis van Volt, dat is het initiatief. Kunnen we kijken of er migranten, die hier mogen inburgeren, die hier willen zijn, mee kunnen nemen in de energietransitie. Ik denk dat is een mooi initiatief die daarvoor een rol zou kunnen krijgen. waarmee we gezamenlijk al proberen te kijken, hoe kunnen we dat doen?

De voorzitter: Mevrouw Udinga tweede instantie.

Mevrouw Udinga: Ja, maar dat is een initiatief dat we al doen. Ik ben op zoek naar de nieuwe initiatieven waar u op doelt en waar u GS op aan wil jagen. Daar ben ik een beetje nieuwsgierig naar, van kunt u wat ideeën meegeven.

De voorzitter: De heer Zandvliet.

De heer Zandvliet: Ja, in het amendement noemen we ook samen met onze partners initiatieven te ondersteunen die een inbedding van arbeidsmigranten op de arbeidsmarkt bevorderen. Kijk en ik kan zelf 100 dingen, 1000 dingen verzinnen, maar dat is niet de strekking van het amendement. Dus dat zou ik graag met liefde in een aparte motie doen op een ander moment, maar dat is niet waarvoor ik hier vandaag sta of wat de tekst me op dit moment geeft.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Zandvliet vervolgt zijn betoog.

De heer Zandvliet: Dank u voorzitter. Nou, om het dan nog mooier te maken, dit grote stuk. We hebben het over de krapte op de arbeidsmarkt, de Economische Koers en daarvoor hebben we de motie opgesteld samen met de Partij van de Dieren en GroenLinks. En ik ga niet alles weer voorlezen, maar die motie behelst het volgende: we hebben de Human Capital Agenda regio Zwolle, geven wij ook een deel aan Zuidoost-Drenthe. En dat bestaat uit een aantal elementen. Een element daarvan is 'Groeï Vooruit'. 'Groeï Vooruit' is een initiatief waarin mensen die werkzoekend zijn of bij een werkgever zitten, die zich willen verder ontwikkelen op de arbeidsmarkt daar ondersteuning in kunnen krijgen. In de commissie hebben we dat benoemd, toen gaven we onze gedeputeerde aan: we zijn bezig met betere, meerdere dingen te doen rondom ondersteuning van deze mensen. En wat wij graag verzoeken is 'Groeï Vooruit' in het aankomende programma te ondersteunen van de Drentse arbeidsmarkt op te nemen met de elementen van directe ondersteuning voor scholing, persoonlijke ontwikkeling en kans voor inwoners uit Drenthe op de arbeidsmarkt. Het te ontwikkelen programma met de succesvolle element van 'Groeï Vooruit', naast aantal gemeentes uit Drenthe die al vallen onder de regels, uit te breiden over de hele provincie en de Staten periodiek op de hoogte te houden met de voortgang en uitwerking van dit programma, zodat het in lijn blijft met de ambities van fase 2 van de Economische Koers.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Mensen-Maat heeft een interruptie voor u.

Mevrouw Mensen: Is de heer Zandvliet op de hoogte van het bestaan van 'Het Noorden werkt door'?

De voorzitter: De heer Zandvliet.

De heer Zandvliet: Nee, ik ben wel op de hoogte van de twee bijlages die erin zaten 'Verzilver Je Kansen' en 'Meer Uren Werkt.'

De voorzitter: Mevrouw Mensen-Maat.

Mevrouw Mensen: 'Het Noorden werk door' is een exact hetzelfde soort initiatief voor de noordelijke drie provincies en daarin, het zou misschien nog wat kunnen versterkt worden, maar ik denk dat we dan een heel eind in de richting komen in plaats van nog weer iets nieuws toe te voegen.

De voorzitter: De heer Zandvliet.

De heer Zandvliet: Ja, ik kan u nu geen antwoord geven op dat programma natuurlijk, ik ben er niet van op de hoogte. Ik heb lange tijd gezocht naar het programma waarin de werknemer zich kan ontwikkelen op die arbeidsmarkt. Maar die fase 2, die we nu in het stuk hebben, nog mooie aan te scherpen, dat is wat wij bedoelen hiermee. Ik ken dit programma, dus we willen onze gedeputeerde meegeven: kijk naar die werkende elementen daarvan. Mocht 'Het Noorden werkt door' diezelfde elementen behelzen, helemaal goed. Het gaat ons namelijk niet om de naam van het programma, maar het gaat om de werkende elementen. Dus laten we kijken in een schorsing straks wat we daar misschien dit nog mooi van kunnen maken.

De voorzitter: Dank u wel, heer Zandvliet en u bent aan het end van uw betoog. Heel goed. Dan ga ik naar mevrouw Mensen-Maat van de Partij van de Arbeid, die net ging zitten en nu weer gaat staan. En eens even kijken, we hebben hier een amendement en een motie. Die zijn nu net ingediend en maken deel uit van de beraadslaging. Mevrouw Mensen, ga u gang.

Mevrouw Mensen: Dank u wel, voorzitter. In de commissievergadering van twee weken geleden heb ik al uiteengezet hoe wij als Partij van de Arbeid tegen de Economische Koers aan kijken. Voor ons is het belangrijk dat niet meer alles overal kan, dat we rekening hebben te houden met de schaarste van ruimte, water, productiemiddelen en mensen. Afgelopen vrijdag was ik aanwezig bij het VDG-congres met als thema: Tussen Turf en Toekomst, Drenthe in transitie. Doctorandus Kees Klomp en Bart Götte namen ons mee in de wereld van de transitie en de transformatie. En hun bijdrage op die ochtend kunnen wij als Partij van de Arbeid-fractie volledig onderschrijven. Tot nu toe wordt er steeds maar vanuit gegaan dat meer economische groei ook zorgt voor meer welvaart. Doctorandus Kees Klomp liet ons echter zien dat onderzoek uitgewezen heeft dat onze economie in de afgelopen 60 jaar met 400 procent is gestegen, maar ons geluk is niet toegenomen en onze biodiversiteit water en luchtkwaliteit zijn zelfs afgenomen. Als we doorgaan op de weg zoals we steeds hebben gedaan, dan komt het niet goed met de wereld en zullen we zelfs economisch de afgrond inglijden. We zullen het anders moeten doen. Niet steeds meer en meer en meer, maar genoeg is genoeg. Niet ongebreideld bedrijven en bedrijventreinen uitbreiden, maar alleen als ze een fundamentele bijdrage leveren aan onze samenleving. We moeten naar een economie waarin andere zaken dan geld verdienen de norm is. Waar seizoenen weer worden gerespecteerd. Niet het hele jaar door aardbeien eten, alleen in de zomer. Dat vraagt om een ander verdienmodel en dus ook om andere financieringsvormen. De belangrijkste waarde daarvan is de mens. De arbeidsmarkt wordt steeds krappere en we hebben op dit moment arbeidskrachten uit de hele wereld nodig om onze economie draaiende te houden. Mensen met bepaalde kennis en kunde moeten hier altijd aan het werk kunnen komen en daar moeten we dan ook goed voor zorgen. Dat is een gezamenlijke opdracht voor zowel de overheid als de bedrijven zelf. Daarom dienen wij ook mede het amendement in van SP en Volt.

De voorzitter: U bent aan het end. Ik wou net zeggen, u bent aan het end van uw... [geluid van een wekker] Ja, er gaat hier steeds een wekker van de griffier, dus dat is wel handig. Wilt u afronden?

Mevrouw Mensen: De voorliggende Economische Koers is al een beetje op de goede koers, met het besef dat er rekening gehouden moet worden met de schaarste van ruimte, water, productiemiddelen en arbeidskrachten. We willen de gedeputeerde oproepen in de komende jaren verder te gaan met de transitie naar een betekenis-economie waar een economische groei niet het hoofddoel is. En op de moties en de amendementen kom ik tweede termijn terug.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Mensen. En dan geef ik het woord aan de heer Jansen van de BBB.

De heer Jansen: Ja, dank, voorzitter. Na verschillende startnotities en commissievergaderingen ligt hier nu het definitieve document Economische Koers voor onze Staten om het goed te keuren. In de commissievergadering hebben wij meermaals aangegeven dat wij een goed en duidelijk afwegingskader voor subsidies of leningen zouden willen zien. Het college reageerde hierop dat dat in de pijplijn zit en dit binnenkort naar ons toekomt. Wij hopen dat deze toezegging hard wordt gemaakt en wachten dit af en zullen dit goed blijven volgen. Het is belangrijk dat wij transparant en duidelijk blijven naar onze ondernemers in Drenthe. Wij wensen het college erg veel succes om deze Economische Koers uit te gaan voeren. En op de moties en amendementen kom ik het tweede termijn terug.

De voorzitter: Kort maar bondig. Mevrouw Kleine Deters, D66.

Mevrouw Kleine Deters: Dank u wel, voorzitter. De Economische Koers, een koers die we kunnen volgen, maar niet beoordelen op resultaten. De koers is een richting, een kompas. Jammer dat ook in de uitvoeringsagenda deze onvoldoende concreet gemaakt zijn, om als Staten te kunnen beoordelen op behaalde resultaten. U vermeldt dat de Drentse economie veerkrachtig en vernieuwend is. D66 vindt dat er wel wat meer op vernieuwing en innovatie ingezet mag worden. Door de toenemende vergrijzing en zorgvraag zien wij kansen in de transitie, in de zorg. Voor deze transitie, in de gezondheids-economie, noemen we het maar, hebben we ook praktijkgerichte jonge werknemers nodig. Ik vrees dat dit nog niet mijn wekker is. Mijn gehoor doet het blijkbaar nog goed. Voorzitter, D66 vindt dat circulariteit en impactondernemen meer aandacht zouden moeten krijgen in de Economische Koers. En dat sluit eigenlijk wel een beetje aan wat mevrouw Mensen namens de Partij van de Arbeid inbracht. D66 plaatst ook vergroening boven groei. Wij willen de druk op milieu en natuur verminderen. Wij willen natuurinclusief denken centraal stellen bij toekomstige ontwikkelingen. De Economische Koers maakt hierin. De Economische Koers maakt hierin geen keuze. Voor D66 is vergroening van de economie noodzakelijk en urgent. Impactondernemen wordt niet vermeld in de Economische Koers. Impactondernemen plaatst welzijn boven welvaart. Impactondernemer houdt in dat je als onderneming niet alleen bestaat om er zelf beter van te worden, maar ook een positieve maatschappelijke bijdrage wilt leveren, ook wel maatschappelijk, sociaal of duurzaam verantwoord ondernemen. En dat is de keuze die D66 maakt en voor ons leidend is en dat leidend is voor de gehele provincie. En dan maken wij geen prioritering binnen de provincie voorzitter. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Kleine Deters. Ik geef het woord aan de heer Pormes.

De heer Pormes: Dank u wel voorzitter. Economische Koers is uitvoerig behandeld bij de vorige bijeenkomsten, ook in de commissie. Het is terecht dat daarbij de Economische Koers niet wordt gezien los, maar juist nauw verweven is met andere sectoren en beleidsdomeinen. Ik ondersteun de ontwik-

keling van een economische strategie die samenhangt met aspecten zoals ruimtelijke ordening, infrastructuur, onderwijs, milieu en sociale vraagstukken. Alleen met de geïntegreerde aanpak kunnen we duurzame economische groei realiseren. Maar, voorzitter, daarmee bedoel ik dat de economie niet leidend is, maar juist de ecologische grenzen. En ik verwijs naar de bijdrage van mevrouw Mensen-Maat en mevrouw Zuiker. Voorzitter, tijdens de commissievergadering heb ik expliciet aandacht gevraagd voor de positie van jongeren en ik zal dat niet herhalen, maar ik kwam advies 7.1 en 7.2 van het burgerberaad en die past naadloos in de Economische Koers. Ik ga het niet herhalen wat er staat, maar ik verwijs er slechts naar en ik ga ervanuit dat de gedeputeerde dat ook heeft gelezen. Tenslotte, mevrouw de voorzitter, twee jaar geleden hebben wij een subsidie geven van 1,25 miljoen aan M&G voor de verhuizing van Groningen naar Assen en met name onderliggende argument was behoud van werkgelegenheid. En wat lezen wij? 50 tot 65 mensen worden nu ontslagen. Voor 15 oktober, aanstaande, zijn ze verplicht ons een tussentijdse rapportage te geven. En ik vraag de gedeputeerde om die tussentijdse rapportage, dat voor 15 oktober aan ons moet worden gestuurd. Dat die wordt gedeeld met ons en dat dat nog een keer apart wordt geagendeerd zodat we daar kritisch naar kunnen kijken. Ik dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Ik geef het woord nu aan de heer Omlo van JA21.

De heer Omlo: Dank u wel voorzitter. Tijdens de commissievergadering heeft onze fractie deels haar lof geuit over de koers die nu voorligt. Het simpele geld verdienen om daarmee als bedrijf te kunnen groeien en te investeren zonder schuldgevoel is ons uit het hart gegrepen. Toch zouden we nog even een aandachtspunt naar voren willen brengen wat tussen de commissievergadering en vandaag opnieuw naar buiten is gekomen en hoe zich dit verhoudt naar deze koers. In de media verscheen het bericht dat er in 2026 wordt gestart met de bouw van een hoogspanningsstation in Veenoord. Dit om de netcongestie, echter pas vanaf 2028, het hoofd te bieden. Hetzelfde bericht stelt dat er al boven de 200 ondernemingen op de wachtlijst staan om te kunnen aansluiten, te vernieuwen of te kunnen uitbreiden. Op het moment dat het Ik Ben Drents Ondernemer zich gaat inzetten zal hierop de wachtlijst niet nog verder gaan groeien. Hoe kijkt het college naar deze ontwikkeling? En is een pas op de plaats niet de boodschap die je zou moeten uitdragen? Voor zover. In het tweede termijn geven wij een reactie op de moties en amendementen.

De voorzitter: Hartelijk dank heer Omlo. Ik geef het woord aan mevrouw Kramer van Volt.

Mevrouw Kramer: Dank u wel, voorzitter. Vanuit Volt hebben we al eerder input geleverd op deze Economische Koers. We blijven kritisch op het stuk. Het voelt alsof alles mogelijk is, zolang het maar groen en slim kan worden bestempeld. En gezien de beperkte middelen en verwachte impact is juist nu lef nodig om duidelijke keuzes te maken, zoals de Partij voor de Dieren voorstelt met de focus op de eiwittransitie of doe bijvoorbeeld groot in te zetten op biobased isolatie in Drenthe. Een scherpe keuze zou de middelen effectiever inzetten op één of twee specifiek gewenste transitie. Wij onderschrijven het belang van de transitie en brede welvaart, we verwijzen hierbij ook naar het recente rapport Waardevol regeren van de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur voor effectieve beleidsmonitoring. Gezien de vergrijzing moet Drenthe aantrekkelijk blijven voor werkenden, ook van buiten deze regio. Een goede grensoverschrijdende OV-verbinding die ook goed aansluit op het Duitse netwerk is hiervoor van belang. Dat zien we niet terug. En daarnaast moet het arbeidspotentieel van migranten beter benutten. In de huidige versie van de Economische Koers wordt deze groep niet belicht en daarom dienen wij ook samen met de SP een amendement in. Ofwel de Economische Koers mist voor ons een duidelijke richting. Met de beperkte middelen is het belangrijk om keuzes te maken en te focussen op specifieke transitie. Drenthe moet aantrekkelijk blijven voor werkenden, ook buiten de regio's, dat we de potentie die Europa ons te bieden heeft, goed wordt benut. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Kramer. Dan geef ik nu het woord aan de heer Steenberg van Sterk Lokaal Drenthe.

De heer Steenberg: Voorzitter, dank u wel. Wij hebben in de commissievergadering al uitgebreid over de Economische Koers onze mening laten horen en willen ons eigenlijk daar bijna toe beperken. Waar we nog even willen benadrukken dat slim, sterk en groen de thema's zijn van deze Economische Koers en waarbij groen nu een iets andere invulling heeft als bij de vorige koers. Dat betreft de Economische Koers. En wat betreft de amendementen en moties komen we in het tweede termijn terug. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, heer Steenberg. Ik geef het woord aan de heer Vorenkamp van de PVV. Hij heeft ook zijn pasje bij zich? Ik dacht al, ik zie niets. Ja, heel fijn Bert.

De heer Vorenkamp: Ja, dank u, voorzitter. De Economische Koers straalt terughoudend optimisme uit dat de provincie Drenthe veel, in ieder geval behoorlijk kan bijdragen aan de economie hier, zowel dragend als vragend. Het uitvoeringsprogramma laat ook wel zien hoe complex dit werkveld is. De ondernemers en werknemers van het MKB zijn in Drenthe de belangrijkste factor in de dragende economie. Nu heeft 30 procent van de ondernemers in Nederland momenteel plannen om te gaan stoppen en dat lijkt ons geen goed signaal over het ondernemersklimaat. En ik hoop dat deze koers in staat is om dit iets te verminderen. Te veel regeldruk momenteel is daarbij een belangrijke oorzaak. Dat moeten we zien te verminderen. Laten we daarom niet te veel druk zetten op meer en strengere klimaatmaatregelen en duurzaamheidsverplichtingen. Laten we leren van wat er momenteel in Duitsland gebeurt. Die lopen voorop met de energietransitie en dat lijkt dus ons voorland te zijn. Ook een waarschuwing over de waterstoftransitie er is een nieuwe rapport verschenen van de klimaatclub, het Energy Defense Fund (bedoeld wordt: Environmental Defense Fund), dat uiterst kritisch is over waterstof als de oplossing voor de energieverzorging. En Energy Defense Fund (bedoeld wordt: Environmental Defense Fund) is dus een klimaatactivistische club die heel erg voor de klimaatmaatregel is, maar ze zijn heel erg kritisch. Ze constateren allerlei problemen met waterstof, zoals tot veertien keer zoveel energieverbruik met waterstof in plaats van elektrische opslag. Maar ook dat waterstof een veel sterker broeikasgas is dan gedacht. Het zou wel eens, dat zeggen ze zelf, wel eens voor meer opwarming kunnen veroorzaken, kunnen zorgen, dan dat het helpt ertegen. Zie edf.org onder hydrogen. Ik adviseer de gedeputeerde zeker om daar eens even goed naar te kijken. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, heer Vorenkamp. En tot slot de heer Bos Ewout Bos van GroenLinks.

De heer Bos: Ja, voorzitter, dank u wel. Slim, groen en met impact. Nou, dat bekt best lekker toch? GroenLinks is eigenlijk best tevreden met de voorliggende Economische Koers. Zo her en der lezen we nog over de groei van werkgelegenheid, maar de kernboodschap lijkt wezenlijk anders dan voorheen. We gaan voor inzet op welvaart en welzijn en niet zozeer op het aantrekken van bedrijven. En wij zijn blij met deze inzet en de focus op toegevoegde waarde. In plaats van op aantallen arbeidsplaatsen. We lezen over de terughoudendheid met incidentele subsidies en dat lijkt GroenLinks een puik plan, want te vaak hebben we al subsidies incidenteel verleend zonder daarop daarbij de doelstellingen gehaald zijn. Als wij het stuk beschouwen, dan hebben we een stabiel ondersteuningsklimaat opgebouwd voor de Drentse ondernemers en hier kunnen bedrijven dan ook terecht. Een groot applaus voor het afwegingskader dat toegevoegd is en wij kunnen het hier van harte mee eens zijn. En de aanvulling van de Partij voor de Dieren is dan ook welkom. En dan zien we ook nog concrete monitoringsafspraken. Voorzitter, ik ben volgens mij in lange tijd niet zo positief geweest in de bijdrage. En is er dan ook helemaal niets waar wij als GroenLinks kritisch over zijn, vraag je dan af. Maar dat is er misschien wel, want GroenLinks vindt het vooral belangrijk dat wij blijven kijken naar voldoende werkgelegenheid voor onze praktisch opgeleide Drenten, inclusief onze nieuwe Drenten.

Want ondanks dat wij een leven lang leren en automatisering ondersteunen, onze Drenten moeten wel aan het werk kunnen. Aan de productielijn bij Scania, werken bij de bakker of groenteboer, kazen draaien, bessen plukken, asperges steken of mais hakselen bij de loonwerker. We moeten het werk afblijven stemmen op de mensen die hier wonen. Graag een reactie van het college. En als we dan kijken naar de zorg, dat is misschien nog wel de grootste uitdaging, maar laten we daar ook vooral niet doorslaan in automatisering en robotisering, want vaak doet het praatje tijdens het aantrekken van de steunkousen meer goed dan de steunkous zelf. Voorzitter, dank u wel.

De voorzitter: Wat een mooie uitswinger van deze eerste termijn van de zijde van de Staten, over de Economische Koers en de steunkousen, zou ik maar zeggen. Ik geef het woord aan onze gedeputeerde mevrouw Meeuwissen voor haar eerste termijn en die mag tien minuten duren qua spreektijd. Ga uw gang.

Gedeputeerde Meeuwissen: Voorzitter, dank u wel. Samen werken we aan een vitale en toekomstbestendige economie en dat doen wij door te streven naar een slimme en groene economie met impact. Daar hebben we over gesproken, ook tijdens de commissie, maar ook daarvoor al met het veld, met heel veel verschillende mensen en dat heeft geresulteerd in deze koers. En ik voel heel veel steun bij heel veel partijen voor deze koers, dus alvast daarvoor mijn dank. Ik ga nu in, met name op de moties en de amendementen. Ik begin bij Partij voor de Dieren, Statenlid Zuiker. Het amendement dat vraagt om een extra element toe te voegen aan het afwegingskader namelijk het risico. Ik wil u meegeven in de overwegingen dat in het afwegingskader al een element zit, impact, waarin wij de mate van economische en maatschappelijke meerwaarde wegen. Daar hoort ook bij eventuele negatieve aspecten, dus dat is een saldo van de plussen en de minnen. Dus in die weging komen al die aspecten aan bod en dan kijken we ook naar de verwachte dingen in de toekomst, voor zover we daar dan kennis van hebben. Dus dat zit in dat eerste element van impact en wij vinden het ook belangrijk om die impact breed af te wegen, zodat je alle plussen en minnen, maatschappelijk economisch, dat zit daar allemaal in. Dus wat ons betreft, wat het college betreft, houden we het ook bij hoe het er staat en is het daar voldoende in geborgd. Dus daarom ontraden wij dit amendement. Dan de VVD, het innovatieprogramma. Ik wil allereerst zeggen: onze innovatie is niet alleen gericht op start-ups en scale-ups, maar voor het hele MKB. Het is een interessant initiatief, dat kenden we nog niet, van lector Mira Bloem-Bekx dat wordt aangehaald. Past wel zo te horen binnen onze lijn. In de motie worden wij ook opgeroepen om samen met de Hanze Hogeschool dan te kijken van wat is het precies en wat kunnen we of willen we ermee? Kunnen we dat inbedden ergens in? Dat is prima om te doen. Dus als ik hem ook zo mag interpreteren, zoals die ook net is toegelicht van laten we kijken wat we daarmee we kunnen, wat we daarmee willen, hoe het ook past binnen onze aanpak. De lijn klinkt goed, maar we moeten even kijken dat het geen dubbelingen oplevert. En er was ook nog een vraag over de doelgroep. Wie zijn dit dan nou? Ik vind het ook belangrijk dat we daar dan wat nader induiken om dat te specificeren ook om na te gaan of de ondernemers daar ook behoefte aan hebben.

De voorzitter: U mag eerst uw zin afmaken hoor.

Gedeputeerde Meeuwissen: Oké, en de financiering werd nog genoemd. Nou, wij vinden het ook belangrijk dat als we bij welk instrument dan ook iets aanbieden, dat ook degene die dat ontvangt ook zelf meefinanciert in tijd, maar ook wel vaak in geld. Dus dat is ook een aspect om daarin mee te nemen.

De voorzitter: De heer Bos van GroenLinks heeft een vraag.

De heer Bos: Ja voorzitter, dank u wel, want ik hoor even nu twee reacties op een amendement. Bij de eerste is de strekking: dit ligt in lijn met wat we eigenlijk al doen en wat er staat. Bij de tweede is

dat hetzelfde. De eerste wordt ontraden en de tweede lijkt omarmd te worden. Hoe kan de gedeputeerde dat verklaren?

De voorzitter: De gedeputeerde.

Gedeputeerde Meeuwissen: Op de eerste, het amendement over een extra aspect toevoegen. Daar vind ik het heel belangrijk dat dat in het eerste aspect, impact, wat er al in staat, dat je daar die afweging maakt. Dus niet alleen het niet als zelfstandig aspect noemt, maar dat je juist die brede afweging maakt. Dus dan vind ik het echt belangrijk dat we dat binnen dat ene punt houden. Als we nu kijken naar wat er nu voorligt, is het iets wat we nog niet deden. Ik sta daar positief over om dat te onderzoeken. Ik laat het aan de oordeel van de Staten om daar hun oordeel over te vellen. Maar nou ja, ik geef u mee dat voor het college het een interessant punt is om nader te onderzoeken, omdat het onze innovatie-aanpak kan versterken.

De voorzitter: De heer Bos in tweede instantie.

De heer Bos: In hoeverre kan die tweede dan niet bijvoorbeeld ook gewoon overgenomen worden? En dan kan de motie ingetrokken worden, want u zegt: we willen dit toch al, en dan kan ik het in een harder programma invoeren.

De voorzitter: Mevrouw Meeuwissen.

Gedeputeerde Meeuwissen: Ik laat dat aan de Staten, aan de indiener.

De voorzitter: Dit was de laatste interruptie van de zijde van de heer Bos in dit debat. Mevrouw Meeuwissen.

Gedeputeerde Meeuwissen: Dan ga ik verder met het tweede punt van de VVD, het amendement Port of Zwolle. Zoals we in de commissie al gewisseld hebben, Port of Zwolle en daarbinnen ook de haven in Meppel is belangrijk voor Drenthe, dat was die al, dat is die nog steeds. Ja, onze mening verandert niet en als u daar als Staten een zin over wil toevoegen, dan kan dat wat ons betreft. Dus dat is wat mij betreft ook oordeel Staten.

De voorzitter: Mevrouw Van den Berg heeft een vraag voor mevrouw Meeuwissen.

Mevrouw Van den Berg: Ja dank u, voorzitter. Nog even over die motie, de gedeputeerde geeft aan van ik wil dat wel onderzoeken, maar de motie roept echt op om zo'n programma op te zetten. Is de gedeputeerde het met mij eens dat dat wel een stap verder gaat?

De voorzitter: De gedeputeerde.

Gedeputeerde Meeuwissen: Ja, ik heb ook goed naar die tekst gekeken, maar ook goed geluisterd naar hoe mevrouw Udinga van de VVD net in haar bijdrage, wat ze daarover zei. Dus om dat programma op te zetten, maar wel met de insteek: kijken van waar sluit het aan op wat we al hebben. Dus het is niet één op één een programma, dat gaan we doen, maar kijken samen hoe we dat een plek kunnen geven. En ik voelde enige vrijheid om daar een slinger aan te geven, als dat passend is bij wat we al doen.

De voorzitter: Mevrouw Kleine Deters die staat ook klaar, dus ik neem aan dat ook zij een vraag heeft. Ga uw gang.

Mevrouw Kleine Deters: Ja voorzitter, dank u wel. Ik hoorde de gedeputeerde zeggen: wat betreft het voorstel Port of Zwolle als de Staten dat vinden. We zouden toch graag van GS willen horen, of GS dan met de indiener van mening is dat wij prioriteit aan Zwolle geven boven de Noordelijke regio of de Port of Coevorden, of dat we die gelijkwaardige dienen te beschouwen. Daar heb ik wel behoefte aan een reactie van GS om een afweging te maken wat we gaan doen met betrekking tot onze stemming over dit voorstel.

De voorzitter: Mevrouw Meeuwissen.

Gedeputeerde Meeuwissen: Als college hebben we niet gemeend dat wij een prioriteitenlijstje of zo op moeten nemen. Het is allemaal belangrijk, dus ook Coevorden, maar ook andere plekken zijn allemaal belangrijk onderdeel van ons totale systeem. Dus wij vinden het allemaal belangrijk...

De voorzitter: Mevrouw Kleine Deters in tweede instantie. ...

Gedeputeerde Meeuwissen: dus als u daar nog een zin over wil opnemen, nou dan mag dat ook.

Mevrouw Kleine Deters: Ja voorzitter, dan concludeer ik dat de vraag die ik aan de indiener gesteld heb, dat GS met D66 van mening is dat we juist dat onderscheid niet moeten gaan maken en dat u dus dan de motie ontraadt.

De voorzitter: Mevrouw Meeuwissen.

Gedeputeerde Meeuwissen: Ik lees niet in het amendement dat wij daar prioriteit aan hangen. Ik lees het amendement als een onderstreping van het belang van Port of Zwolle. Daar heb ik geen enkele moeite mee, want dat ondersteun ik ook. En mocht u andere zaken ook nog willen ondersteunen en daar een regel over willen toevoegen, dat is wat ik zei, dan kan ik ook dat ondersteunen. Het hoeft van mij niet, maar als het erin komt, ik vind het prima.

De voorzitter: Statenlid Zuiker heeft ook nog een vraag voor mevrouw Meeuwissen.

Statenlid Zuiker: Ja, dank u wel voorzitter. Ik heb even nagedacht over wat de gedeputeerde zei van dat risico op de lange termijn, want wij lopen op maatschappelijke kosten. Dat zit al verdisconteerd in de impact, zodat wij kunnen... Want impact is: mate van economische en maatschappelijke meerwaarde. Meerwaarde, dus dat is niet risico. Dus kunt u uitleggen waarom dan het risico wat we hebben op grote maatschappelijke kosten onder het woord meerwaarde kan vallen? Want heeft u dan over negatieve meerwaarde of kijkt u naar langere termijnen?

De voorzitter: De gedeputeerde.

Gedeputeerde Meeuwissen: Ja, we zien het zo, dat we die meerwaarde, dat we daar dus de positieve en negatieve kanten op allerlei aspecten, zoals op de economie, maar ook op de maatschappelijke kant, en dat we die allemaal daarin meewegen. Dus de meerwaarde kan ook minderwaarde zijn zeg maar, als ik het zo moet uitdrukken. Die nemen we allemaal mee in die afweging en dat willen we graag integraal doen. Dus niet op één aspect, maar in de breedte, zodat je in de afweging dat een goede plek kan geven.

De voorzitter: Statenlid Zuiker in tweede instantie?

Statenlid Zuiker: Ja, dank u wel voorzitter. Ik vraag even aan gedeputeerde als wij dan toevoegen: hierbij kijken wij op korte, lange termijn ook naar negatieve effecten, dan zou u het bijvoorbeeld wel een goed amendement vinden.

De voorzitter: Mevrouw Meeuwissen.

Gedeputeerde Meeuwissen: Voor mij is dat amendement niet nodig en daar blijf ik eigenlijk nog bij, ook met deze aanpassing.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Meeuwissen vervolgt haar betoog.

Gedeputeerde Meeuwissen: Even kijken, die heb ik gehad, dan ChristenUnie, familiebedrijven. U vraagt om de vindbaarheid of de zichtbaarheid vergroten van wat we daar al aan doen? Nou, voor de website vind ik dat een goede suggestie, dus die kunnen wij overnemen. Maar bijvoorbeeld op de socials, op LinkedIn, wordt er regelmatig al aandacht aan gegeven, dus daar doen we dat ook al. U gaat verder in op de MKB vouchers, of u vraagt een regeling vouchers voor het MKB. Er is zo'n regeling, die loopt eind dit jaar overigens af, en daar zit ook specifiek, is daar ruimte om die vouchers in te zetten voor bedrijfsopvolgingsvraagstukken. Daar is ook heel veel gebruik van gemaakt. Vandaar ook dat we dit voorjaar extra geld hebben toegekend aan die regeling om dat plafond weer op te hogen. Daar moeten we wel bij aangeven dat wat we ontdekten hebben, dat er vooral gebruik van gemaakt werd door agrariërs en dat er in midden van het jaar een reisregeling is gekomen, juist specifiek voor bedrijfsopvolging voor agrariërs - krijg je overigens ook nog meer geld dan van de Provincie - waardoor we eigenlijk gedacht hebben: ja, nou is het een beetje jammer als wij ons provinciale geld daar dan aan uitgeven. Maar ja, die regeling loopt al, je kan niet een regeling gaandeweg veranderen. Dus we hebben toen wel gemeend om dat plafond wel in te stellen, Op € 80.000 hebben we toen gedaan voor die regeling voor de bedrijfsopvolging om te voorkomen dat het te veel werd aangevraagd naar een pot waarvan wij dachten: dat kun je beter op een andere manier oplossen. Het is een beetje een technisch verhaal. Maar we hebben ook, want je kan die regeling niet tussentijds wijzigen, maar we vinden het wel belangrijk en ook naar de toekomst toe. Hij loopt dus eind van dit jaar af, dus voor volgend jaar willen we graag de MKB-vouchers waar dit een onderdeel van is, voortzetten. En dan willen we even goed nadenken hoe we dat zo slim mogelijk doen, dat het komt waar het het belangrijkste is. Dus dat daarover. U vraagt, het IBDO het nieuwe plan. Daar wordt inderdaad aan gewerkt. Daarbij wordt meegenomen de evaluatie en eigenlijk alles wat goed loopt, wat goed werkt, dat dat willen we doorzetten. is ook meegegeven als één van de punten en daar horen die MKB-vouchers ook bij. Dus dat komt daarin. Zodra dat er is, zullen we dat u toesturen, dan kunt u dat zelf ook nog een keer zien. Dus ja, een deel van deze motie, denk ik: dat doen we al of dat daar zijn we mee bezig. Maar het is inderdaad in onze lijn, dus ik zeg ook hiervan: oordeel Staten. Dan kom ik bij het CDA over de zorg. Zorg is een belangrijk deel van onze economie, kunt u ook zien in de analyse. We hebben ook een aantal onderwerpen waar de zorg nadrukkelijk op meelift zeg maar, als we het hebben bijvoorbeeld over arbeidsmarktprojecten, ook wel Interreg projecten samen met Duitsland, scholing, AI in de zorg, medicijnresten uit water. Nou, het zijn hele verschillende aspecten. Medische technologie. Maar met deze aanvullingen die daar komen, prima, daar is ook verder niks mis mee. Dus wat ons betreft ook oordeel Staten. Dan de SP over arbeidsmigranten. Daarover kan ik het volgende zeggen: arbeidsmigranten zijn belangrijk voor Drenthe en voor de Drentse economie en met betrekking tot integratie en de toegang tot voorzieningen, goede werkomstandigheden enzovoort, daar is ook echt verbetering nodig, is een aantal jaar geleden ook geconstateerd. Daar is ook Rijksbeleid voor opgesteld, een hele website is daar ook over gemaakt van de Rijksoverheid met alle maatregelen en wat er aan opvolging is gegeven. En ook in onze regio zijn allerlei partijen daarmee aan de slag gegaan, en dan met name werkgevers, gemeenten, UWV, onderwijs. Dat zijn ook de partijen die eigenlijk als eerste aan de lat staan voor deze problematieken. Als Provincie hebben we daar geen leidende rol in en waar dat past binnen

onze rol en mogelijkheden, dragen we wel bij aan initiatieven. Dus ik heb heel goed gekeken wat staat er nu precies? En ja, wat mij betreft zouden we prima iets kunnen opnemen in de Economische Koers hierover, want als er niks over staat, is misschien wat vreemd, dat ben ik wel met u eens. Alleen de teksten zoals die nu worden voorgesteld, die zijn wat mij betreft wel heel erg breed en veel breder dan wat onze rol, taak, bevoegdheid is. Dus ja, daarom zou ik dit amendement zoals het nu voorligt wel ontraden. Maar ik ben ook wel van de school van wat kan wel? Dus ik heb eventueel een gewijzigde tekst. Gaat misschien wat ver om die nou voor te lezen, maar misschien is er nog een schorsingsmomentje om dat even met elkaar te delen? Want op zich dat we daar aandacht voor hebben en dat we, waar dat past bij onze rol enzovoort, dat wij iets ondersteunen, dat is eigenlijk wel prima. Maar zoals het er nu staat, vind ik hem eigenlijk veel te breed en dat kunnen we ook niet waarmaken als Provincie.

De voorzitter: Dan stel ik het volgende gewoon voor: naar ommekomst van uw termijn kunt u even de klokken gelijk zetten, dan schors ik voor vijf minuten en dan kunt u kijken hoe of wat, en dan gaan we daarna met de tweede termijn verder, en ik moet u melden dat u nog twee minuten spreektijd heeft.

Gedeputeerde Meeuwissen: Ga ik gauw verder. Het tweede aspect van de SP, dat ging over de, even zien hoor, Kansen verzilveren, Groei vooruit. Ja, sorry Groei vooruit als programma, omdat te omarmen. Tijdens de discussie kwam dat ook al even naar voren, want er zijn ook andere programma's, het Noorden Leert Door werd al genoemd. We zijn ook bezig met een ESF-aanvraag voor werknemers en werkgevers, voor allebei. Overigens kan ook nu Kansen verzilveren ook door werknemers aangevraagd worden, dus dat klopte niet wat u zei, maar dat terzijde. Het lijkt me nu niet zo slim om één regeling daaruit te pikken en daar een afspraak over te maken, maar ik kan u wel toezeggen om met een brief te komen, met een overzicht van alle regelingen die we hebben of waar aan gewerkt wordt. Als er nog eventuele gaten in zitten, kunnen we daar ook naar kijken, van of er nog iets aanvullends nodig is en dan financiering moeten we ook kijken of dat wel past binnen het huidige budget. Maar daar zou ik een brief over kunnen sturen. En als het dan nog nodig is om daar iets in te doen, dan kunnen we het misschien alsnog bespreken.

De voorzitter: De heer Zandvliet heeft een vraag.

De heer Zandvliet: Ja, even om het goed te duiden en ik hoor al links en rechts van mij, de signalen, dat ik nu ga zeggen, als ik het goed begrijp: er wordt gewerkt aan van alles, er is van alles. U wil dat voor ons opstellen, zou kunnen kijken ligt dat in lijn. En dan is eigenlijk het advies: houd het nog even aan de motie. Begrijp ik het dan goed?

De voorzitter: Mevrouw Meeuwissen.

Gedeputeerde Meeuwissen: Ja, u mag hem aanhouden als u dat wilt, dat kan, maar dat was niet mijn tekst, maar het is aan u. Ik stel voor dat ik met een brief kom met een overzicht en dan kunt u bepalen of dat het nog nodig vindt, of dat er misschien wat anders nodig is, of misschien dat het allemaal al geregeld is. Even kijken, dan ben ik bij...

De voorzitter: Maar even voor de beraadslaging. Wordt de motie nu aangehouden? Ja, dus de motie maakt geen deel meer uit van de beraadslaging. En dit was de motie op een stuk nummer... Gaan we even uitzoeken. Ga uw gang.

Gedeputeerde Meeuwissen: Dan D66, mevrouw Kleine Deters die zegt dat ze beoordelingsaspecten mist. Dat vind ik heel jammer, want we hebben echt daar heel erg ons best op gedaan om daar op verschillende niveaus toch punten uit te pakken, waarvan we zeggen van: hoe kan je nou monitoren,

beoordelen zijn we op de goede weg? Het is heel lastig om harde KPI's te pakken, want om die één op één te koppelen aan onze inzet is gewoon heel erg lastig. Dus we hebben daar echt ons stinkende best voor gedaan om daar toch vier goede bouwstenen voor aan te leveren. Maar als er dan suggesties zijn voor concrete aanvullingen dan ben ik daar wel benieuwd naar. En verder het impact in groen, wat mij betreft zit dat heel erg in deze agenda. Dus nou, u geeft aan niet genoeg. Oké, ik vind dat we dat echt heel erg ingezet hebben en ook ondersteunen met onze instrumenten. Dan de Lijst Pormes. U vraagt heel specifiek naar NRG-subsidie die we indertijd geleverd hebben, ook met het oog op behoud van werkgelegenheid. Ik ben onlangs ook daar op bezoek geweest om te vragen van: hé, wat gebeurt er? Wat is de stand van zaken? Nu is het zo dat zij twee onderdelen samenvoegen met elkaar, waar met name de stafmensen, daar heb je dan dubbelingen in. Ja, daar wil je dan vanaf als bedrijf, is op zich heel logisch. Maar het betekent ook dat de mensen op de werkvloer, daar willen ze niet vanaf, die houden gewoon hun baan. Zij hebben ook mensen met afstand tot de arbeidsmarkt. Die houden ook allemaal hun baan. En de mensen waar het werk voor verdwijnt, dat zijn wel mensen die vrij snel weer een nieuwe baan kunnen hebben. Dus in die zin, ja, dat er af en toe iets wijzigt in een organisatie en dat je daarop reageert, vind ik niet vreemd. Dus ik denk dat ik hiermee voldoende inzicht heb gegeven.

De voorzitter: U bent over uw spreektijd, heeft u nog veel tijd nodig?

Gedeputeerde Meeuwissen: Niet veel meer.

De voorzitter: Staccato graag!

Gedeputeerde Meeuwissen: Dan, de heer Omlo heeft het over netcongestie, JA21. Dat is inderdaad een probleem op een aantal plekken in de provincie. Daar zijn we ook actief met de industrie mee aan de slag om te kijken: hoe kunnen we dingen handiger doen en ook de industrie, Hoe kunnen zij dingen handiger doen, samen met collega Jumelet. Dus daar hebben we een actieve rol bij om dat te faciliteren. En we nemen dat ook mee als we het hebben over vestigingsplaatsen of uitbreiden misschien van bedrijventerreinen. Dan is de beschikbaarheid van energie is een belangrijk aandachtspunt. En dan Volt, mevrouw Kramer, u zegt u mist richting en specifieke transitie. Ja, ik lees ze wel. De RIS, kansen voor Drenthe, echt specifiek passend bij onze economie en onze mensen, en dat is meteen ook een bruggetje naar GroenLinks, de heer Bos. Dank trouwens voor de mooie woorden. U vraagt aandacht voor werkgelegenheid, die ook past bij onze mensen. Dat is ook een heel belangrijk punt van de Economische Koers en ook voor mij persoonlijk, dus dat kan ik trouwens nog terugzeggen. Daarmee heb ik volgens mij alle amendementen en moties van commentaar voorzien.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Meeuwissen. Ik schors de vergadering voor vijf minuten. Dan kan er even overlegd worden, dus tot 15:00 uur.

De voorzitter: Dames en heren, neemt u voorzichtig uw plaatsen weer in, zoekt u uw zetel op, want dan kunnen we beginnen met de tweede termijn van de zijde van de Staten. En dan kunnen we horen hoe een ieder van u denkt over moties en amendementen. Daar krijgen alle woordvoerders één minuut voor, dus dat moet echt even superkort en ik begin bij Statenlid Zuiker, die net gaat zitten en nu weer kan gaan staan en haar pasje meeneemt. Gaat u maar hier achter de microfoon, ja. En na Statenlid Zuiker is mevrouw Udinga aan de beurt van de VVD-fractie. Ga uw gang.

Statenlid Zuiker: Dank u wel, voorzitter. Goed om te horen dat de gedeputeerde van de school van wat kan wel is. Maar helaas wil de gedeputeerde niet meewerken aan het verduidelijken van het afwegingskader. Volgens de gedeputeerde zitten negatieve effecten al bij de impactkader. Wij zien dat zelf niet terugkomen, want impact is de mate van economische en maatschappelijke meerwaarde. Dus om

te testen of dat afwegingskader nu goed is, zou ik vragen aan de gedeputeerde: met dit huidige afwegingskader zouden we dan nog investeren in een bedrijf als Nedmag of Fage om die te helpen met maatschappelijk geld? Want als de gedeputeerde zegt: ja dat zouden we nog steeds doen, dan denk ik dat het afwegingskader niet scherp genoeg is. Tot zover.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Zuiker. Ik geef het woord aan mevrouw Udinga en na mevrouw Udinga aan mevrouw Van den Berg van de ChristenUnie.

Mevrouw Udinga: Dank u wel voorzitter. Als eerste even excuses dat ik niet noemde dat we ons amendement ook indienen samen met de BBB en het CDA, waarvan akte. En dan nog even over onze eigen motie en zeker richting de BBB: laten we de ondernemer echt in zijn kracht zetten door te zorgen dat zijn bedrijf goed georganiseerd is en innovatie een centrale rol speelt in de bedrijfsvoering. We krijgen hier in dit huis vaak het verwijt dat het zo weinig concreet is wat we doen en juist dit initiatief is een praktisch voorbeeld van handen uit de mouwen, geen dikke rapporten, maar koppen bij elkaar. En verder dienen we de motie familiebedrijven van de ChristenUnie graag mee in. Goed om daarmee aan de slag te gaan en we moeten dit wat ons betreft ook actief onder de aandacht brengen van de brancheorganisaties in Drenthe. Het amendement van het CDA over de zorg nou zijn we natuurlijk voor en het amendement van de Partij voor de Dieren zijn we tegen en dat geldt ook voor de motie van de SP. En over de motie die gaat over de inbedding van arbeidsmigranten hebben we gemengde gevoelens. Wij denken niet dat de Provincie hiervoor aan zet is, dus ook daar zijn wij tegen. Dank u.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Udinga. Keurig binnen uw minuut. Ik geef het woord aan mevrouw Van den Berg van de ChristenUnie en na mevrouw Van den Berg de heer Van Dekken van het CDA.

Mevrouw Van den Berg: Ja dank u voorzitter, en dank aan de gedeputeerde voor de beantwoording en ook voor de reactie op de motie die mede door ons is ingediend. Dan over de andere moties. Als het gaat om het innovatieprogramma van de Hunze, voor ons is de toezegging van de gedeputeerde om te onderzoeken of we hier iets mee moeten voldoende en wijkt de tekst van de motie wel heel erg af van die toezegging. Dus de motie zullen we niet steunen. Dan Port of Zwolle. Goed om die mee te nemen, dus die zullen wij steunen. Als het gaat om de motie van de Partij voor de Dieren, wij snappen de gedachte, alleen wij maakten ook dezelfde rekensom als de gedeputeerde van in die meerwaarde, dat kan ook een negatieve som zijn. Dus voor ons zit dat voldoende in het afwegingskader. De motie van het CDA over de zorg die steunen wij. En als het gaat om de motie arbeidsmigranten wachten wij even af wat de nieuwe tekst is.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Van den Berg. De heer Van Dekken van het CDA en na de heer Van Dekken geef ik het woord aan de heer Zandvliet van de SP.

De heer Van Dekken: Voorzitter, dank u wel. Vooraleerst dank aan de gedeputeerde voor haar heldere antwoorden. In de tweede termijn toch even de omissie rechtzetten dat ons amendement inderdaad ook mee wordt ingediend door de collega's vanuit GroenLinks en Sterk Lokaal. En dan voor wat betreft de motie van ChristenUnie, dienen we mee in, zijn we dus op akkoord. Motie van de VVD zullen wij niet steunen. Het amendement rondom Port of Zwolle dienen we mee in, dus akkoord. Amendement Partij voor de Dieren, zijn we op tegen. En de bijgestelde motie van de SP zojuist rondom toelichting die de gedeputeerde daarbij gaf, dan neigen wij om daarin mee te gaan. Daar wou ik het bij laten.

De voorzitter: Dank u wel, heer Van Dekken. De heer Zandvliet van de SP en na de heer Zandvliet mevrouw Mensen van de Partij van de Arbeid.

De heer Zandvliet: Ja, dat is vijf euro dan als je je pasje vergeet, en terecht. Nee voorzitter, ik ga me alleen even richten op ons amendement wat we hebben aangepast, dank voor onze gedeputeerde voor het meedenken daarvan. We hebben hem aangepast op advies naar, op pagina 9 en dan is de toevoeging: een deel van de beroepsbevolking bestaat uit arbeidsmigranten die een belangrijke bijdrage aan de Drentse economie leveren. Waarom is het zo aangepast? We benoemen wel dat die beste mensen hier zijn, maar we gaan niet buiten onze Provinciale bevoegdheden en dat is ook niet het idee geweest. En dan op pagina 18 Economische Koers, in hoofdstuk 3, 2.1 na de tekst "zich blijven ontwikkelen en kunnen we meebewegen met de uitdagingen van vandaag en morgen" een laatste zin toe te voegen met de tekst: daarna kunnen we het arbeidspotentieel van migranten beter benutten. Dat zorgt ervoor dat we dus niet dingen doen wat buiten onze scope ligt, maar dat we wel stilstaan bij de kansen die er liggen, bij die mensen, dat die mensen überhaupt hier zijn. En nogmaals, het is geen motie of amendement met de strekking: laten we meer mensen deze kant op halen of minder mensen. Het gaat er puur om dat de mensen die hier zijn, laten we daar oog voor hebben en daar waar kan goed inzetten in de arbeidsmarkt.

De voorzitter: Dank u wel, heer Zandvliet. Dan wil ik nu graag het gewijzigde amendement op stuk nummer 23 en dat amendement is van de SP, Volt, GroenLinks, Sterk Lokaal, Lijst Pormes en PvdA en maakt nu deel uit van de beraadslaging. U krijgt de gewijzigde tekst en dan geef ik nu het woord aan mevrouw Mensen van de PvdA.

Mevrouw Mensen: Dank u wel, voorzitter. Het amendement van de Partij voor de Dieren, daar zijn wij voor, sluit helemaal aan op zoals wij daarover denken. De VVD, dat amendement gaan wij niet in mee. Wij zien toch nog niet de meerwaarde van... Wij zien wel de meerwaarde van de Port of Zwolle, maar niet op dit punt. Innovatieprogramma gaan wij ook niet in mee. De ChristenUnie, ook al zien wij het belang van familiebedrijven echt wel, maar om daar nou weer een uitzonderingspositie voor te maken, zien wij niet zo. Het CDA dienen wij mee in en de SP dienen wij ook mee in. Volgens mij heb ik ze dan allemaal gehad.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Mensen. Ik geef het woord aan de heer Jansen van de BBB en na de heer Jansen mevrouw Kleine Deters van D66.

De heer Jansen: Ja dank, voorzitter. Ik zal maar to the point komen: Partij voor de Dieren, tegen; de SP over de arbeidsmigranten, tegen; de motie VVD, tegen en de motie van de CU voor.

De voorzitter: De heer Zandvliet heeft een vraag voor de heer Jansen.

De heer Zandvliet: Ja, ik ben even nieuwsgierig, beste mijnheer Jansen, heeft u dan zo'n snelle lees-snelheid of heeft hem nog niet gezien?

De heer Jansen: Ik heb hem gehoord.

De heer Zandvliet: Nou, dan hoop ik dat u nog een keer goed wilt nagaan wat ik net zei, maar volgens mij is dit een heel mooi amendement, die stilstaat bij de mooie dingen die gebeuren en de positie van die mensen. Wellicht als de gedeputeerde zegt hij past wel, wordt u alsnog overtuigd, want de steun van de BBB zou mooi zijn om te laten zien dat die mensen, die ook in de agrarische sector werken en leven, ook zeker uw steun verdienen.

De voorzitter: De heer Jansen in tweede instantie.

De heer Jansen: We zullen hem nog een keer doorlezen, maar we blijven erbij geen onderscheid te maken tussen medewerkers.

De voorzitter: Mevrouw Udinga heeft ook een vraag voor de heer Jansen.

Mevrouw Udinga: Dank u wel. Ik zou de heer Jansen graag willen vragen om een toelichting te geven op de harde nee, met in zijn achterhoofd de mensen waar hij hiervoor zit.

De voorzitter: De heer Jansen.

De heer Jansen: Dat kunnen wij. Als je kijkt naar verzoekt het college, daar staat: tien Drentse topondernemers. Ons frustreert dat topondernemers. Elke ondernemer is een topondernemer, waarom moet dat specifiek dan tien zijn?

De voorzitter: Mevrouw Udinga.

Mevrouw Udinga: Dus als ik van het woord topondernemers drie letters verwijder, dus tien ondernemers uit de kop van het peloton, hoe je het ook wilt vormgeven. Als ik dat aanpas, dan gaat u mee met onze motie?

De voorzitter: De heer Jansen.

De heer Jansen: Kunnen we naar kijken, maar ik beloof niks.

Mevrouw Udinga: Daar doe ik het voor.

De voorzitter: Dank u wel. Ik geef het woord aan mevrouw Kleine Deters van D66 en na haar aan de heer Pormes van de LijstPormes. Nee, die hoeft geen tweede termijn. Dan komt, even kijken, de heer Omlo van JA21, wel een tweede termijn? Ja. Mevrouw Kleine Deters.

Mevrouw Kleine Deters: Ja, dank u wel voorzitter. Allereerst, voorzitter, wil ik toch even... We zijn mede-indiener van het amendement ingediend door mevrouw Zuiker en ik denk dat die voldoende aangegeven heeft waarom wij dat amendement voorstellen. Dat sluit helemaal aan bij ook de impact-ondernemers zoals D66 zich dat voorstaat. En als ik dan de beantwoording van de gedeputeerde hoor, blijf ik het gevoel hebben dat we over verschillende dingen praten. Dus misschien is het goed om daar op een ander moment eens over door te praten, van hebben we het inderdaad over hetzelfde? Want uw beantwoording is toch anders dan het impact ondernemen langs de liniaal van D66. Dus dat in reactie op uw antwoord. Voorzitter, en dan toch, als het gaat om het voorstel van de VVD om de Port of Zwolle wel op te nemen. D66 kan zich juist vinden in de nota waarin dat onderscheid niet, of het nou Port van Groningen, Port van Coevorden of Zwolle, voor D66 willen we ze alle drie met hun sterke kanten benadrukken en versterken. En dan vinden wij de Port of Groningen of Port of Coevorden te kort doen als u specifiek Zwolle opneemt. Dus wij hopen dat de gedeputeerde toch ook bij het oorspronkelijke voorstel blijft. En in dat opzicht vonden we de beantwoording wat tegenstrijdig. Het hoeft er niet in, maar we maken ook geen bezwaar. Nou D66 zou de gedeputeerde graag steunen om het niet op te nemen.

De voorzitter: U krijgt een interruptie, maar u bent over uw minuut spreektijd heen. Dus de interruptie en dan afronden, moet ik u meegeven. Mevrouw Udinga.

Mevrouw Udinga: Ik beluister mevrouw Kleine Deters goed als zij zegt: wij vinden de havens ontzettend belangrijk in Noord-Nederland, maar haal ze er maar helemaal uit, zet ze er maar helemaal niet in, want het doet er geen recht aan als we alleen de Port of Zwolle noemen. Dat klopt toch niet met elkaar? Ik snap werkelijk niet waarom niet dan zelf met een amendement komt om die andere twee er ook bij in te voegen? Dat u zegt: nee, laat het maar mooi zo zoals het was, want die Port of Zwolle dat doet ons niet zoveel. Dat vinden we niet zo belangrijk.

De voorzitter: Mevrouw Kleine Deters.

Mevrouw Kleine Deters: Ja, voorzitter, nogmaals te benadrukken: de Eemshaven met de waterstofontwikkelingen vinden wij zeker zo belangrijk en wij maken geen onderscheid in prioritering. En ik denk dat dat is wat ik u in eerste termijn ook gevraagd heb: maakt de VVD een prioritering? Kiest ze boven de Port of Zwolle boven de Port van het Noorden, Groningen zeg maar, of naar het Oosten Coevorden? Dan zegt D66: voor de ontwikkeling, de economische ontwikkeling van Drenthe, vinden wij ze alle drie ongelooflijk belangrijk en wij maken daar geen prioritering in. En dat is denk ik een wezenlijk verschil met uw voorstel.

De voorzitter: Mevrouw Udinga nog in tweede instantie.

Mevrouw Udinga: Ja, ik constateer dat mevrouw Kleine Deters liever gaat voor niets dan iets.

De voorzitter: Mevrouw Kleine Deters nog.

Mevrouw Kleine Deters: Ja voorzitter, ik vind dat een onjuiste concludering van mevrouw Udinga, want in de Economische Koers zitten ze alle drie en zo zouden we dat ook graag willen laten blijven. En voorzitter, het overige zullen wij het CDA-voorstel steunen, de ChristenUnie voorstel, en met betrekking tot de innovatie zien wij graag dat de verbindingen met andere terreinen, bijvoorbeeld de hubs gemaakt worden. En dan heb ik ze allemaal doorgenomen, dank u wel.

De voorzitter: Graag gedaan. Even kijken. De heer Omlo van JA21 en daarna mevrouw Kramer van Volt. De heer Omlo.

De heer Omlo: Dank u wel voorzitter, dank aan college voor de beantwoording. Amendement Partij voor de Dieren volgen we de lijn college, dus stemmen we tegen. Moties VVD stemmen wij voor. Wel willen we mee geven om toch te kijken of dit onder het IBDO kan. En eigenlijk geldt dat ook voor de motie familiebedrijven, steunen we wel, van ChristenUnie. De amendementen van VVD en CDA steunen we en de motie van SP vooralsnog tegen.

De voorzitter: Dank u wel, heer Omlo. Mevrouw Kramer en na mevrouw Kramer de heer Steenbergen van Sterk Lokaal Drenthe. Mevrouw Kramer.

Mevrouw Kramer: Er gaat iets mis. Ja, daar ben ik. Dank u wel, voorzitter. Het amendement van Partij voor de Dieren, die dienen wij mee in, dus daar kunnen we ons helemaal in vinden, is ook goed toegevoegd nog door de Statenleden. Het amendement van het CDA over de zorg, daar zijn wij voor. Port of Zwolle zijn wij ook voor. Het innovatieprogramma daar stemmen we tegen, ChristenUnie stemmen we ook tegen omdat er goede initiatieven zijn. SP-motie over groei vooruit. Nou, die wordt aangehouden waarschijnlijk. Dan blijft er nog eentje over. Dat is het amendement dat we samen met de SP en de andere partijen indienen en daarvan wil ik duidelijk aangeven dat we met dit amendement niet de focus willen hebben op dat we meer migranten hier naartoe moeten halen, maar dat we wel moeten nadenken, bewust moeten zijn, dat migranten ook een potentiële doelgroep is om de opgaves die we in

de arbeidsmarktsector hebben, op kunnen gaan lossen. En daarom is de zin toegevoegd: daarnaast willen we het arbeidspotentieel van migranten beter... Dus er staat moeten, maar het moet willen zijn. Dat past bij de bevoegdheid van de Provincie en in afstemming met de gedeputeerde ook zo besproken. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Kramer. Dan geef ik nu het woord aan de heer Steenberg, na de heer Steenberg aan de heer Vorenkamp van de PVV.

De heer Steenberg: Voorzitter, dank u wel. Amendement van de Partij voor de Dieren zullen wij niet steunen, maar we steunen ook de reactie van GS. De motie met betrekking tot het innovatieprogramma van de VVD zullen wij niet steunen, want wij denken dat daar voldoende regelingen voor zijn. Amendement Port of Zwolle zullen wij ook niet steunen, gezien ook door wat er in Meppel overall leeft, denken we niet dat dit een toevoeging is voor Meppel. Motie familiebedrijven zullen wij ook niet steunen, want wij denken dat er genoeg andere regelingen zijn. Amendement met betrekking tot de arbeidsmigranten zijn we mede-indiener en de motie met betrekking tot de zorg, de één zullen we steunen en de andere zullen we mede indienen. Voorzitter, dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, meneer Steenberg, en dan geef ik het woord aan de heer Vorenkamp en tot slot van deze tweede termijn aan de heer Bos van GroenLinks. Ga uw gang, heer Vorenkamp.

De heer Vorenkamp: Ja, dank u voorzitter. Het amendement over impact ondernemen zullen wij niet steunen, omdat dit onderdeel uitmaakt van de Economische Koers. Het amendement van de VVD, het eerste amendement in ieder geval, over de innovaties, willen wij steunen, omdat het ook een toevoeging is voor GS. Port of Zwolle, amendement 20 zullen we niet steunen in verband met de zinsnede vanwege de energietransitie en de circulaire-economie. Dat gaat ons net iets te ver. Als daar de hele economie en bijvoorbeeld de container ook onder viel. Ja, dan hadden we die wel gesteund. Dan die motie van de ChristenUnie over familiebedrijven. Dat doen we grotendeels al heb ik begrepen, en het is in ontwikkeling heeft de gedeputeerde meegedeeld. Dus die steunen we niet, we zien het als overbodig. Dan A 21 en 22 van het CDA, daar zijn we mede-indiener en we vinden dat de zorgsector als grootste werkgever en de grootste werkgelegenheidsfactor in Drenthe wel opgenomen moet worden als term. Dan A 23, het amendement van Volt et cetera en van de SP over de arbeidsmigranten. De Provincie heeft hier geen leidende rol in, het is ook heel erg breed ingestoken, dat ben ik helemaal eens met de gedeputeerde. Bovendien gaat het hier om migranten in de breedste zin des woords, dus ook over asielmigratie en illegalen, en daarom zullen wij dat zeker niet steunen.

De voorzitter: Dank u wel. Oké, u bent net voordat ik u moest interrumperen vanwege de tijd. De heer Bos van GroenLinks. Staat er al, ga uw gang.

De heer Bos: Ja voorzitter, dank u wel. Dank voor de reactie van de gedeputeerde over dat wij gaan voor werkgelegenheid die toegepast is voor onze inwoners. Goed om te horen. Ik ga nog op een paar dingen in. Port of Zwolle. Nu ben ik zo geïndoctrineerd als Meppeler, dat ik altijd dacht dat het een C-haven was, maar we kunnen dat eigenlijk nergens terugvinden op Google met een aantal mensen. Maar het is dus iets minder belangrijk dan misschien de Rijksoverheid daarvan denkt. En over de circulariteit vraag ik me ook af of dat nou echt wel zo is, want het hele dak van Drenthe is ongeveer toegevoerd via de Meppeler haven en dat noem ik nou niet echt super circulariteit. Net als al dat afval wat verbrand wordt bij Attero. Dus er zijn nog wel stappen te nemen voordat ik durf te zeggen dat het een strategisch belang is voor circulariteit. Dus voor nu stemmen we tegen. Dan het innovatieprogramma, de topondernemers, tien stuks. Een goede borrel lijkt me dat, maar ik vraag me af wat het op gaat leveren. En ja, misschien zitten ze nu wel in een kopgroep, maar ik kijk best vaak naar de Tour de

France en het peloton haalt altijd die kopgroep er weer bij en daar ga ik vanuit. Dus ik richt me op de brede ondernemers en die groepen. Dus daar ook tegen. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel heer Bos. We zijn aan het eind gekomen van de beraadslaging van de zijde van de Staten, maar ik heb begrepen dat mevrouw Udinga nog even een opmerking wil maken. Mevrouw Udinga. Heeft u een kaartje bij de hand?

Mevrouw Udinga: Nu wel, dank u wel voorzitter. Ja, gehoord ook de beraadslagingen - voor ons toch wel heel waardevol om te horen hoe er gesproken wordt in dit huis over innovatie - en ook de reactie van de gedeputeerde, hebben wij besloten om de motie in te trekken. Dank u wel.

De voorzitter: Dat is de motie op stuk nummer 47.... Even kijken hoor, 47 met de Hanze Hogeschool, die pilot? Ja, oké, de motie op stuk nummer 47 van de zijde van de VVD over het innovatieprogramma is ingetrokken en maakt geen deel meer uit van de beraadslaging. Dat gezegd hebbend kijk ik naar de zijde van het college, gedeputeerde Meeuwissen voor haar tweede termijn. Ga uw gang.

Gedeputeerde Meeuwissen: Ja voorzitter, dank u wel. Ik heb nog twee, nee drie punten om nog even op in te gaan. Als eerste de vraag van Statenlid Zuiker over het afwegingskader, of ik dan ook wil zeggen of Nedmag of Fage, of die erdoor zou komen, zeg maar, ja of nee. Ik ga u teleurstellen, daar laat ik mij niet toe verleiden om daar zelf nu een antwoord op te geven. Zo'n afweging moet je echt alle plussen en minnen onder elkaar zetten. Dat moet je zorgvuldig doen. Dan ga ik niet zo één, twee, drie iets uit de heup roepen, dus het is het saldo tussen de baten en de lasten. Dus bij elk investeringsvoorstel zullen we dat zorgvuldig op een rij gaan zetten en u daar dan in meenemen. Ten tweede het aangepaste amendement van SP en nog vijf andere partijen. Ja, ik heb inderdaad begrepen dat het woordje moeten vervangen is door het woordje willen. Ik weet niet of dat ook in het amendement inmiddels is aangepast. Amendement 23 is dat. Er wordt driftig gebladerd naast mij. Ik kan mij daarin vinden, in de tekst zoals die nu beschreven is, omdat die passend is bij onze rol. Dus net als bij de andere dingen waar ik het mee eens kon zijn, zeg ik: oordeel Staten. En ik wil nog wel even daarover richting de PVV noemen dat het niet gaat over illegale migranten, maar echt over legale migranten. Dat is wel de interpretatie die ik eraan geef, want wij zijn wel een overheid die zich aan de regels houdt. En daarnaast heb ik nog één punt vanuit D66 over de Port of Zwolle, of ik daar mijn advies over ga wijzigen. Nou, ik zie daar geen aanleiding toe. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, gedeputeerde Meeuwissen. Dan zijn we aan het eind gekomen van de beraadslaging. Ik kijk nog één keer de Statenzaal rond en het is belangrijk dat we nu even heel goed snappen wat we zo meteen in stemming gaan brengen, zeg ik ook tegen mezelf, want we hebben een drietal moties gezien, maar daarvan is de motie op stuk nummer 47 over het innovatieprogramma van de zijde van de VVD ingetrokken. De motie op stuk nummer 48 blijft in stand. Daar wordt over gestemd, de familiebedrijven van de ChristenUnie cum suis, en de motie op stuk nummer 49 van de SP is gewijzigd. Sorry, de motie is aangehouden. Maakt geen deel meer uit van de beraadslaging op stuk nummer 49. Dus we hebben nog één motie over, alleen op 48. En de amendementen komen in stemming, maar het amendement op stuk nummer 23 van de zijde van de SP en een aantal fracties is aangepast en maakt dus op die manier deel uit van de stemmingen. Ja, kan iedereen dit zo meemaken? Dan kijk ik naar onze ondersteuners of wij kunnen gaan stemmen? We moeten nu allemaal inloggen met de pasjes, wil iedereen inloggen want anders kun je niet stemmen. Lukt dat? Heeft iedereen z'n pasje op de goeie plek?

De voorzitter: Dames en heren, even rustig, kalmpjes. We gaan voor het eerst op de nieuwe manier stemmen. Dat betekent dat u allemaal uw pasje heeft benut en dat u nu voor u ziet: een plus of een min. Als u voor wilt stemmen, stemt u plus. Als u tegen wil stemmen, stemt u min. Wat ik onhandig

vind op dit display is dat er helemaal niet bij staat waar het amendement over gaat, dus dat is voor de mensen thuis ook hoogst onhandig. Dat moeten we aanpassen op den duur. Dit is het amendement op stuk nummer 19, dus dat betekent dat we nu stemmen over het amendement van de Partij voor de Dieren cum suis over de Economische Koers. Het is bijzonder dat we 47 Statenleden hebben, want we hebben er maar 43.

De heer Van Dekken: De gedeputeerden tellen mee.

De voorzitter: Dames en heren, alle begin is moeilijk. Kijk, het aantal aanwezigen is gebaseerd op het feit dat sommige mensen, waaronder ik ook, een pasje in dat ding hebben zitten, want anders kan ik niet met u praten. Dus let even niet op het aantal aanwezigen. Er zijn 42 Statenleden hedenmiddag en als je 11 en 31 optelt kom je op 42, dus dat scheelt. Dat betekent dus dat voor dit amendement hebben gestemd: 11 Statenleden, daartegen 31, zodat dit amendement is verworpen. Dat was het amendement op stuk nummer 19 over de Economische Koers. Dan gaan we nu naar het amendement op het stuk nummer 20, en dat is de Port of Zwolle van de zijde van de VVD, de BBB en het CDA. U kunt gaan stemmen. Voor dit amendement hebben gestemd 28 leden, daartegen 14, zodat dit amendement is aanvaard. Dan gaan we naar amendement op stuk nummer 21 en dat gaat over de zorgsector, is van het CDA en een aantal andere fracties. Stuk nummer 21. Lukt het? Mooi zo. Voor dit amendement hebben 42 Statenleden gestemd. Dit amendement is met algemene stemmen aanvaard. Dan kom ik bij het amendement op stuk nummer 21 en dat is gewijzigd. Wacht even, nee sorry 22. Die gaat over de zorginstellingen. Wederom met algemene stemmen aanvaard. Fijn, en dan amendement op stuk nummer 23, en die is gewijzigd, van de SP cum suis en die gaat over de arbeidsmigranten. Ja, hier staken de stemmen, want voor dit amendement hebben 21 gestemd en ertegen 21. Dus dat betekent dat we volgende keer weer moeten stemmen. Kijk, het punt van aandacht is nu, want dit hebben we niet zo heel vaak bij de kladden dat we nu ook niet over het stuk als zodanig kunnen stemmen, omdat we niet weten of het wel of niet geamendeerd gaat worden. Dus bij de volgende Statenvergadering brengen we dit wederom in stemming. Als hij dan weer staakt qua stemmen, dan, hoe werkt het? Simone zit heel snel te kijken, volgende keer komt hij terug, maar als er dan weer stakende stemmen zijn, dan gaat het lot beslissen. En stemmen we nog wel over de motie? We gaan nu stemmen. Nog even de aandacht, ik moet hier zelf wel beetje om lachen, ik moet er zelf ook helemaal inkomen, want we hebben een nieuw stelsysteem en dan staken de stemmen ook nog. We gaan nu stemmen over de enige motie die nog is overgebleven, dus als we die op het scherm kunnen krijgen. dat is de familiebedrijven op stuk nummer 48 van de zijde van de ChristenUnie. Voor deze motie hebben gestemd 33 leden, daartegen 9, zodat deze motie is aanvaard. Dat betekent dus dat wij terugkrijgen, ik wou bijna zeggen in dit theater, maar in deze Statenzaal, de stemming over het amendement waarbij de stemmen stakten en de stemming over het Statenstuk als zodanig. En mochten de stemmen weer staken de volgende keer, dan beslist het lot over het amendement en kunnen we daarna over het gehele stuk van de Economische Koers stemmen. Ja? Mooi, laat ik even twee minuten schorsen, kan iedereen gewoon even de benen strekken. Twee minuten, en dan gaan we door met ons volgende agendapunt.

De voorzitter: Ik heropen de vergadering en ik neem u even mee in ons eigen Reglement van Orde, want de stemmen staken eigenlijk nooit. Dus onze dierbare griffie heeft even de boel erbij gepakt en het hoort dus als volgt te gaan: als stemmen staken, gaat het voorstel naar een volgende vergadering. Ik zal het even helemaal voorlezen, want dan kan er ook geen misverstand ontstaan: bij staking van de stemmen is het bepaalde in artikel 32 van de Provinciewet van toepassing. Indien de vergadering voltallig is, wordt het voorstel geacht te zijn verworpen. Dus als we met zijn 43-en waren geweest, maar dat kan niet, want dan kunnen de stemmen niet staken... Ja kijk, het kan altijd zo zijn dat iemand zich moet onthouden omdat die ergens in geïnvolveerd is, maar dat vind ik wel heel gekunsteld. Dat zou wel heel bijzonder zijn. Maar goed, bij een staking van de stemmen is het bepaalde in artikel

32 van de Provinciewet van toepassing. Indien de vergadering voltallig is, wordt het voorstel geacht te zijn verworpen. Is de vergadering niet voltallig, en dat was nu zo, want er was één lid niet aanwezig, dan wordt het nemen van een beslissing uitgesteld tot een volgende vergadering waarin de beraadslagingen kunnen worden heropend. Dus dat is aan uw Staten om dan te kijken of u wederom wilt praten over in dit geval het amendement. Als ook dan de stemmen staken, dan wordt het voorstel geacht te zijn niet aangenomen. Dus er is niks met het lot. Ik hoef hier niet met een dobbelsteen te gaan zitten. Als volgende keer dit weer op de agenda komt en de stemmen zouden wederom staken, omdat er weer een lid niet is, of drie leden niet zijn, en de stemmen staken wederom op dit amendement, dan wordt het amendement niet aangenomen. En dan gaan we over het integrale stuk stemmen, want dan weten we of het amendement wel of niet deel uitmaakt van het integrale stuk. Is dit duidelijk? Fijn. Ja, al doende leren we allemaal.

K-2 Adviesrapport van het Burgerberaad Drenthe Wonen (2024); Statenstuk 2024-43

De voorzitter: En dan gaan wij nu over naar iets wat natuurlijk ook best wel nieuw is in onze Statenzaal en dat is het adviesrapport van het Burgerberaad, want dat is natuurlijk de eerste keer dat wij een adviesrapport van een burgerberaad bespreken. Het is het voorstel van de werkgroep Verbindend Besturen van 5 september op stuk nummer 43, en bij dit agendapunt worden ook spreektijden gehanteerd, en dat is twee minuten per fractie. Voor het college is de spreektijd tien minuten en in de tweede termijn is er één minuut spreektijd en voor het college vijf minuten. Vandaag zijn er heb ik begrepen ook een paar initiatiefnemers aanwezig van het Burgerberaad. Ik zag ze al op de publieke tribune. Die hebben de aanzet gegeven tot wat uiteindelijk tot het Burgerberaad Wonen heeft geleid, en ik herinner me dat ik in juli 2021 uit handen van mevrouw Dekker als voorzitter, zeg maar een plakkaat aangeboden kreeg waaraan ze namens 803 inwoners de Provinciale Staten verzocht om te onderzoeken welke vernieuwende vorm van een raadgevend referendum passend was voor Drenthe. Nou daar is dit uit voortgevloeid, dus ik vind het heel leuk dat ik mevrouw Dekker nu ook weer zag zitten. Ja, ze zit op de tweede rij heel goed, en nog een aantal andere initiatiefnemers, dus dat is echt fijn en we gaan het er nu over hebben. Maar voordat ik de fracties aan het woord laat, geef ik eerst nog even het woord aan de voorzitter van de werkgroep Verbindend Besturen, en dat is mevrouw Mensen-Maat. Ga uw gang.

Mevrouw Mensen: Dank u wel, voorzitter. Margriet Benak had het afgelopen zaterdag in Cassata op RTV Drenthe over een historische dag vandaag, en dat is het ook wel een beetje. Vandaag zetten we weer een volgende stap in het proces van het Drents Burgerberaad. Provinciale Staten mogen zich uitspreken over de adviezen van het Burgerberaad waarna ze het college oproepen om de adviezen uit te werken in de diverse beleidsstukken. Wat mooi ook dat er vandaag mensen vanuit het Burgerberaad op de tribune zitten en wellicht ook nog online, maar dat kunnen we hier niet zien, om het debat verder te volgen. Ik begreep zelfs van sommige mensen dat ze het Burgerberaad heel erg missen, en misschien moeten we bij het volgende Burgerberaad een soort nazorgpakketje organiseren om het zwarte gat tegen te gaan. Ik wil als voorzitter van de werkgroep Verbindend Besturen een paar persoonlijke hoogtepunten van het Burgerberaad met u allen delen. Allereerst de grote respons op onze enquête en het grote aantal aanmeldingen voor het Burgerberaad. Dit was in beide gevallen een verdubbeling van de aantallen waarop we hadden gehoopt. De enorme positieve energie die er heerste in de Statenzaal tijdens de eerste bijeenkomst op 11 maart jongstleden. Je moet erbij geweest zijn om het gevoeld te hebben. Er zat iets heel moois in de lucht. Dan de fantastische opkomst van de deelnemers tijdens de vier bijeenkomsten. Bijna iedereen was bij alle bijeenkomsten en als iemand niet kon, dan kreeg de organisatie netjes een mailtje. Er waren bijna geen afhakers tijdens het proces en ik heb begrepen dat dit bij andere burgerberaden wel heel anders kan zijn. Een ander hoogtepunt waren de cartoons van Herman Roozen aan het eind van elke sessie, wat een ontzettend leuke manier was dat

om af te sluiten. Ook het optreden van Renske van Oosterhout tijdens de laatste bijeenkomst en ook bij het aanbieden van het adviesrapport heeft mij geraakt. Die kwam echt binnen. De flexibiliteit van Provinciale Staten en Gedeputeerde Staten om een nieuw proces als dit te omarmen en samen met de werkgroep tot een succes te maken, vond ik ook erg bijzonder. Dank daarvoor. Het was soms niet makkelijk, maar we zijn er volgens mij tot nu toe goed uitgekomen. En het belangrijkste wat ik heb meegemaakt, waren de persoonlijke woorden die de deelnemers, hebben gesproken tijdens het aanbieden van het adviesrapport. Die hebben mij echt geraakt. De taak van de werkgroep zit er nu op wat het Burgerberaad betreft. Wij dragen het stokje nu graag over aan Provinciale Staten om het politieke debat te voeren over het advies. Daarna zullen zij het stokje weer overdragen aan Gedeputeerde Staten om de adviezen te gaan inbedden in de diverse beleidsstukken. De werkgroep komt in het tweede kwartaal van 2025 weer in beeld als we met elkaar het hele proces van het Burgerberaad gaan evalueren. De onderzoekers van de beide universiteiten en de Statengriffie zijn hier nu al druk mee aan de slag. Tot slot voorzitter, wil ik vanaf deze plaats Nico Uppelschoten bedanken voor al zijn werk, wat hij gedaan heeft voor de werkgroep. Hij is speciaal als Statenlid aangebleven om dit debat nog mee te maken, maar zwaait hier volgende maand af om zich helemaal te gaan richten op de Tweede Kamer. Nico, je hebt volgens mij ook in de vorige werkgroep Veranderende Samenleving gezeten en ik heb je ervaren als een erg betrokken persoon, altijd positief-kritisch en scherp op zaken, maar altijd fijn om mee samen te werken in een werkgroep. En dat is ook wat ik zo waardeer aan een werkgroep als Verbindend Besturen. Politiek gezien staan we soms mijlen ver van elkaar vandaan, maar in de werkgroep kun je heel erg prettig met elkaar samenwerken. Nico nogmaals dank en het ga je goed in Den Haag.

De voorzitter: Ja, we zwaaien de heer Uppelschoten nog niet geheel en al uit, maar wel vanuit deze werkgroep. We gaan beginnen met de eerste termijn van de zijde van de Staten en ik geef het woord aan de heer Loof van de Partij van de Arbeid. Ja, die pasjes dat is wel even een ding. Na de heer Loof de heer Van den Berg van de BBB.

De heer Loof: Dank u voorzitter. Na al die complimenten aan de PVV, even wat anders. Een bijzonder politiek verbond van SP, GroenLinks, Forum voor Democratie en jawel, de PVV stelde in 2022 in onze Statenzaal voor om de mogelijkheden van een burgerberaad te verkennen. Onze fractie heeft dat van harte gesteund en aan een meerderheid geholpen. Eerlijk gezegd was ik totaal vergeten wie er ooit met het voorstel was gekomen. Maar toch fijn om te constateren dat er af en toe grote bruggen worden geslagen in het Drents Parlement. En dat is voortgezet, volgens ons, in het daadwerkelijke Burgerberaad. Althans we kunnen ons voorstellen dat de 162 deelnemers niet allemaal hetzelfde over het thema wonen dachten toen ze eraan begonnen begin dit jaar. Als burgerberaad hebben de deelnemers een enorme brug geslagen. Naar elkaar toe, naar de opdrachtgever toe, het Drents Parlement en naar alle inwoners van Drenthe toe. Ik heb enkele malen op een afstandje even mogen meekijken en meeluisteren naar de deelnemers van het Burgerberaad en ik was onder de indruk van de sfeer en de samenhang. Ook het stemmen heb ik deels mee mogen maken. De Tweede Kamer en ook wij zelf kunnen er nog wat van leren, zou ik haast zeggen. Een groot aantal adviezen zijn we rijker dankzij het Burgerberaad. Een hele serie niet aangenomen adviezen liggen er ook nog. Boor het gemak noemen we dat maar eventjes ideeën, om in het achterhoofd te houden, zeg maar. Veel mooie adviezen op meerdere goede en belangrijke thematieken. Wet- en regelgeving, doorstroming doelgroepen maar ook aandacht voor groen en natuur. Drenthe moet wel een beetje Drenthe blijven, lezen we tussen de regels door. Sommige adviezen zijn ook als uitdaging te zien. Het versoepelen van wet- en regelgeving is nu eenmaal makkelijker gezegd dan gedaan. Ook innovatieve plannen voor passende hoogbouw is een spannend avontuur, zeker wanneer je het hebt over het buitengebied. Al met al voorzitter, een groot compliment aan het Burgerberaad en onze waardering voor het geleverde werk. Geadviseerd wordt nu om het college te verzoeken de adviezen en ideeën uit te werken in voorstellen ten behoeve van concreet beleid en besluitvorming, tenzij, dat horen we dan vervolgens wel. De Partij van

de Arbeid-fractie steunt dit voorstel van harte. We verwachten dat onder andere de op handen zijnde Woonagenda wordt verrijkt met intenties van het Burgerberaad. Tot zover, voorzitter.

De voorzitter: Prachtig binnen de tijd. Dank u wel, heer Loof. Ik geef het woord aan de heer Van den Berg van de BBB-fractie, en na de heer Van den Berg aan mevrouw Hilgenga van het CDA.

De heer Van den Berg: Dank, voorzitter. Als eerste wil ik natuurlijk beginnen met het bedanken van de inwoners voor hun inzet en hun bijdrage, een proces die de omgangsvormen van Drenthe kenmerkt. In Drenthe doen we het samen en met mekaar, maar dan nu inhoudelijk. Het doet ons goed om veel dingen terug te zien waar wij als partij achter staan. Dit is wat ons betreft een teken dat wij als partij aardig in de smiezen hebben wat er in de samenleving speelt. Om er zo even een aantal te noemen: een goed participatiebeleid, het aanpassen en versoepelen van de regelgeving, inbreiding voor uitbreiding, gepaste hoogbouw, woningsplitsing, gepast bouwen naar de vraag van de inwoners, goede bereikbaarheid en een goed energienet en nog een aantal meer. Om een lange opsomming kort te maken: we zien in dit stuk genoeg handvaten om mee aan de slag te gaan. Voorzitter, toch zijn er nog wel een aantal punten waar we ons iets minder in kunnen vinden en dan ook een beetje kritisch op zijn. Advies 4.1 bijvoorbeeld over leegstaande gebouwen ombouwen. Nu zit het probleem niet in het benutten van een leegstaand gebouw, maar meer in het probleem van de partij die het doet. In het stuk wordt erop gedoeld dat de Provincie of de gemeente dit moet gaan doen en het lijkt ons niet de bedoeling dat wij een provinciale pandjesbaas worden. Het lijkt ons beter om dit over te laten aan bijvoorbeeld een woningcorporatie. En dat geldt eigenlijk ook over advies 4.3, het lijkt ons een vreemde bedoening dat wij gemeenten gaan verplichten om hun eigen gebouwen te gaan verhuren of verkopen of verbouwen. Als laatste waren wij toch wel geschrokken over punt 4.4. We begrepen dat leegstand niet wenselijk is, maar de genoemde maatregelen lijken ons zeer ongewenst, een beetje buiten proportie en wellicht zelfs onwettelijk. Deze maatregelen lijken ons net als het platform om leegstaande panden te “verklikken” zeer onwenselijk. Want laten we eerlijk zijn, we moeten het samen met elkaar doen. Immers in Drenthe doen we het samen. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, heer Van den Berg. Dan geef ik het woord aan mevrouw Hilgenga en daarna aan de heer Brandsema van de ChristenUnie.

Mevrouw Hilgenga: Voorzitter, het CDA is trots, trots op de inzet van onze inwoners die deelnamen aan het Burgerberaad en zo hun betrokkenheid lieten zien bij hun provincie, hun stad of hun dorp. Trots op de degelijke uitvoering van dit eerste burgerberaad, waarin mede door de uitstekende begeleiding van Moventem en de ambtelijke ondersteuning onder leiding van de voorzitter van de werkgroep Burgerberaad, Fenneke Maat. Trots op de mooie opbrengst die in alle adviezen vanuit dit Burgerberaad aan ons zijn overhandigd. Adviezen die het CDA erg aanspreken, zijn: de aandacht voor het behoud van mooie groene ruimte, werken aan meer woningen, aandacht voor specifieke groepen zoals ouderen en jeugd, en het ondersteunen van inwoners bij burgerinitiatieven wonen om zo mooie lokale plannen haalbaar te maken. Het is nu aan het college om de adviezen goed te bekijken en een plek te geven in het woonbeleid. Natuurlijk doet het college dat in nauwe samenwerking met gemeenten, want woonbeleid maken, dat doen we gezamenlijk. En dat juist in die samenwerking nog veel te verbeteren valt, lezen we ook in de adviezen. Het CDA is altijd uiterst kritisch geweest over het instrument burgerberaad, want bij een burgerberaad gaat het er uiteindelijk om dat de burger ziet wat wij als Provincie met die adviezen gaan doen. Doe je dat niet, dan versterk je het beeld van een overheid die zomaar wat doet. Laten we daar als volksvertegenwoordigers allemaal alert op blijven en daar een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor dragen, ook wanneer het college straks met concrete voorstellen komt over de adviezen van het Burgerberaad. Wij wensen dan ook het college veel succes met de samenwerking.

De voorzitter: Hartelijk dank. Dan geef ik het woord aan de heer Brandsema en daarna aan de heer Pormes van de LijstPormes. De heer Brandsema.

De heer Brandsema: Ja dank u wel, voorzitter. Allereerst ook namens de ChristenUnie hartelijk dank aan de 150 mede-Drentenaren en ook de hele ondersteuning bij het Burgerberaad voor het opleveren van het eerste adviesrapport. Mooi om nu het resultaat in handen te hebben en met elkaar te kunnen bespreken. Voorzitter, goed te lezen dat het advies begint met het benoemen van de rode draden die door alle adviezen heen lopen. Als ChristenUnie herkennen we ons in de roep om groen en natuur te behouden. De kracht van Drenthe is de prachtige natuur, de rust, de ruimte en de geschiedenis die je in het landschap kunt vinden. Goed wonen in Drenthe betekent dat de natuur eigenlijk je achtertuin is. Tegelijk betekent dit dat we in eerste instantie de groei van woningen moeten realiseren binnen de bestaande dorpen en steden. Dit moet zorgvuldig en met kwaliteit en biedt ook kansen als het gaat om behoud van voorzieningen. Gelukkig is dit ook al één van de leidende principes waarmee aan de nieuwe omgevingsvisie wordt gewerkt. Speciale aandacht voor doelgroepen zoals jongeren en ouderen kan mijn fractie onderschrijven. Dit draagt ook bij aan een andere rode draad, namelijk doorstroming. Het creatieve nadenken over woonvormen kan leiden tot betere doorstroming en biedt kansen voor verschillende doelgroepen. Als ChristenUnie hebben we hier ook al toe opgeroepen bij de bespreking van de startnotitie van de Omgevingsvisie. Goed te zien dat dit ook terugkomt in het advies van het Burgerberaad. Mijn fractie zou eraan willen toevoegen dat het bouwen van woningen niet alleen maar gaat om het bouwen en het stapelen van stenen. Het bouwen van woningen gaat over het bouwen van gemeenschappen, zoals voormalig Rijksbouwmeester Floris Alkemade ook al aangaf. Mijn fractie verbaast zich over de laatste rode draad. Ondanks een uitgebreid en professioneel ontworpen en uitgevoerd proces, is onduidelijkheid gebleven over de rol van en verschillen tussen Provincie en gemeenten. Wij dachten dit overigens al terug te lezen in de adviezen. Er zijn aardig wat adviezen waar wij als Provincie niet over gaan. Voorzitter, wij zien graag dat het college dit adviesrapport meeneemt bij verdere beleidsontwikkeling. Vanzelfsprekend zullen de adviezen dan met de politieke bril van het college bekeken en gewogen worden. Vervolgens zullen ook wij, als we die stukken in PS bespreken, de voorstellen waar stukjes uit dit adviesrapport in kunnen zitten, met onze verschillende politieke brillen bekijken en beoordelen. We gaan ermee aan de slag. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, heer Brandsema. Ik zie dat de heer Pormes al naar het spreekgestoelte wandelt en na de heer Pormes geef ik graag het woord aan mevrouw Kleine Deters van D66. De heer Pormes.

De heer Pormes: Dank u wel voorzitter. Voor het eerst heeft een burgerberaad advies uitgebracht over wonen, een unieke en veelbelovende stap. De adviezen lijken op het eerste gezicht goed doordacht en kwalitatief sterk. Ze bevatten een reeks aanbevelingen die zonder twijfel wenselijk lijken. Maar wanneer we voorbij de oppervlakte kijken, rijst toch de vraag: zijn deze adviezen daadwerkelijk haalbaar en proportioneel? Vandaar dat wij volledig het Statenvoorstel steunen, omdat het college daarmee opgezegd wordt om dat te toetsen. Voorzitter, ik mis wel een aantal wezenlijke vraagstukken, die eigenlijk ook hierbij behandeld zouden moeten worden. Als het gaat over de statushouders: krijgen ze ook een woning en zo ja, op welke wijze? Arbeidsmigranten is ook niet aan de orde geweest in de adviezen. Wel is er één regel gewijd aan vluchtelingen. Voorzitter, naast de toetsing is er ook een fundamenteel punt dat over het hoofd lijkt te worden gezien, namelijk de diversiteit en inclusiviteit. Hoewel er veel retoriek wordt verkondigd over het belang van beide, is de praktijk een ander verhaal. Het feit dat groepen van kleur buiten dit proces zijn gehouden, is ernstig en zorgwekkend. Dit suggereert, al dan niet expliciet of impliciet, uitsluiting die haaks staat op het streven naar een inclusieve samenleving. Voorzitter, het lijkt wel en dat is ook niet verbazingwekkend dat leden van de Partij van de Arbeid de PVV omarmt, juist omdat dit juist tekenend is voor het idee van de PVV om anderen uit te sluiten.

De voorzitter: Ik denk dat de heer Loof een vraag heeft voor de heer Pormes. De heer Loof.

De heer Loof: Ja voorzitter, omdat de voorzitter van de werkgroep Verbindend Besturen nu even niet kan reageren, doe ik dat maar eventjes. Maar uw woorden slaan als een tang op het spreekwoordelijke varken, zou ik willen zeggen. U heeft kunnen lezen, uitgebreid, hoe het Burgerberaad tot stand is gekomen, hoe er is geselecteerd, hoe er is gewerkt aan de vorming. De woorden die u gebruikt ten aanzien van de selectie en het bewust niet willen opnemen omdat de PVV aan tafel zit, slaat in dit geval werkelijk helemaal nergens op en ik zou ook heel graag willen dat u die woorden eigenlijk gewoon intrekt, want dit is gewoon niet correct wat u zegt.

De voorzitter: De heer Pormes.

De heer Pormes: Ik heb dit vraagstuk ook voorgelegd aan de meest... Nou ja, als het gaat over burgerberaden, zij hebben de burgerberaden opgericht, namelijk de lokale burgerberaden. Ik heb dit ook voorgelegd en zij delen mijn mening. Zij vinden dat het niet kan. Ik heb het ook voorgelegd aan het Antidiscriminatiebureau Drenthe, voorgelegd. Is het in 2024 mogelijk om te spreken over een spiegel van de samenleving zonder dat mensen met een migratieachtergrond daarbij vertegenwoordigd is? Dat kan niet, 2024, ik word er nog emotioneel van. Zelden word ik daarvan emotioneel, maar het kan gewoon niet. Ik heb in de jaren 80 zes jaar gedoceerd Interculturele Welzijnsvraagstukken, toen speelde dat al. Het maakte deel uit van de emancipatiebeweging van migranten. Eisen. Kijk, het is geen verwijt aan de deelnemers van het Burgerberaad. Ze hebben uitstekend werk gedaan, maar de organisatie die dit, die zeggen... Ik heb hen ook gevraagd van hoe kan dat nou?

De voorzitter: Kunt u iets korter antwoorden?

De heer Pormes: Ze hebben mij terug teruggemaid door te zeggen van ja, wettelijk mogen we dat niet doen.

De voorzitter: De heer Loof in tweede instantie.

De heer Loof: Ja voorzitter, ten aanzien van het laatste wat de heer Pormes net naar voren brengt, zou ik willen zeggen: uw emoties herken ik niet, maar erken ik wel en zou ik ook ongeveer op dezelfde wijze waarschijnlijk ervaren, ware het niet dat het Burgerberaad is tot stand gekomen op een wijze zoals die tot stand is gekomen en zoals de spelregels binnen het Burgerberaad nu eenmaal zijn afgesproken. En die zijn conform die regels uitgevoerd en wat dat betreft is daar helemaal niks mis mee. Dus ik zou nogmaals willen zeggen van ik vind dat u te ver gaat in uw beoordeling en daar wou ik het bij laten, voorzitter.

De voorzitter: De heer Pormes nog in tweede instantie?

De heer Pormes: Nou heel kort voorzitter, de lokale burgerberaden hebben zeker acht alternatieven gegeven om te voldoen aan de spiegel van de samenleving.

De voorzitter: De heer Uppelschoten heeft ook een vraag voor de heer Pormes.

De heer Uppelschoten: Ja, nou ik heb ook met verbazing geluisterd naar het betoog van de heer Pormes. Van het begin af aan ben ik betrokken geweest bij de vorming van dit beraad. En ja, ik kan met mijn hand op mijn hart beweren dat er absoluut nooit sprake is geweest, met de gedachte geopperd dat we iets met de discriminatie zouden doen. Er is een procedure gevolgd waarbij wij dachten dat het een afspiegeling zou zijn van de Drents bevolking en de suggestie dat er op de één of andere manier

of systematisch of weet ik wat, mensen buitengesloten zouden zijn, kan ik niet zien. Alleen maar dat ik denk: ja jongens, moeten we met dit onderwerp ook over discriminatie gaan praten? Dat slaat helemaal nergens op.

De voorzitter: De heer Pormes.

De heer Pormes: Ik hoor geen vraag.

De voorzitter: Zo is het. De heer Uppelschoten nog in tweede instantie? Hij heeft geen vragen gesteld, kan het er ook bij laten. De heer Brandsema.

De heer Brandsema: Dank voorzitter. Ja, ik hoor de heer Pormes suggereren, zo hoor ik het, dat er bewust groepen uit het Burgerberaad gehouden zouden zijn. De heer Pormes noemt ook een aantal instanties die het met hem eens zijn. Misschien wat lastig, want die kunnen zich hier niet verdedigen, maar ze hebben in ieder geval niet een brief gestuurd aan PS om dat kenbaar te maken, dan wel hier ingesproken om dat kenbaar te maken. Maar zou de heer Pormes voorzitter, wat kleuring kunnen geven of wat feiten kunnen noemen waaruit dan zou blijken dat dit Burgerberaad qua selectie, qua manier hoe die 150 geselecteerd zijn, dat daar bewust groepen, mensen met een migratieachtergrond in uitgesloten zijn?

De voorzitter: De heer Pormes.

De heer Pormes: Volgens mij, als u mij goed hebt beluisterd, heb ik gesproken over al dan niet bewust. Dus ik sluit bewust niet uit, het kan ook zijn onbewust. Het resultaat is dat niemand met enige kleur is vertegenwoordigd in een Burgerberaad, 2024 hoor.

De voorzitter: De heer Brandsema in tweede instantie.

De heer Brandsema: Ja voorzitter, ik hoorde... de exacte woorden weet ik niet meer, maar het was een soort... Goed, de heer Pormes geeft nu aan bewust dan wel niet bewust, maar het zijn behoorlijk zware woorden waarin de heer Pormes ook nog twee andere instanties erbij noemt die dat ook vinden. Maar iets meer duiding dan alleen ze zaten er niet in. Ja, ik vind het toch wat lastig om dat dan te wegen. Ja, geen vraag maar goed, wel een reactie.

De voorzitter: Dan gaan we naar de heer Omlo. Er was geen vraag gesteld. Ik ga even strak voorzitten, want anders zijn we nog een hele tijd bezig. De heer Omlo.

De heer Omlo: Ja, dank u wel voorzitter. Ik hoor u zeggen dat dit Burgerberaad niet representatief is, dat heeft u gesteld. Ik vind dat echt een stap te ver. U brengt deelnemers in diskrediet, brengt de griffie in diskrediet, de werkgroep in diskrediet. Volgens mij hebben wij uitstekend werk gedaan. Hoe gaat u verder om met de adviezen?

De voorzitter: De heer Pormes.

De heer Pormes: Volgens mij heb ik mij uitgelaten over de adviezen. Ik vind ze kwalitatief goed, goed doordacht. Dus dat heeft geen directe invloed op de kwaliteit van de adviezen, wel op de volledigheid van de adviezen. Ik heb al aangegeven: met betrekking tot arbeidsmigranten geen aandacht besteed als het gaat over wonen. Speelt echt een belangrijke rol, gezien alle debatten die nu plaatsvinden in Den Haag als het gaat over de statushouders die moeilijk aan een woning kunnen komen. Slechts 8 op de 100 krijgen een woning aangeboden. Maar het gaat ook niet over de kwaliteit van dat advies.

Het gaat over retoriek en het gaat over de uitgangspunten. Staat allemaal hier opgeschreven dat het representatief moet zijn. Het moet een spiegel zijn van de samenleving. Nou mijn vraag: vindt u dat een spiegel van de samenleving als er geen migranten in het Burgerberaad vertegenwoordigd zijn?

De voorzitter: De heer Omlo.

De heer Omlo: Ik vind het absoluut een representatief Burgerberaad geweest. Absoluut. Volgende vraag is: waarom heeft u geen zitting genomen in de werkgroep? Waarom hebben we u daar nooit gezien?

De voorzitter: De heer Pormes.

De heer Pormes: Nou nou nou nou, in de aanloop van de werkgroep, bij de vorige periode heb ik daar actief aan deelgenomen. Maar ik ga ervan uit dat het niet meer nodig hoeft te zijn om te zeggen: luister, het moet de spiegel zijn, 2024, moet ik dat nog een keer zeggen?

De voorzitter: Mevrouw Kramer.

Mevrouw Kramer: Ja voorzitter, van tevoren voordat je gaat interrumpen bedenk je altijd: heb ik het ervoor over om hier aandacht aan te geven, want alles wat je aandacht geeft, gaat groeien. Maar deze vind ik zo heftig, dat ik denk ik moet hier wel aandacht aan geven, want het klopt gewoon niet. En er is zo'n eerlijke manier van selectie toegepast. Er is zo goed gekeken naar: waar mogen we naar vragen? We mogen niet naar ras, naar afkomst, naar etniciteit, naar geloofsovertuiging vragen. Daarnaast, en ik wil dat gewoon even heel duidelijk benoemen, is er nog de kans geweest voor iedereen in Drenthe om nog via een onderzoek te reageren op de vragen die er leven rondom wonen. Dus er is van iedereen, iedereen heeft de kans gehad om mee te kunnen denken op dit thema. Het siert u dat u staat voor discriminatie, maar dit is echt de verkeerde plek om het hier kenbaar te maken, want u brengt de werkgroep, de Burgerraadsleden en de griffie in diskrediet. Dus ik wil u vragen om nog eens goed na te denken, en dat hoeft u niet nu te uiten, of dit de plek is waar u uw punt over discriminatie neer kunt zetten.

De voorzitter: De heer Pormes.

De heer Pormes: Eén: ik verwijt de deelnemers niet, ik verwijt de organisatie. Dat is één. Tweede, u bent kennelijk niet op de hoogte over de emancipatiebeweging van vrouwen. Deelname van vrouwen, participatie van vrouwen worden altijd dezelfde argumenten genoemd: we hebben ze niet gevonden, we hebben alles geprobeerd. Maar dat is juist de clou. Er zijn zoveel andere manieren om te selecteren, om te zoeken, om te werven, maar dat hebben we allemaal gehad mevrouw.

De voorzitter: Mevrouw Kramer nog in tweede instantie?

Mevrouw Kramer: Ik vind het ook getuigen van zwakte, een makkelijke houding, voorzitter, als we dan zo lekker achteraf gaan zitten zeuren over de punten die we zo belangrijk vinden. Had dan aan het begin van het hele proces, mijnheer Pormes, meegedacht over de hele gang van zaken, want er was allerlei ruimte om mee te denken, mee te doen, in de werkgroep, mensen aan te schieten. Ik vind het echt een hele, mag ik het zeggen, laffe manier van een bijdrage leveren.

De voorzitter: Statenlid Peek.

Statenlid Peeks: Dank u wel, voorzitter. Nou, er gaan nog wat emoties hier over de tafel. Maar klopt het eigenlijk dat de heer Pormes aangeeft dat de groepen die hij ondervertegenwoordigd voelt, dat die eigenlijk niet gevonden zijn bij dit Burgerberaad en dat hij eigenlijk wil vragen of dat bij de volgende keer, ja, toch op een andere manier kan?

De voorzitter: De heer Pormes.

De heer Pormes: Ja, kijk ze hebben op een hele traditionele manier geworven en daar is ook niks mis mee. Maar wil je een spiegel zijn van de samenleving, dan zul je ook andere wegen moeten bewandelen om te kijken of je die mensen kunt benaderen. Dat is heel simpel. Er zijn sociaal-culturele instellingen van migranten, er zijn moskeeën, er zijn zoveel mogelijkheden om die mensen te benaderen. Dat wordt ook door de lokale burgerberaden voorgesteld op die vraag. U kunt van mij de brieven krijgen die zij mij hebben gestuurd, dan kunt u er zelf van overtuigd zijn. Maar er zijn voldoende mogelijkheden om dat te doen. De boodschap die ik geef is van: ik weet niet meer hoe die organisatie heet, Moventem of zo, ja, die moet je niet meer nemen. Dan moet je een ander nemen die dat wel kan doen. Simpel.

De voorzitter: Statenlid Peeks nog in tweede instantie? De heer Uppelschoten zie ik nog een keer. De heer Uppelschoten.

De heer Uppelschoten: Nou, ik heb dan toch een vraag, maar op een ander niveau dan over discriminatie. Daar zijn nou een aantal adviezen uitgebracht en de heer Pormes die zegt van de samenstelling van het Burgerberaad is niet representatief geweest voor de Drentse bevolking. Kan die aangeven welke adviezen anders zouden zijn geworden als de samenstelling van het Burgerberaad in zijn ogen representatief zou geweest zijn? Zijn er adviezen die nu niet juist zijn of te gekleurd of juist te wit om maar zo te zeggen, kunt u dat aangeven? Want dan hebben we een ander probleem, namelijk dat de adviezen niet goed zijn.

De voorzitter: De heer Pormes.

De heer Pormes: Ik heb juist aangegeven dat de adviezen goed zijn. Ik mis een aantal adviezen, dus het ging over het missen van adviezen, namelijk als het gaat over de arbeidsmigranten, huisvesting, als het gaat over de statushouders, die heb het niet kunnen vinden. En ik denk: als er mensen zijn met die achtergrond, dan hadden ze dat geagendeerd.

De voorzitter: Mevrouw Kleine Deters.

Mevrouw Kleine Deters: Ja voorzitter, ik weet niet of dit via de interruptiemicrofoon of via mijn plaats had gemoeten. Ik wilde toch reageren op de orde. Ik begrijp de emotie die de heer Pormes erin legt, maar ik vond het wel stuitend dat er ook opmerkingen richting de persoon gemaakt werden of over lafheid gesproken werd. Ik zou toch willen oproepen. Ik vind dat dat echt niet kan en we debatteren met respect. En of het onderwerp emotioneel geladen is of niet. Ik wil toch een dringend beroep doen dat we daar echt wel met respect en niet op de persoon gaan spelen.

De voorzitter: Respect is een groot goed. De heer Uppelschoten tot slot voor zijn tweede instantie.

De heer Uppelschoten: Nou ja. Ik neem aan dat die 150 mensen ook wel eens van statushouders gehoord hebben en ook wel eens van arbeidsmigranten. Dat is dan spijtig dat in uw opvatting daar niks over gemeld is bij de adviezen. Maar u gaat toch niet suggereren dat het Burgerberaad gekaapt is door de mensen die er nu in zaten?

De voorzitter: De heer Pormes tot slot.

De heer Pormes: Volgens mij heb ik dat helemaal niet gesuggereerd, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Dan zijn we aan het eind gekomen van...

De heer Pormes: Ik was bijna aan het eind gekomen, voorzitter, namelijk om juist de adviezen die niet in hun adviezen terecht zijn gekomen, als het gaat over de positie van statushouders en van arbeidsmigranten, of het college bereid is om dat mee te nemen in de afweging van al die adviezen. Tenslotte voorzitter, voor alle mensen die boos zijn vanwege dit... Zou ik zeggen van Volt, kom naar de migrantenorganisaties en verdedig je standpunt.

De voorzitter: Dank u wel, heer Pormes. Ik geef het woord aan mevrouw Kleine Deters van D66.

Mevrouw Kleine Deters: Dank u wel, voorzitter. Laat ik namens D66 een compliment... Beginnen met een compliment te geven aan allen die betrokken waren bij het Burgerberaad en de totstandkoming van dat adviesrapport. En ja, daarbij begrijp ik ook de emotie als je de foto ziet. En onze provincie is breed samengesteld, gelukkig, nog misschien wel amper vergeleken bij heel veel andere provincies. Maar voor ons is het ook vanzelfsprekend dat wij de adviezen overnemen en GS vragen om uitwerking van de adviezen in concrete besluitvorming. Wij zijn benieuwd naar de uitwerking hiervan. En wanneer de adviezen niet haalbaar of realiseerbaar zijn, zal dit goed gemotiveerd moeten worden, zodat het voor de betrokkenen, maar ook voor ons te volgen is welk afwegingskader gebruikt is en een keuze op gebaseerd is. Een tussenrapportage over de planning van de uitwerking van de adviezen stellen wij op prijs om daarmee als Staten geïnformeerd te blijven en onze controlerende rol te kunnen vervullen. Wij zijn ook benieuwd naar het wetenschappelijk onderzoek, het rapport van het proces zoals afgesproken is in de beginperiode. Voorzitter, tot slot willen wij de gedeputeerde heel veel succes wensen met de uitwerking, want dit is een ongelooflijke opgave die nu op uw bordje ligt. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Kleine Deters. Ik geef het woord aan de heer Zandvliet van de SP en daarna aan Statenlid Peeks van de Partij voor de Dieren. De heer Zandvliet. Neemt u uw kaartje mee?

De heer Zandvliet: Ja, ja! Voorzitter, één keer € 5 is genoeg. Ik leer snel, hoop ik. Voorzitter, er is echt iets heel moois gebeurd. We hebben met elkaar een Burgerberaad begaan en er is een advies gekomen. En dat is nog knapper dan het lijkt. Een tijd geleden is iemand van ProDemos geweest, de heer Mulder, en die vertelde dat we vroeger ideeën hadden en dat we niet met iedereen in die kuil pasten. Dus er werden mensen gekozen met ideeën om dat te doen. En zo zitten we hier. Maar vroeger is lang geleden. Die mensen had nogal eens gekke ideeën en dan werden ze aangesproken door de rest van de groep van goh, dit bedoelden wij niet. Die corrigeerden dat in een soort van referendum. Inmiddels zijn we met een half miljoen Drenten en is dat niet meer mogelijk. En dus hebben we de Staten zoals we ze kennen. Maar we hebben het aangedurfd om de inwoners te vragen: wat vind je? Dan hebben ze op een prachtige manier gedaan. En er zijn ook hele mooie adviezen uitgekomen. Ik wil er een paar uithalen. Advies 1.1 over wet- en regelgeving, dat het eenduidig moet zijn, duidelijk moet zijn en waar de gemeenten bij de provincie moeten aansluiten. Hartstikke helder, hartstikke duidelijk. Laten we dat gaan doen. Of 2.1 waarin we participatie serieus gaan nemen, inwoners betrekken vanaf het begin en draagvlak creëren. Laten we dat gaan doen. 4.5, dat werd al genoemd door de BBB, waarin de gemeente zelf het heft in handen neemt en de woningmarkt er een beetje uit te halen. Want daar waar crisis is, hoeven wij geen geld te verdienen. Laten we dat gaan doen. Voorzitter, laat

het duidelijk zijn: de SP is erg enthousiast over het proces wat we zijn gelopen. We hopen dat we dit blijven doen en we hebben alle vertrouwen erin dat GS het mooie advies gaat omzetten in iets waar we achter kunnen staan.

De voorzitter: Hartelijk dank, heer Zandvliet. Statenlid Peeks krijgt nu het woord en daarna... Even kijken, mevrouw Mulder van de VVD.

Statenlid Peeks: Dank u wel, voorzitter. De Partij voor de Dieren is verheugd dat het eerste Burgerberaad in Drenthe zo goed heeft uitgepakt. Er is veel werk verzet vooraf en ook tijdens het Burgerberaad is er door de burgers veel werk verzet om tot dit advies te komen. Wij zijn een voorstander van het overbruggen van de kloof tussen politiek en de burgers door meer vormen van directe democratie. En om meer draagvlak te krijgen bij besluiten van de politiek is het belangrijk om de burgers erbij te betrekken. Dit verhoogt het algemeen welbevinden van de inwoners. Het onderwerp wonen vinden wij een mooi onderwerp, waarbij we ook zagen dat er veel animo was om hierover mee te praten. In het rapport zie je ook dat er veel creatieve ideeën zijn om het woonprobleem vlot te kunnen trekken. Het zou daarom goed zijn als GS met de adviezen aan de slag zou gaan, maar ook een signaal richting de Rijksoverheid zou geven over de uitkomsten van dit Burgerberaad. Een punt van aandacht vinden wij de samenstelling van het Burgerberaad en met name de inclusiviteit. De verdeling man-vrouw-anders vonden wij wat onderbelicht. De verdeling 50% mannen en 50% vrouwen, waarvan 50% vrouwen meedoen en 48% mannen komt wat beperkt op ons over. Het kan zijn dat niet alle groepen uit hun bubbel zijn gehaald en wisten van het Burgerberaad en mee hebben gedaan. We zouden dus daarom graag zien dat hier wat meer aandacht voor komt bij het volgende Burgerberaad zodat de inclusiviteit bij de samenstelling van de groep inwoners toch wat groter wordt. Ik wil wel positief afsluiten. De Partij voor de Dieren vindt dit een succesvol Burgerberaad met goede adviezen. Tot zover.

De voorzitter: Dank u wel, Statenlid Peeks. Dan ga ik naar mevrouw Mulder van de VVD en daarna naar de heer Omlo van JA21. Gaat uw gang. ...

Mevrouw Mulder: Goed, voorzitter. Wat hebben de Burgerraadsleden, Drenthe in het klein, zich tijdens intensieve dagen het thema wonen ontzettend eigen gemaakt. Een hele berg ideeën kwam al brainstormend naar boven. Er was al snel een gemeenschappelijk doel en die staat ook goed benoemd. Een inclusieve, duurzame en toekomstbestendige woonomgeving voor iedere Drent. En met heel veel plezier heeft onze VVD-fractie zich gebogen over deze voorstellen. En een ruime meerderheid komt ons vanuit onze eigen standpunten ook zeer bekend voor. Bijvoorbeeld eenduidige regelgeving, woningsplitsing, extra hulp bij doorstroming ouderen, transformeren van boerenerven en versnellen van de ombouw leegstaande gebouwen. En zo kan ik nog wel even doorgaan, voorzitter. Maar toch willen we aan het college en ook aan het Burgerberaad meegeven dat er twee voorstellen zijn waar we als fractie wat minder gecharmeerd van zijn. En dan gaat het over de voorstellen waar het woord 'verplichten' in staat. Als liberalen zijn wij niet zo van het verplicht beschikbaar stellen van eigen bezit, zoals woningen en kantoren, en ook niet voor de gemeentelijke panden en gronden. Iedereen is vrij om zijn of haar eigen bezit naar eigen goeddunken te kunnen gebruiken. Ook het verplichten van herbruikbare bouwmaterialen gaat ons net wat te ver. En dat geldt trouwens ook nog voor een toelichting op advies 5.3, namelijk het niet verder uitbreiden van dorpen en steden, maar binnen de contouren van gebieden te blijven. Dat vinden we ook een lastige. En voorzitter, daarin komt ook het grootste verschil tussen een Burgerberaad en de Provinciale Staten aan de orde, want wij dienen verantwoording af te leggen aan onze achterban. En in het Burgerberaad zit men als tijdelijk collectief op eigen titel. En dat is hartstikke mooi. De democratie zijn wij samen, maar de uiteindelijke keuzes worden toch hier gemaakt. Dus voorzitter, voor het merendeel zeggen wij: college, werk deze mooie voorstellen uit en doe dit nauwkeurig. Maar bij een aantal voorstellen vragen we het college hier heel kritisch

naar te kijken. Afsluitend, Burgerberaad, van harte bedankt voor jullie inzet en jullie out of de box ideeën.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Mulder. Ik geef het woord aan de heer Omlo van JA21 en daarna mevrouw Kramer van Volt.

De heer Omlo: Dank u wel, voorzitter. Het adviesrapport van het eerste Drentse Burgerberaad ligt klaar om overhandigd te worden aan het college. En we kunnen echt spreken van een historisch moment. Al jaren daalt betrokkenheid en vertrouwen in de politiek behoorlijk. De instrumenten die je als inwoner hebt om invloed uit te oefenen zijn beperkt. En dit vanuit burgerinitiatief ontstaan Burgerberaad zien wij als kans om die invloed te vergroten. En volgens mij hadden we over betrokkenheid in het Burgerberaad geen reden tot klagen. In de bijeenkomsten waar wij als fractie kort aanwezig mochten zijn, spatte het enthousiasme en goede sfeer ervan af. Onze complimenten gaan dan ook uit naar de deelnemers, het projectteam en team Moventem. Het Burgerberaad zoals hier is georganiseerd wordt een platform voor diverse stemmen. In plaats van top-down voorstellen, ligt er nu een adviesrapport met een breed scala aan ideeën en adviezen waarvan we kunnen uitgaan dat zij redelijk breed gedragen zijn. En zoals ook in het rapport staat, dat wij als Drents Parlement gebruik maken van kennis, expertise en creativiteit uit de samenleving. Voorzitter, JA21 staat een efficiëntere overheid voor die zorgt voor eenduidige wet- en regelgeving, maar ook voor minder bureaucratie en versoepeling van regeldruk. Laten dit nu precies de eerste twee adviezen van dit Burgerberaad zijn. Onze fractie heeft de adviezen tot zich genomen en draagt ze bewust ongewijzigd over aan het college. Ongewijzigd om het Burgerberaad recht te doen voor hun werk. We zien de adviezen graag uitgewerkt en met vermelding van desbetreffende adviezen terug in de Woonagenda. En we geven het college ook mee de adviezen die het net niet gehaald hebben, toch mee te nemen in overwegingen. Tot slot ook dank aan de voorzitter van de werkgroep voor haar inzet. Fenneke, dank je wel.

De voorzitter: Dank u wel, heer Omlo. De heer Zandvliet heeft een vraag voor u.

De heer Zandvliet: Ik ben even nieuwsgierig naar het politieke punt van JA21 omtrent de adviezen die toch een beetje tegen de ideologie ingaan. Ik benoemde net een paar, 4.5, zulke dingen daar kunnen wij ideologisch van verschillen. U hecht ook heel veel waarde aan dat democratische proces. Dus als het er nou een voorstel komt waar straks die adviezen juist uitgewerkt staan. [rumoer] Ik praat er rustig overeen, komt goed. Als er dan zo'n voorstel komt, die zegt: 4.5, dat gaan we doen. We gaan toch kijken of die gemeente meer zeggenschap krijgt, iets minder in de markt. Steunt JA21 dan nog steeds dit stuk omdat het uit het participatieproces komt? Of wordt die dan wat lastiger?

De heer Omlo: We gaan het natuurlijk dan beoordelen, maar ik zal daar niet ontkennend tegenover staan. Ik zal er niet negatief tegenover staan.

De voorzitter: De heer Zandvliet nog in tweede instantie? Nee. Hartelijk dank, beide heren. Dan gaan we naar, even kijken, mevrouw Kramer van Volt en daarna naar de heer Steenberg van Sterk Lokaal Drenthe. Mevrouw Kramer.

Mevrouw Kramer: Dank u wel, voorzitter. Energie, dat is niet het thema van het Burgerberaad, maar dat is wel het eerste wat er bij me opkomt wanneer ik terugdenk aan het Burgerberaad. Het proces, de uitkomsten en vooral die 150 deelnemers. Zij hebben er veel tijd in gestopt, vier dagen in vier maanden. En ondertussen is er nog heel veel leeswerk. En ze hebben er nog veel meer energie uit gehaald, als ik het zo mag geloven. En die energie, die moeten wij overnemen. Dat verdient en dat verwacht het Burgerberaad. En dat draagt bij aan de versnelling in de woningbouw. Wanneer je de 26

adviezen en de adviezen die het net niet hebben gehaald doorneemt, zie je dat er een paar prachtige signalen in zitten. Zoals de leesbaarheid van de regelgeving. Ik heb het eerder gehoord vandaag. Hieraan werken, dus de leesbaarheid en toegankelijkheid van de regelgeving verbeteren, dat maakt het verschil op de lange termijn. De adviezen die concreet zijn, daar verwachten we snel resultaat van. Uit respect naar de inzet van de burgers is het ook goed om juist die concrete adviezen direct op te pakken en snel uit te voeren. Wij gaan mee met de adviesvoorstellen zoals is voorgesteld en willen het hele pakket ook overdragen aan GS. We zijn heel erg benieuwd wat ermee gedaan gaat worden. Daar hebben we alle vertrouwen in. We hebben het vertrouwen dat mede met deze adviezen de woningbouwopgave uit het slop wordt gehaald en de Burgerraadsleden zien dat zij en hun werk van meerwaarde is. En we hebben vertrouwen in de energie die het Burgerberaad heeft gegeven en ons het vertrouwen geeft in een volgend Burgerberaad. Maar eerst gaan we evalueren hoe dit Burgerberaad... Wat we hieruit kunnen halen. Want dit is echt een mooi instrument om verschillende redenen. De belangrijkste voor ons is dat we vanuit Volt zijn bevestigd in het idee en het feit dat een burgerberaad een middel is om te depolariseren. Je ziet dat de belangen van de mensen, de gesprekken van de mensen werken om de standpunten van elkaar te begrijpen en misschien wel wat meer in elkaar te leven. Voor het vertrouwen tussen de burger en de politiek is het cruciaal om de concrete adviezen snel uit te voeren. Dit Burgerberaad toont de kracht van burgerparticipatie en draagt bij aan depolarisatie. En dat geeft mij de energie die we zo goed kunnen gebruiken bij de aanpak van de woningbouwcrisis. Want daar hebben we wel echt met een crisis te maken. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Kramer. Ik geef het woord aan de heer Steenbergen van Sterk Lokaal Drenthe en daarna aan de heer Uppelschoten van de PVV.

De heer Steenbergen: Voorzitter, dank u wel. Allereerst dank aan alle leden van het Burgerberaad die hun tijd en energie hebben gestoken in het formuleren van deze adviezen. Wij kunnen ons groten-deels vinden in de voorgestelde adviezen. En met name in de eerste en het meest gesteunde advies: eenduidige wet- en regelgeving. Een item dat past bij Sterk Lokaal Drenthe. Regels moeten niet te ingewikkeld worden en goed uitvoerbaar zijn. De woningnood is hoog, dus ons advies aan GS is: pak dus als eerste het laaghangende fruit. Ga voortvarend aan de slag met de adviezen en met name inderdaad met onderwerp 1, eenduidige wet- en regelgeving, en onderwerp 4, bestaande bebouwing benutten en uitbreiding van woonmogelijkheden. Met uitzondering van 4.4 en dan wil ik refereren aan de opmerking die door de BBB daarover is gemaakt, met name met betrekking tot dwang. Bij beide onderwerpen, zowel 1 als 4, is snel winst te behalen en dat is noodzakelijk. Wat Sterk Lokaal Drenthe betreft, geven we hier bij uitwerking prioriteit aan. Waar wij ervan uitgaan dat de benoemde woonboerderijen veelal grote woonboerderijen betreft... [hoest] Sorry. Die buiten de kernen staan. Dat is passend bij de motie van Sterk Lokaal Drenthe die in februari in meerderheid is aangenomen. Kan de portefeuillehouder toezeggen dat bij de aangenomen motie de verzochte positieve grondhouding ten aanzien van uitbreiding wordt ingezet bij de uitwerking van de adviezen van het Burgerberaad? We zien de mogelijkheid tot uitbreiding te weinig terug in het adviesrapport, terwijl er onvoldoende mogelijkheden zijn tot woningbouw binnen de bestaande kernen. We moeten de leefbaarheid en economie op het plan van het platteland behouden als we niet willen dat jongeren de dorpen verlaten. Verder gaan wij akkoord met het voorstel. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel, heer Steenbergen. Ik geef het woord aan de heer Uppelschoten van de PVV en daarna aan de heer Bos van GroenLinks. De heer Uppelschoten.

De heer Uppelschoten: Dank u wel, mevrouw de voorzitter. We zijn ontzettend blij dat er een Burgerberaad is geweest. Er zijn mij net complimenten uitgedeeld, maar die wil ik dan toch teruggeven aan Fenneke, want sinds jij de voorzitter bent geworden van de werkgroep Verbindend Besturen in deze nieuwe periode, is er toch een push en een vraag gekomen. En dat hebben we ook aan jou te danken.

En ik ben blij met jouw inzet, want ik zit er al een aantal jaren in, ook in de oude club, zal ik maar zeggen. En er is een push gekomen sinds jij voorzitter bent geworden van deze club. Ik ben ook blij dat er zoveel afgewogen en genuanceerde adviezen liggen. Ik zou bijna zeggen dat we onze burgers kunnen vertrouwen dat ze in staat zijn om moeilijke onderwerpen van alle kanten te bekijken en met gedragen voorstellen te komen. Ik ben ook blij omdat wij... En ik zag Jurr van Dalen in de zaal zitten. In 2015 hebben wij een initiatiefvoorstel gedaan om een referendum in Drenthe mogelijk te maken. Dat heeft het niet gehaald, maar hij zat toen in de Staten en is druk bezig gebleven met het onderwerp en is ook een initiatiefnemer geweest om te zorgen dat uiteindelijk een besluit is genomen wat heeft geleid tot het Burgerberaad. Met alle aanbevelingen kunnen wij instemmen. En ik hoop dat, en dat blijkt ook zo te zijn dat PS dat doet. Want ik denk, het is ook het serieus nemen van het Burgerberaad. Het zijn aanbevelingen waar je soms helemaal mee instemt en soms misschien een beetje pijn van hebt. Maar het is het advies. En laten we daarmee gaan werken. Eén ding zou ik graag willen toevoegen, namelijk dat is het advies over de jongeren. Namelijk dat werd gevraagd: kunnen we de jongeren voorrang geven op de woningmarkt? Dat is met 63% afgewezen, omdat we gezegd hadden 67%. Ik zou toch GS aanbevelen: neem dat alsjeblieft ook mee. Want op allerlei manieren zeggen we dat de jongeren in Drenthe behouden moeten blijven. En er wordt gezegd: we moeten heel veel leuke activiteiten voor de jongeren gaan organiseren, zodat het plezierig is om in Drenthe te wonen. Maar ik denk dat het belangrijkste problemen is: wonen en dat zij woningen nodig hebben als starter of sociale huurwoningen.

De voorzitter: Kunt u afronden? Want u bent aan uw twee minuten.

De heer Uppelschoten: Het is de laatste keer dat ik hier praat. [gelach]

De voorzitter: Ja, maar dan hoef je toch niet te laten zien wat je altijd al hebt laten zien?

De heer Uppelschoten: Ik kan laten zien dat ik consistent ben.

De voorzitter: Ja, dat is dan wel weer zo. U krijgt nog tien seconden, Nico, ik ben... Zet hem op!

De heer Uppelschoten: Ik zal even snel kijken. Dan één ding wat ik wil zeggen, wat heel belangrijk is volgens mij. We hebben nu adviezen gekregen. En ik denk dat het heel belangrijk is dat die adviezen geoperationaliseerd worden en dat GS de opdracht krijgt om dat te doen. Maar er moet niet het beeld ontstaan dat het naar een werkgroep is gegaan en dat die werkgroep gaat nadenken over het probleem wonen en dat er weer een nieuw rapport komt. Ik denk, over een jaar moeten wij ook verantwoording afleggen naar de burgers. Dan moeten we over een jaar kunnen laten zien wat er gebeurd is en welke activiteiten zijn gestart. Want ik denk, als we dat niet kunnen duidelijk maken, dan gooien we onze eigen glazen in voor een volgend burgerberaad, want dan hebben de mensen er geen vertrouwen meer in. Dus of GS het nou uitwerkt of er komt een projectgroep. Maar een projectgroep is voor mij wat concreter, die gaan aan de slag en die willen iets opleveren. Het moet geen commissie zijn, het moet geen werkgroep zijn of weet ik wat precies. Een projectgroep die leidt tot concrete activiteiten. En dat wij ons over een jaar kunnen verantwoorden naar de burgers toe. Wat hebben wij gedaan met de adviezen en waar heeft het toe geleid? Als dat eruit komt, dan zou het heel mooi zijn. Maar anders hebben we alleen maar weer een heel mooi rapport gekregen en daar heb ik er heel veel van gezien de afgelopen jaren. Het moet tot iets leiden. Dank u.

De voorzitter: Hartelijk dank, heer Uppelschoten. En u gaat ons vast bij uw laatste bijeenkomst hier nog wel iets vertellen, stel ik me zo voor. De heer Bos van GroenLinks en dan tot slot mevrouw Niesink van Forum voor Democratie. De heer Bos.

Dat klopt. Voorzitter, mijn eerste gedachte toen ik het rapport kreeg: hier moet je niet aan komen. En misschien moet ik mijn bijdrage nu al wel stoppen. Maar dan doe ik de deelnemers van het Burgerberaad toch echt te kort. Want uiteraard kunnen ik en andere fracties van alles opmerken over de nuances en keuzes van het Burgerberaad. Maar er ligt gewoon een fantastisch eindrapport met aanbevelingen die vanuit onze Drentse inwoners tot stand zijn gekomen. En daar moeten wij verplicht, of in ieder geval het college, gewoon mee aan de slag. En, lieve VVD-fractie, het is inderdaad moeilijk om te gaan met het woord 'verplicht' wanneer je veilig in je eigen met hypotheekrenteaftrek gesubsidieerde woning niet doorhebt hoe groot onze woningcrisis is. En als het aan mij ligt, dan onteigenen we zelfs recreatieparken. Want zonder dak boven je hoofd, kun je je leven gewoon geen vormgeven. College, GroenLinks ziet de adviezen graag allemaal terug in de Woonagenda, maar zeker ook in andere beleidsvoornemens waar de adviezen op zien. En voorzitter, nog een hartelijke dank naar de BBB-fractie. Ja, eens moet de eerste keer zijn. Want ik herinner mij het laatste debat voor de verkiezingen in deze Staten. De VVD en het CDA zagen niets in een Burgerberaad, maar door de komst van de BBB is het toch gewoon gebeurd. Zij wisten een handtekening eronder te krijgen van de fracties die eerst tegen waren. En wat een resultaat hebben wij gekregen. Deelnemers van het Burgerberaad, bedankt.

De voorzitter: Dank u wel, heer Bos. Mevrouw Niessink, Forum voor Democratie. Gaat uw gang.

Mevrouw Niessink: Dank u wel, voorzitter. Bij FvD staat het herstellen van democratie, directe democratie, centraal. Voor ons is een referendum het enige middel dat echt de onafhankelijke democratie kan bieden. Helaas is dit hier in Drenthe nog niet van gekomen. Het alternatief werd een Burgerberaad, mede door onze eigen motie. Vol goede moed gingen wij dan ook dit proces in, mede als deelnemer van de werkgroep, om te zien of dit de volkswil kon vertegenwoordigen zoals een bindend referendum dat zou doen. Helaas zien we, dat lezen we ook in het rapport, dat de adviezen van het Burgerberaad vastlopen op bestaande wet- en regelgeving, waardoor in ons ogen de volkswil ondergeschikt blijft. Ook hebben we wat twijfels over de onafhankelijke experts, omdat immers elke expert heeft een subjectieve kijk. En het is onduidelijk of er voldoende uiteenlopende visies zijn meegenomen. Desondanks zien wij goede intenties in het rapport, zoals aandacht voor woningen voor ouderen, jongeren, mensen met een zorgbehoefte en behoud van het Drentse landschap, onderwerpen die FvD steunt. Toch ontbreekt een belangrijk punt: de impact van massa-immigratie. De kernoorzaak van problemen zoals het woningtekort en de verminderde sociale cohesie. Voorzitter, wij waarderen de inzet van het Burgerberaad en kunnen enkel respect uitspreken voor de tijd en energie die de deelnemers hier in gestoken hebben. En wij hadden ook oprecht gehoopt dat wij het concept van het Burgerberaad konden omarmen en dat het recht zou doen aan de inzet van de deelnemers. Maar helaas, door de beperking van de bestaande wet- en regelgeving moeten wij concluderen dat de volkswil in dit Burgerberaad onvoldoende tot uiting is gekomen en dat alleen een referendum echte onafhankelijke directe democratie kan bieden. Daarom kunnen wij met pijn in ons hart niet instemmen met het voorstel. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Niessink. We zijn aan het eind gekomen van de eerste termijn van de zijde van de Staten. Ik kijk nog even rond. We kunnen door met de eerste termijn van de zijde van het college, bij monde van gedeputeerde Turenhout, die ook mede namens gedeputeerde Van Dijk het woord gaat voeren. Want gedeputeerde Van Dijk heeft bestuurlijke vernieuwing in zijn portefeuille en gedeputeerde Turenhout wonen. Dus dat is een mooie combinatie. En omdat de heer... Goed. [gelach] Omdat gedeputeerde Van Dijk er niet is... Ik praat gewoon door. Gaat het lukken? Gaat uw gang, mevrouw Turenhout.

Gedeputeerde Turenhout: Dank u wel, voorzitter. Ik mag hier staan namens het hele college, want als we naar de adviezen kijken, dan hebben die ook betrekking op de portefeuille van de heer Jumelet,

soms ook van de heer Otter en mevrouw Meeuwissen. Dus als u het goed vindt, spreek ik namens het hele college.

De voorzitter: Doe dan ook maar namens mij.

Gedeputeerde Turenhout: Met dank. Volgens mij ook een warm voorstander. Dank aan het initiatief en de werkgroep van de Staten die dit mogelijk gemaakt heeft. En daarna natuurlijk heel veel dank aan de deelnemers van het Burgerberaad voor hun enorme inzet. En ik hoor woorden als energie, krachtige adviezen. Het klopte allemaal. We hebben 18 september, hebben we... Nou, niet we. Maar is het advies ook aan de gemeenten gepresenteerd. En daar zagen we het filmpje, de korte reprise van het hele proces. Ik vond het prachtig. En laten we er vooral op inzetten om die energie ook verder te brengen. Namens het college mag ik zeggen dat wij heel tevreden zijn met dit adviesrapport met veel waardevolle adviezen over de toekomst van wonen in Drenthe. En daarnaast ook nog ideeën die het net niet gehaald hebben, maar waar we zeker ook kritisch naar gaan kijken. Wat ik ook mooi vind, en er werd ook al een aantal keer aan gerefereerd, is dat het Burgerberaad, en daar hebben de deelnemers zichzelf over uitgesproken, ook weer het vertrouwen in de politiek heeft versterkt. Dat is op zich al heel waardevol. Dit alles maakt dat wij het Burgerberaad zeer de moeite waard vinden. Buitengewoon geslaagd. En misschien sterker nog, een cadeautje voor zowel de provincie als de Drentse gemeenten. En wij gaan ons als GS dus ook vol inzetten om de adviezen zo goed mogelijk uit te voeren. Kleine disclaimer daarbij, niet om u verder teleur te stellen, maar het is wel zo dat wij als provincie niet overal over gaan. Vaak hebben we gemeenten nodig of andere partners. Maar onze rol zal dan zijn om die te informeren over deze waardevolle adviezen en te stimuleren om daar ook maximaal gebruik van te maken. En ik heb daar ook vertrouwen in, dat dat wel gaat lukken. Het reikt te ver om in te gaan op alle adviezen. Ik wil er een paar uitlichten die wij wel heel erg aansprekend vonden. De versoepeling van wet- en regelgeving. Daar hebben we echt wat in te doen, willen we de woningbouw versnellen. Dat ligt ook in Den Haag voor een deel. Het eerste gesprek met de nieuwe minister maakt ook duidelijk dat wat haar betreft daar een speerpunt zit. Slim omgaan met de huidige woningvoorraad is ook zo'n mooi advies. Daar is heel veel winst in te halen. Denk aan woningsplitsing, leegstaande panden beter te benutten daar waar het kan. En dat alles met de kanttekening dat we wel heel zorgvuldig met onze ruimte om moeten gaan. De adviezen van dit Burgerberaad zijn heel helder. Inbreiding gaat voor uitbreiding. Dat is ook wat de wet ons voorschrijft. De wet voor... De wettelijke ladder voor duurzame verstedelijking. Laat onverlet dat wij uw Staten goed gehoord hebben en dat wij ook in onze Woonagenda goed gaan kijken waar er uitbreiding in en rond de dorpen mogelijk is om te zorgen dat de leefbaarheid en de vitaliteit van die dorpen ook een impuls krijgt. Jongeren willen ook in het dorp wonen waar zij opgroeien. En onze ouderen willen graag ook op een plezierige manier oud kunnen worden in hun eigen dorp. En dat vraagt echt om extra aandacht. Ik zie een interruptie.

De voorzitter: Ja, ik ook. De heer Van den Berg van de BBB, gaat uw gang.

De heer Van den Berg: Dank, voorzitter. Ik heb toch nog wel een vraag, want ik hoor u inderdaad zeggen: nou ja, daar gaan we mee naar de gemeente en dan gaan we hun vragen. In principe, wij hadden het ook aangeven dat dwang, dat zagen we niet zitten. Met ons een aantal meer partijen. Maar hoe brengen we het aan de man of naar de mensen toe of naar de leden van het Burgerberaad toe dat iets bij een gemeente spaak loopt en niet dat het politieke onwil van ons is? Want waar je natuurlijk voor moet waken, is dat wij het Burgerberaad uitschrijven, daar komt een advies uit en vervolgens gebeurt iets niet en dan is het: oh, die provincie, die luistert niet! Maar hoe leggen we de bal nou bij de partijen waar het echt bij ligt?

De voorzitter: Mevrouw Turenhout.

Gedeputeerde Turenhout: Dank u wel. Wij bouwen zelf geen huizen, dus we zijn in alles wat we doen heel sterk afhankelijk van de samenwerking met woningcorporaties, met gemeenten, met marktpartijen en zelfs inwoners zelf. Want waar Drenthe echt sterk in is, is dat ook onze inwoners de handen ineenslaan en samen huizen gaan bouwen. Daar hebben we inmiddels al meer dan 100 initiatieven over. Wat wij zullen doen, is dit ook heel goed bespreken met de gemeenten, want daar vroeg je naar. Daar vroeg u naar. Laat ik het even netjes melden. En we hebben net ook al de vraag voorgelegd gekregen: zorgen jullie dan ook dat er opvolging komt en rapporteren jullie daar ook over? Dat gaan we heel nadrukkelijk doen. Sterker nog, wij hebben ook in het kader van de nieuwe wet Versterking regie volkshuisvesting straks ook de taak om goed te monitoren wat er gebeurt bij de gemeenten en bij de andere partijen. En daar kunnen we u dan ook heel nadrukkelijk over terugkoppelen. Maar dat zullen we ook doen naar de deelnemers van het Burgerberaad.

De voorzitter: De heer Van den Berg nog in tweede instantie.

De heer Van den Berg: Dank, voorzitter. Dus als ik het goed begrijp, dan komt er op een gegeven moment wel een punt waarbij het beestje bij de naam genoemd wordt? Want als er iets fout gaat of een gemeente wil iets niet of een gemeente kan iets niet, dan wordt er wel gezegd: de gemeente geeft aan dat iets niet kan. Niet dat wij vervolgens de schuld krijgen. [zonder microfoon]

Gedeputeerde Turenhout: Zeker.

De voorzitter: Gedeputeerde Turenhout. Ja, die geeft al antwoord.

Gedeputeerde Turenhout: Sorry. Dank u wel, voorzitter. Ja, zeker. Kijk, niemand is tot het onmogelijke gehouden. Dus we gaan vooral kijken: wat kan wel. En daar waar we echt op belemmeringen stuiten die we als provincie of als gemeente niet kunnen oplossen, dan zullen wij dat ook melden en wegen zoeken om daar eventueel wel oplossingen voor te vinden. Het is een beetje abstract, maar dit is ongeveer de lijn.

De voorzitter: De heer Uppelschoten.

De heer Uppelschoten: Bijna aansluitend op de vragen die hier gesteld zijn: er moeten meer huizen komen in Drenthe. Maar als je dus de adviezen ook goed leest, dan zou je ook kunnen concluderen, en daar maak ik me zorgen over, dat er hele... Dat meer huizen moeten komen. Maar het moeten niet alleen meer huizen zijn, ze moeten ook mooi zijn, ze moeten circulair zijn, ze moeten energieneutraal zijn, ze moeten gasloos zijn, het moeten inclusieve woningen zijn en ze moeten de sociale cohesie bevorderen. Dat zijn dan weer zoveel eisen die we stellen. Die leggen we ons dan zelf op of weet ik wat wie ze dan oplegt. Maar dat zou kunnen leiden dat het nog moeilijker wordt om veel huizen te bouwen. Dus mijn vraag was eigenlijk: wat kunnen we eraan doen dat al die goedbedoelde wensen niet leiden tot extra drempels waardoor het weer moeilijker wordt om veel huizen te bouwen?

De voorzitter: Mevrouw Turenhout.

Gedeputeerde Turenhout: U raakt daar een heel belangrijk punt, de heer Uppelschoten. En dit is ook waar we het gesprek over voeren. Als het gaat om de circulariteit, het energiezuiniger bouwen en alle andere klimaatadaptieve maatregelen, denken we erover om met elkaar het gesprek aan te gaan. Wat kunnen we nu wel als eerste stap gaan doen? Dus een soort ingroeimodel met stip op de horizon. En kijken wat we binnen de huidige mogelijkheden al kunnen realiseren, wetende dat het echt nodig is om toekomstgericht met dit soort opgaves aan de slag te gaan. En ook de mogelijkheden naar ons toe te organiseren om dat ook versneld te kunnen doen.

De voorzitter: Nog kort, in tweede instantie misschien.

De heer Uppelschoten: Ik hoop van harte dat het zo is, want ik heb het gehad over die verantwoording over een jaar. Als we zeggen dat al die eisen ertoe geleid hebben dat er minder gebouwd wordt of niet gebouwd is, nou ja, dan heb ik het idee dan staan we in ons hemd. En iemand moet erop letten, dus u als gedeputeerde zou daar een belangrijk punt van kunnen maken.

De voorzitter: Gedeputeerde Turenhout.

Gedeputeerde Turenhout: Voorzitter, ik hoor geen vraag, maar uw punt is helder.

De voorzitter: U vervolgt uw betoog.

Gedeputeerde Turenhout: Volgens mij gaat dit beter. Laat ik afsluiten met de vervolgstappen waar u het college om gevraagd heeft. Uiteraard verwerken we deze adviezen in onze Woonagenda, daar zijn we volop mee in ontwikkeling. Waar nodig organiseren we ook de gemeentelijke betrokkenheid, betrekken marktpartijen erbij. Voor uw informatie. De Woonagenda ligt op 20 november of 4 december, een beetje afhankelijk van de planning, voor in de Statencommissie. En 18 december ligt hij voor ter besluitvorming in PS. En daarbij zullen we ook expliciet aangeven welke adviezen zijn overgenomen en we ook direct in werking kunnen laten treden en waarom van andere adviezen mogelijk zijn afgeweken.

De voorzitter: De heer Pormes heeft een vraag voor gedeputeerde Turenhout. De heer Pormes.

De heer Pormes: Dank u wel, voorzitter. Een hele simpele, korte vraag. Bent u met mij van mening dat in de toekomst burgerberaden een afspiegeling moeten zijn van de samenleving?

De voorzitter: Mevrouw Turenhout.

Gedeputeerde Turenhout: Ja, dat ben ik met u van mening.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Turenhout. U was aan het eind gekomen van uw eerste termijn, hè?

Gedeputeerde Turenhout: Ik heb nog twee zinnen, voorzitter. Gaat uw gang. U heeft gevraagd om een update. Die zullen we ook geven. Kan het iets rustiger zijn? Dames en heren? Kan het iets rustiger zijn? Dank u wel. Mevrouw Turenhout. We zullen zeker u een update geven. Of dat begin februari is, dat weet ik niet of dat verstandig is, omdat dat heel kort is na de bespreking van de Woonagenda. Ik kan me voorstellen dat dat het tweede kwartaal 2025 is. En daarnaast zult u regelmatig op de hoogte gehouden worden via de reguliere P&C cyclus. En daar zullen we rapporteren op twee lijnen, namelijk de lijn van programma 1, bestuur en samenwerken, waar we de voortgang rondom het Burgerberaad met u delen. En natuurlijk ook programma 3, wonen, waar het de inhoudelijke kant betreft. Dat even wat de eerste termijn betreft, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel gedeputeerde. Dames en heren, heeft u behoefte aan een tweede termijn? Want als ik u zo beluister... Ja? Oké, ik ga even een rondje maken. De heer Loof zie ik knikken. Die kan alvast naar het spreekgestoelte. De heer Van den Berg, heeft hij behoefte aan een tweede termijn? Ja. Mevrouw Hilgenga? Nee. De heer Brandsema? Nee. De heer Pormes? Ja. Mevrouw Kleine Deters? Ja. Even kijken, de heer Zandvliet? De heer... Statenlid Peeks? Mevrouw Mulder? De heer

Omlo? Mevrouw Kramer? Wel. De heer Steenberg? De heer Uppelschoten? De heer Bos van GroenLinks? Mevrouw Niessink van Forum? Oké. Dat is helder. Gaat uw gang, de heer Loof.

De heer Loof: Dank u, voorzitter. Voorzitter, een leerproces, dat heeft het Burgerberaad het afgelopen jaar doorgemaakt en afgerond. En nu zitten wij met de gebakken peren. Nu zitten wij als PS in een leerproces. Hoe ga je nou als volksvertegenwoordiger met misschien wel heel bepaalde ideologische achtergronden om met weldoordachte adviezen van 162 inwoners van Drenthe? Dat vinden we nog niet zo makkelijk. We zijn getraind om overal iets van te vinden. En we vinden het lastig om zomaar iets te accepteren wat door anderen is bedacht. Het lijkt me goed, voorzitter, dat dit punt ook meege-
nomen gaat worden door de werkgroep, die het Burgerberaad heeft georganiseerd, in haar evaluatie, om met name hier nog eens even bij stil te staan. Voor het overige, voorzitter, hoop ik dat het Burgerberaad, ofwel de aanwezigen hier, dan wel de mensen thuis, de wat lastige discussie, laat ik het zo maar even noemen, over selectie en inclusiviteit zo snel mogelijk kunnen vergeten. Dank u.

De voorzitter: Dank u wel, heer Loof. De heer Van den Berg van de BBB. Oh, neem me niet kwalijk. De heer Brandsema.

De heer Brandsema: Dank, voorzitter. En sorry dat ik u laat praten met volle mond. Maar, voorzitter, ik ben nog even benieuwd, want de Partij van de Arbeid stipt hier wel een terecht punt aan. Alleen voor mij wordt het niet helemaal duidelijk, of ik heb slecht gehoord, of de Partij van de Arbeid ook zelf daar dan hun eigen standpunt in verwoord als het gaat om moet je dit nu unaniem aannemen of moet je er politiek iets van vinden? Dus ik was even benieuwd of ik dat gemist heb, of dat de Partij van de Arbeid dat achterwege gelaten heeft. En wat vindt de Partij van de Arbeid daar dan van?

De voorzitter: De heer Loof.

De heer Loof: Voorzitter, in de eerste termijn heb ik duidelijk aangegeven hoe wij als Partij van de Arbeid hierin staan. We hebben de adviezen overgenomen en de niet aangenomen adviezen van het Burgerberaad even als ideeën bestempeld en vervolgens ingestemd met het voorstel om het over te dragen aan het college, integraal, en daar vervolgens mooie dingen mee te doen. Dat is zoals wij daar tegenaan hebben gekeken, voorzitter.

De voorzitter: De heer Brandsema nog in tweede instantie.

De heer Brandsema: Dank, voorzitter. Maar moet ik het dan zo interpreteren, voorzitter, dat per definitie advies van een burgerberaad op die manier aangenomen moet worden?

De voorzitter: De heer Loof.

De heer Loof: Dat weet ik niet. Dit is een eerste keer, een eerste pilot. Ik heb al even iets meegegeven aan de werkgroep om ook te betrekken in hun evaluatie. Ze gaan sowieso het hele spektakel natuurlijk nog eens een keer goed met elkaar beoordelen. Daar zullen veranderingen en verbeterpunten uit naar voren komen. Daar zijn we heel nieuwsgierig naar.

De voorzitter: Dank u wel, heren. Het woord is aan de heer Van den Berg. Ja, komt u maar hiernaar toe. U heeft een minuut spreektijd. En na de heer Van den Berg geef ik het woord aan de heer Pormes.

De heer Van den Berg: Dank, voorzitter. En ook, ik had er in mijn bijdrage wat weinig tijd voor, maar bedankt voor de mensen nogmaals die hebben meegedaan. Ik hoop dat jullie na de vergadering ook

nog een beetje vertrouwen in ons hebben. En ik hoop dat jullie uitkijken naar de uitwerking. Dan doen wij ook. Dank u wel.

De voorzitter: Wat een mooie bijdrage ook weer. De heer Pormes.

De heer Pormes: Dank u wel, mevrouw de voorzitter. Ik wil nogmaals benadrukken hoezeer ik de deelnemers waardeer en respecteer, ook over de gegeven adviezen. Laat daar geen misverstand over zijn. Tweede plaats, voorzitter, ik voer nu al volgens mij 52 jaar een emancipatiestrijd voor migranten, voor zwarte mensen. En ik merk dat, gezien de uitspraken van een aantal mensen hier, dat die strijd nog steeds gestreden moet worden. En ik merk het ook bij mijn kinderen en kleinkinderen. Voorzitter, ik heb ook nooit gedacht dat ik de PVV toch enigszins waardeer. Niet om wat ze zeggen, maar omdat het vanzelfsprekend is wat zij zeggen. Ik stoor me er ook niet aan. Maar meer nog dan Volt, nooit gedacht! En dat wil ik eigenlijk zeggen, dat wilde ik echt kwijt.

De voorzitter: Dank u wel, heer Pormes. Mevrouw Kleine Deters, D66. En na mevrouw Kleine Deters geef ik het woord aan mevrouw Kramer van Volt.

Mevrouw Kleine Deters: Voorzitter, dank u wel. Bij mij ook enige twijfel of ik een tweede termijn zou doen. En ik zou het dan toch in twee willen knippen. Aan de ene kant ben ik het leerproces waar Statenlid Loof over sprak, het leerproces inhoudelijk als het gaat over het proces van burgerberaad, maar ook het... Ik denk, ik wou al bijna zeggen diep trieste nooit eerder meegemaakt in mijn politieke carrière dat er respectloos naar een ander en op persoon gereageerd is. En dat vind ik toch ernstig, voorzitter. En daarin denk ik dat het ook een verzoek is van mijn kant om te spiegelen naar ieders inbreng, dat we op inhoud verschillen en dan is het ongeacht welke partij het is. Maar dat er uitspraken als lafheid of iets in die geest, vind ik echt ernstig. En daar wil ik echt afstand van nemen.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Kleine Deters. Ik geef het woord aan mevrouw Kramer van Volt. En zij is de... de laatste spreekster in de tweede termijn. Gaat uw gang.

Mevrouw Kramer: Dank u wel. Ik ga vooral in op het bedanken van de griffie voor het hele proces, Momentem, want zonder hen hadden we dit zeker vast niet zo goed kunnen doen. Dank voor de reactie van de gedeputeerde namens het college, heel helder. De werkgroepleden en vooral ook onze voorzitter, Fenneke, je was er altijd, je stond er altijd. RTV Drenthe, kranten, overleggen, bij de burgerberaadsbijeenkomsten, echt top. En niet te vergeten de hoofdrolspelers: de burgerberaadsleden. Dank jullie wel. En blijf ons volgen. Dat hebben we nodig. Dus dank jullie wel.

De voorzitter: De heer Van den Berg heeft een vraag voor mevrouw Kramer. De heer Van den Berg.

De heer Van den Berg: Ik zag de opmerking net en ik moet toch zeggen: een klein beetje bijval vanaf onze kant. Wij zijn het elkaar de maat nemen en elkaar uitmaken voor dit en voor dat ook wel ontzettend zat. Dus wij vonden de opmerkingen... Misschien vonden andere mensen het niet leuk, maar het mocht wel een keer gemaakt worden. Dank u wel.

De voorzitter: Mevrouw Kramer.

Mevrouw Kramer: Dank je wel.

De voorzitter: We zijn aan het eind gekomen van de tweede termijn van de zijde van de Staten. Ik kijk even naar de gedeputeerde. Heeft u nog behoefte aan een tweede termijn? Eén opmerking van de gedeputeerde. Zou dat met enige rust in de Statenzaal kunnen? Dat geloof ik wel. Gaat uw gang.

Gedeputeerde Turenhout: Voorzitter, ook in de tweede termijn toch mijn waardering voor de deelnemers en fantastisch. En ik hoop eenieder over een jaar, want dat is de afspraak die we al eerder gemaakt hebben, weer terug te zien. En ik hoop dan ook oprecht dat we heel veel meters gemaakt hebben, want dat is uiteindelijk waarvoor we het doen: zorgen dat onze jongeren, maar ook onze ouderen, een mooie toekomst hebben in Drenthe, met een mooi dak bovenhuis... Boven hun hoofd. En daar wou ik het mee besluiten, voorzitter.

De voorzitter: Dat is een hele mooie uitswinger, want wij gaan nu stemmen over het Statenvoorstel zelf. En dat is natuurlijk het adviesrapport van het Burgerberaad Drenthe wonen 2024 op stuk nummer 43. En u wordt gevraagd om even weer uw pasje te gebruiken. Want het is toch wel een licht historisch moment dat er over zo'n advies wordt gestemd. Dat is gewoon mooi. Eens kijken of het wordt aanvaard. Ja. We missen één Statenlid, zie ik, van de BBB. Dus dan moeten we er even één afhalen. [opmerking uit de zaal] [gelach] Pas op, hè, pas op, dan begin ik over pasjes. Oké, kijk eens. We hebben natuurlijk... Even kijken, zo klopt het. Oh, nee. Daar komt mevrouw Jongman in een soort van gestrekte draf, want dan kan zij nog net meestemmen. Is toch mooier. Hè? Voor dit Statenstuk hebben gestemd 41 leden, daartegen één lid, zodat dit Statenstuk is aanvaard. En ook van mijn kant wil ik heel graag alle deelnemers aan het Burgerberaad enorm bedanken. En ook alle mensen die het Burgerberaad hebben geëntameerd vanuit deze zaal, dus de werkgroep en de ondersteuners en Movisie (bedoeld wordt: Moventem) enorm bedanken. Want er zat echt een soort van spirit in die je niet alle dagen meemaakt. Mag ik het zo formuleren? Dus dank nogmaals. En weet u, ik schors de vergadering nu voor drie minuten, want dan kan u gewoon vrolijk uitge... Pardon? Tien minuten? Nee! Welnee. Drie minuten. Dan kan het Burgerberaad uitgezongen worden, want dan gaan we door met het laatste agendapunt. Dank!

K-3 Ruimte voor defensie

De voorzitter: Dames en heren, we gaan door met ons laatste agendapunt. [rumoer] [rumoer] Wilt u uw stoel weer opzoeken? [rumoer] [bel klinkt] Goed zo. Ik heb een mooie sprekerslijst. En de eerste woordvoerder op mijn sprekerslijst over de Nota Ruimte voor Defensie is mevrouw Van den Berg van de ChristenUnie. En ik nodig haar graag uit om de aftrap te doen van dit agendapunt. De spreektijd is drie minuten. Gaat uw gang. Ja, maar we gaan toch beginnen. Ik ga ervanuit dat iedereen gewoon terugkomt. Ik had drie minuten gezegd, niet qua spreektijd hoor, maar qua schorsing. Dus ik denk dat iedereen rustig deze kant weer uit komt. Gaat uw gang.

Mevrouw Van den Berg: Voorzitter, vooraf goed dat we nu eindelijk in PS het debat met elkaar kunnen hebben over de Nota Ruimte voor Defensie. De ChristenUnie had dit debat al in mei willen voeren, maar op dat moment werd de urgentie nog niet gevoeld door de meerderheid in dit huis. Inmiddels wel en het is bijzonder dat we dit verzoek tot agendering gezamenlijk als BBB en ChristenUnie hebben voorbereid, hoewel we wellicht een heel andere invalshoek hebben. En juist dat is in een democratie belangrijk: naar elkaar luisteren en dan samen tot besluiten komen. En dat is ook waarom de ChristenUnie juist dit onderwerp belangrijk vindt. Want waar we jaren hebben gedacht dat oorlog in Europa iets van vroeger was, zien we dat het besef terugkomt dat vrijheid en democratie echt niet vanzelfsprekend zijn. Inmiddels is er al een aantal jaren een heftige oorlog gaande in Oekraïne, maar ook op andere plaatsen in de wereld zien we de strijd oplaaien en de dreigingen toenemen. En ook digitaal wordt er vanuit de hele wereld... Worden vanuit de hele wereld al aanvallen gepleegd op Nederland. In Nederland hebben we onze landsverdediging echter jarenlang verwaarloosd door te bezuinigen op defensie, waardoor we nu een enorme inhaalslag te maken hebben. Want naast de verdediging in geval van oorlog heeft een goede defensie ook een belangrijke preventieve werking. Een goede verdediging maakt immers dat een land wel twee keer nadenkt om een ander land aan te vallen. Er wordt

daarom door het Ministerie van Defensie door heel Nederland gezocht naar ruimte voor oefenterreinen, munitie-opslag, vliegverkeer enzovoort. De daartoe geschreven Nota Ruimte voor Defensie is inmiddels al een tijdje onderweg. Er zijn zoekgebieden aangewezen, inwoners en organisaties konden reageren en daar is een Nota van Antwoord op gekomen. En vervolgens wordt nu middels een onderzoek, een plan-MER in vaktermen, in beeld gebracht wat de effecten zijn van de verschillende opties. Vervolgens zal er naar wij verwachten een beweging gemaakt worden en zal het ministerie in januari een keuze maken voor de gebieden. Voor de ChristenUnie staat als een paal boven water dat de ruimte die defensie nodig heeft, gevonden moet worden. En dat is niet makkelijk, want we hebben heel veel wensen en te veel wensen voor wat we eigenlijk in Nederland willen. Meer woningen, landbouw, energietransitie, natuur, economie en nu dus ook extra ruimte voor defensie.

De voorzitter: De heer Schuinder heeft een vraag voor mevrouw Van den Berg. De heer Schuinder.

De heer Schuinder: Voorzitter, dank u wel. Ik hoorde mevrouw Van den Berg het woord plan-MER noemen. Volgens mij hebben we dat plan-MER, waar ook heel veel inwoners om zitten te springen in heel veel regio's, helemaal nog niet gezien. Sterker nog, defensie wil het helemaal niet openbaar maken, eigenlijk, momenteel. Ik was even benieuwd naar de visie van de ChristenUnie over het niet openbaar en het transparant zijn van de defensie over het plan-MER.

De voorzitter: Mevrouw Van den Berg.

Mevrouw Van den Berg: Voorzitter, volgens mij moeten we twee dingen uit elkaar halen. Er is onlangs een informatiebijeenkomst geweest waar beloofd zou worden dat er gedeeld zou worden wat er in het plan-MER stond over dat gebied. Dat is niet gebeurd. Dat vind ik echt heel slordig en eigenlijk... Nou ja, heel slordig. Daar kom ik straks ook op terug. Dat defensie nog een extra check wil doen om... Een feitencheck, maar ik kijk ook even naar het college, op dit concept plan-MER vind ik wel zorgvuldig, eigenlijk.

De voorzitter: De heer Schuinder. Mevrouw Van den Berg vervolgt haar betoog.

Mevrouw Van den Berg: Ja. Even kijken, ik was bij te veel wensen voor de ruimte die we hebben. Dat vraagt om passen en meten en het afwegen van individuele versus collectieve belangen en om creativiteit. En dat alles schreeuwt van politieke betrokkenheid. En met dit debat willen BBB en ChristenUnie daarom graag met alle fracties en met GS het gesprek aangaan over de plannen van defensie en aandachtspunten meegeven aan Gedeputeerde Staten. Als ChristenUnie zullen we dit op hoofdlijnen doen. Wat willen we GS meegeven? PS en GS hebben immers geen officiële rol, maar GS zit wel aan tafel bij het ministerie. Hoe ziet GS zelf haar rol, vragen we haar. En belangrijker, hoe wil ze Provinciale Staten betrekken? Want wat de ChristenUnie betreft, mag dit veel actiever dan tot nu toe. Alleen informeren is een trede te laag op de participatieladder. De uitspraak over de no-go voor jachtvliegtuigen op Groningen Airport Eelde had bijvoorbeeld afgestemd moeten worden in PS, vinden wij. Hoe kijkt GS hierop terug? En kan GS vertellen hoe ze PS actiever gaat betrekken? Voor inwoners en bedrijven en organisaties die mogelijk geraakt worden door de plannen is dit een spannende tijd. Dat realiseert de ChristenUnie zich terdege. En daarin is het belangrijk dat er een helder en transparant proces is en dat er gezocht wordt naar oplossingen die het minst pijn doen, maar ook dat er goed geluisterd wordt naar en gecommuniceerd wordt met bewoners, bedrijven en andere stakeholders. En dat is nu niet goed genoeg vanuit defensie. Welke rol kan GS hierin spelen? De ChristenUnie vindt ook dat GS en overigens ook PS een rol heeft in het vergroten van het urgentiebesef onder inwoners. Dat vraagt leiderschap. We moeten geen zoete broodjes bakken, maar eerlijk in gesprek gaan over de urgentie en vervolgens zoeken naar oplossingen op individueel niveau. Deelt GS dit? En natuurlijk moeten we de overlast zo klein mogelijk houden. Maar we kunnen ons niet meer permitteren dat we

het voorkomen van overlast bovenaan zetten. We moeten het gesprek met elkaar voeren over of we bereid zijn om iets van ons woongenot in te leveren in het belang van het behouden van onze vrijheid. En we moeten ons afvragen of onze huidige normen nog wel voldoen. We zijn wellicht toleranter voor het geluid van een defensievliegtuig dan voor het lawaai van een vakantievliegtuig, om maar iets te noemen. We zijn blij dat GS in haar brief inzet op koppelkansen. Die zien wij ook als het gaat om werkgelegenheid, infrastructuur en bijvoorbeeld dubbel gebruik van de grond. En we verwachten dat GS hier samen met de gemeenten actief in meedenkt met het ministerie. Richting het ministerie moet GS wat ons betreft ook aandringen op snelle duidelijkheid waar dat kan, eerlijke compensatie en bovenal voor een eerlijke verdeling van de pijn over Nederland. Want er wordt immers niet alleen in Drenthe gezocht, maar in heel Nederland. En volgens de informatieavond in juli is het aantal inwoners dat last heeft van de keuze ook een aspect dat meegewogen wordt in dat MER-onderzoek. En daarmee delven we natuurlijk snel het onderspit als dunbevolkte provincie. Deelt GS deze zorg? Tot slot, naast het feit dat defensie ruimte nodig heeft, is het belangrijk dat we ook op andere manieren voorbereid zijn op mogelijke dreigingen. Denk bijvoorbeeld aan cyberaanvallen waardoor het internet een tijd niet werkt, met alle gevolgen van dien. Maar ook fysiek. Hebben wij nog schuilkelders, noodpakketten? Welke rol ziet GS hierin voor de provincie? Voorzitter, ik zie uit naar het verdere gesprek vanavond in deze Staten.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Van den Berg. Ik geef het woord aan de heer Schuinder van de BBB. En na de heer Schuinder de heer Loof van de Partij van de Arbeid.

De heer Schuinder: Voorzitter, terwijl we weten dat de Russische oorlogsschepen in de Noordzee op zoek zijn naar de kwetsbare infrastructuur van de zeebodem en terwijl we weten dat moderne oorlogsvoering bestaat uit uitschakelen van energie en andere internetstructuren en terwijl we weten dat moderne oorlogsvoering gaat om handel en human domain, blijft defensie inzetten op meer grond. Het kabinet maakt keuzes om ons defensieapparaat sterk te houden en na jaren van afbouw defensie gaat weer groeien. In de huidige tijd van oorlog in bijvoorbeeld Oekraïne is versterking aan de randen van de NAVO van groot belang. En dat we ons daarop moeten voorbereiden is ook terecht. In Drenthe heeft defensie allerlei oefenterreinen. Voorzitter, heeft defensie daar nou niet genoeg aan? Met de huidige bezettingsgraad, er is weinig beweging op terreinen, wordt opgemerkt door omwonenden, zou je kunnen zeggen dat er eerst optimaal gebruik moet worden gemaakt van de bestaande terreinen. Dan, voorzitter, laat defensie gebruik maken van de bestaande natuurterreinen. Ruim 17.000 hectare defensieterein maakt onderdeel uit van het NNN en meer dan 15.000 hectare behoort tot Natura 2000. Zelfs D66 wil het Balloërveld teruggeven aan defensie om te oefenen. Een goede ontwikkeling gezien de impact van defensie op de huidige natuurgebieden. Uit onderzoek 'natuurwaarden op defensieterreinen: de actuele staat van biodiversiteit en natuurbeheer en perspectief richting de toekomst' blijkt namelijk ook dat door militair gebruik op meer terreinen uniek die dynamiek is ontstaan met voor Nederland bijzondere natuur. Defensieterreinen zijn van groot nationaal belang, aangezien 13% tot 34% van deze habitattypen in Nederland hier voorkomt. En langjarige monitoring maakt duidelijk dat het militair gebruik en natuur goed samengaan, kunnen gaan. In bepaalde situaties versterkt het militair gebruik zelf de aanwezige natuur. Is het college het met ons eens dat de insteek zou moeten zijn om bestaande natuurgebieden mee te nemen naar de bespreking met defensie? Net als GS ziet de BBB-fractie geen ruimte voor stationering van gevechtsvliegvelden, vliegtuigen zoals de F-35 op Eelde. De belasting voor het omliggende gebied wordt hierdoor te groot. Eelde ligt midden in het NOVEX-gebied Regio Groningen-Assen, een ontwikkelingsgebied voor woningbouw. Op de lange termijn zal deze vorm van gebruik van het vliegveld voor steeds meer mensen problemen opleveren.

De voorzitter: Ik zie twee heren naar de interruptiemicrofoon lopen. De heer Zandvliet.

De heer Zandvliet: Ik dank u alvast voor uw inbreng tot nu toe. En ik hoor u zeggen: wij zien net als GS geen kans voor die straaljagers. En misschien lees ik het verkeerd hoor. Maar als ik het stuk lees, pagina 359: indiener wijst op oefenterreinen De Haar en Havelte, koppelkans met bestaande laagvliegzones. Ik interpreteer dat als: GS geeft aan goh, hier kan je misschien wel je vliegtuigen kwijt. Heeft u daar een andere interpretatie van? Dat hoor ik graag, want is het belangrijk, ook voor mijn bijdragen straks.

De voorzitter: De heer Schuinder.

De heer Schuinder: Nee, ik denk dat u even iets duidelijker in de microfoon moeten spreken, want ik hoor hiervandaan een beetje slecht. Kan aan mijn oren liggen, aan het eind van de dag.

De heer Zandvliet: Dat ligt denk ik en aan mijn articulatie vandaag.

De heer Schuinder: Dank u.

De heer Zandvliet: En aan de installatie achter u. Als ik het stuk lees op 359 staat: indiener wijst op oefenterreinen De Haar en Havelte op koppelkansen met bestaande laagvliegzones. Daaruit haal ik de conclusie: GS geeft aan: goh, hier kan je misschien wel je straaljager stallen. Eelde wordt er ook later in benoemd. U geeft aan: GS zou juist zeggen doe dat niet. Interpreteer ik deze tekst verkeerd of heeft u wat anders gelezen? Want dat is wel een belangrijke.

De heer Schuinder: Nee, volgens mij lezen wij allemaal hetzelfde. Ik interpreteer de eerdere uitspraken van het college: geen F-35's op Groningen Airport Eelde. Volgens mij kunnen we daar allebei hetzelfde in zien. En de laagvliegroute is al voor een deel bestaand in Drenthe. Er is al een gewone laagvliegroute in Drenthe, alleen die wordt eigenlijk bijna niet gebruikt. Alleen op het moment dat je dus F-35's op Groningen Airport Eelde zal stationeren, zal die laagvliegroute ook over dat deel van Drenthe gaan gelden.

De voorzitter: De heer Zandvliet nog?

De heer Zandvliet: Dank uw voor reactie. Ik zal de vraag straks ook aan GS leggen en dan weet ik in ieder geval helemaal hoe het bedoeld is. Maar dank, helder.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Bos van GroenLinks.

De heer Bos: Voorzitter, dank u wel. En ik sla even aan op het begin van het betoog van de heer Schuinder. Want daar vertelde hij in dat het eigenlijk een nieuw soort oorlogsvoering is. Maar volgens mij kijken wij toch met een ander oog dan naar Oost-Europa en Oekraïne op dit moment. Want ik zie daar een ouderwetse oorlog met manoeuvreoptreden, met artillerie, met cavalerie, met infanterie die gezamenlijk onder vuursteun van de luchtmacht een optreden bereiken, aangevuld met al die technologische middelen die tegenwoordig er ook zijn. Is de BBB het met me eens dat we dus op de volle breedte moeten gaan oefenen en trainen en niet alleen moeten gaan kijken naar die nieuwe middelen die ingezet worden?

De voorzitter: De heer Schuinder.

De heer Schuinder: Ik kom er zo in mijn betoog nog even op terug op zeer recent de aanvallen met piepers en semafoons, om maar even zo te noemen. Maar daar zal ik zo meteen nog een opmerking over maken. Dus high tech oorlogsvoering is niet alleen maar meer grond, meer tanks en meer dat

soort zaken. Je ziet ook naar de oorlogsvoering in Oekraïne, Rusland, dat niet zozeer het oorlogsgebied gaat over het land-gedeelte, maar dat gaat over het steden-gedeelte. Dus als je het hebt over waar wordt oorlogvoering tegenwoordig belangrijk, dan is het in steden. En vervolgens, om dan 200 tot 400 hectare grond erbij te doen, is in mijn beleving traditionele defensie.

De voorzitter: Heer Bos nog?

De heer Bos: Ik constateer dat we echt verschillen van blik op de huidige oorlogsvoering in Oekraïne. Dat front is 600 kilometer lang. En ja, soms wordt er een stad uitgelicht omdat dat een soort markering is van een overwinning. Maar uiteindelijk gaat het nog steeds over een linie van 600 kilometer door voornamelijk eigenlijk noord Duitse laagvlakte-gebied, zoals we vroeger ook aan het trainen waren. Dus we hebben dat gewoon nodig. Daarnaast hoor ik u eigenlijk zeggen: het kan prima in natuurgebieden. Maar heeft u ook door dat die habitattypen die floreren in die natuur, die oefenterreinen van defensie misschien wel volledig andere habitattypen zijn dan die in Natura 2000 gebieden zich bevinden?

De voorzitter: De heer Schuinder.

De heer Schuinder: Laat ik het zo zeggen, een aantal gebieden in Drenthe zijn al heel lang, waren ook oefenterreinen. Balloërveld is daar een mooi voorbeeld van. Dat was 30 jaar geleden ook al een oefenterrein. Maar als... Kent u het rapport waar ik naar refereer? Nou ja, dan zou ik zeggen: lees dat rapport eens door, want daar staat heel nadrukkelijk ook een overzicht van habitattypen. Habitattypen nu per specifiek oefengebied, defensierreinen en dergelijke bij elkaar. En dan zal uw conclusie volgens mij net hetzelfde zijn als mijne wat ik net heb voorgelezen. Dus mijn advies: lees dat rapport eens. En laten we dan de volgende keer, want ik neem aan dat we het vaker over defensie gaan hebben, daar nog eens over gaan hebben.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Van den Berg heeft een vraag voor de heer Schuinder. Mevrouw Van den Berg.

Mevrouw Van den Berg: Dank u, voorzitter. Ik haak ook nog even in op het stukje fysieke oorlogvoering. Begrijp ik de heer Schuinder goed dat hij zegt van nou, dat is niet zo belangrijk dat we versterken. Dat versterken die fysieke paraatheid van onze krijgsmacht?

De voorzitter: De heer Schuinder.

De heer Schuinder: Volgens mij heb ik niet aangegeven dat ik het niet belangrijk vind. Ik zeg alleen volgens mij met de oefenen- en de bezettingsgraad die we nu hebben, moet dat in principe op de bestaande oefengebieden, moet dat prima kunnen. Dus waar je moet oefenen om met tanks van links naar rechts en aanvallen en dergelijk te oefenen, kan het prima op de terreinen die ze nu hebben. De moderne oorlogsvoering vraagt meer dan alleen maar gewoon 200 hectare grond ergens in Drenthe.

De voorzitter: Mevrouw Van den Berg nog in tweede instantie.

Mevrouw Van den Berg: Zeker vraagt het om meer dan alleen een stukje in Drenthe. Daarom wordt er ook in heel Nederland gezocht naar ruimte, niet alleen in Drenthe. Maar juist die versterking van de manschappen. Er wordt door de Staatssecretaris van de BBB geworven extra mensen om maar die krijgsmacht te versterken. En heel veel van die soldaten moeten nu in het buitenland oefenen, ver van hun gezin, om maar bekwaam te blijven. Vindt de BBB dat wenselijk?

De voorzitter: De heer Schuinder.

De heer Schuinder: Laten we het zo stellen, volgens mij zijn de militairen bewust van het feit dat je op het moment dat je militair wordt, dat je af en toe naar Polen moet of naar Hongarije om te oefenen. We vinden het ook fijn dat ze hier in de omgeving af en toe oefenen. Volgens mij is dat ook heel erg belangrijk. Maar volgens mij wil je, kan je ook niet alle militairen die hier straks met de groei die defensie voorstaat hier huisvesten. We hebben het vandaag al eerder gehad over problemen binnen de woningbouw. Ik vind het hartstikke mooi dat defensie gaat groeien en dat ze hier naartoe komen, maar waar moeten ze wonen? We hebben nu al eigenlijk geen woningen voor de reguliere inwoners van Drenthe. Dus als er nou heel veel extra militairen moeten gaan komen, omdat die oefenen moeten op die 200 of 400 hectare extra in deze provincie, waar moeten die straks gaan wonen?

De voorzitter: De heer Schuinder vervolgt zijn betoog.

De heer Schuinder: Voorzitter, als derde punt vinden we het van groot belang dat er een breed draagvlak moet zijn voor de omgeving waar defensie plan heeft. Op dit moment voelt het niet dat er participatie of gelijkwaardigheid is tussen inwoners en defensie. Het gevoel 'dit overkomt ons' overheerst. Kan het college hierin haar rol nemen en defensie wijzen op het feit dat regionale participatie, bijvoorbeeld Elke Regio Telt, ten slotte, van groot belang is? Hoe zit het trouwens met compensatiemaatregelen? Is daar al zicht op? Inwoners vragen gemeenten defensie om vanuit onzekerheid, maar defensie geeft bij onze signalen weinig thuis. Had je maar naar de infoavond moeten gaan, horen wij regelmatig terug. Voorzitter, is het college, gezien de recente ontwikkelingen van bijvoorbeeld de pieperontploffingen, het met ons eens dat er tegenwoordig om een andere wijze van oorlogvoering gevraagd wordt? Is moderne oorlogsvoering wel gebaat bij meer oefenen op land? Is het niet zo dat oorlogen, kijk naar Oekraïne, gaan over steden, elektriciteit en andere infrastructuurzaken?

De voorzitter: Wilt u afronden? Want u bent aan uw drie minuten.

De heer Schuinder: Ik had gedacht dat ik nog een minuutje extra mag, omdat wij mede-ingediend hadden, het agendaverzoek.

De voorzitter: Nee, dat doen we niet. Iedereen krijgt drie minuten.

De heer Schuinder: Oh nou, dan ga ik nu afronden.

De voorzitter: Ik zie mevrouw Van den Berg weer voor haar tweede interruptie. We turven de interrupties ook. Ja, oké. Gaat uw gang.

Mevrouw Van den Berg: We komen nu wel, denk ik, een beetje bij de kern. Want de heer Schuinder geeft aan van is er nu niet een andere manier van oorlog voeren? Dat hoorde ik daarvoor al een beetje tussen de regels door. U stelt de vraag nu nog iets prangender. Volgens mij, voorzitter, is dat nou juist waarom we nu zo op achterstand staan. We hebben onszelf in slaap gesust met deze gedachte en we moeten wakker worden. En gelukkig is men in Den Haag goed wakker. En ik zie dat vast ook straks bij collega's. Maar we moeten paraat zijn. En mijn vraag aan de BBB is: erkent de BBB dat er pijn gaat komen door deze versterking van defensie en dat dat nodig is?

De voorzitter: De heer Schuinder.

De heer Schuinder: Ik wil dan toch... Ik had hem in mijn tweede termijn willen meenemen, maar ik onderschrijf dan toch even wat de Faculteit Militaire Wetenschap zelf hierover roept, momenteel. Laten

we dat dan maar even als uitgangspunt nemen. Zij hebben tenslotte de kennis en de kunde en zijn de wetenschappers. En zij zeggen eigenlijk: oorlog en technologie zijn altijd met elkaar verweven geweest, maar onze high tech tijdperk verandert het landschap en de oorlogsregels drastisch. Mondiale agressie vindt in onze tijd plaats door middel van handel, hacking en proxies. Het feit dat je dat dus als wetenschappelijk bureau, als defensie, min of meer als leidraad voor de toekomst gaat doen, maakt dat je best twijfels kan hebben over de wijze van oorlogsvoering en over de traditionele uitstraling van deze plannen. Laat onverlet dat je volgens mij ook als defensie en als Drenthe met elkaar wel het gesprek moet aangaan over wat kunnen wij als Drenthe betekenen voor de groei van defensie? Want dat we voor groei van defensie zijn, dat staat boven de tafel.

De voorzitter: Mevrouw Van den Berg nog in tweede instantie, kort.

Mevrouw Van den Berg: En daarmee dus ook dat er pijn gaat komen van die groei?

De voorzitter: De heer Schuinder.

De heer Schuinder: Voorzitter, pijn van groei, dat zal. Alleen, het is natuurlijk wel goed om te kijken van is het daadwerkelijk noodzakelijke pijn? En waar komt dan die pijn te liggen? En is daar genoeg draagvlak voor gecreëerd binnen de regio om daar met elkaar mee om te gaan? En heeft die pijn... Is er ook een prijs aan die pijn?

De voorzitter: Mevrouw Kramer heeft ook een vraag aan de heer Schuinder.

Mevrouw Kramer: Dank u wel, voorzitter. Ik wil eventjes doorgaan op uw punt over een andere manier van oorlog voeren. En dat is eigenlijk een hele korte vraag, misschien met een heel kort antwoord. Ziet u dat het een en-en-verhaal is, of een of-of? Dus is het de traditionele manier van oorlog voeren en een nieuwe, of is het het één of het ander? Want dat maakt heel veel uit voor wat we willen.

De voorzitter: De heer Schuinder.

De heer Schuinder: Voorzitter, volgens mij is het heel helder. Als ik naar de oorlog in Oekraïne kijk, is het en-en. Maar dat betekent niet automatisch dat er ook meer land en dergelijke moet komen om te oefenen.

De voorzitter: De heer Vianen.

De heer Vianen: Dank u wel, voorzitter. Volgens mij zijn de BBB en VVD het allebei eens over dat defensie meer ruimte nodig heeft. Dat hoor ik de BBB ook zeggen, soms wat in een andere vorm. Maar wat ik de heer Schuinder ook hoor zeggen, is dat het heel belangrijk is dat er een zorgvuldig proces wordt doorlopen. Want heel veel mensen die nu nabij een zoekgebied wonen, weten niet waar ze terecht moeten. De rol van GS hierin is vrij beperkt. Uiteindelijk ligt de verantwoordelijkheid bij defensie en bij de verantwoordelijke Staatssecretaris. En ik ben heel benieuwd of u ook, want u heeft ongetwijfeld wat kortere lijntjes met de BBB Staatssecretaris dan anderen hier, of u dit vooral ook daarin neerlegt. Want uiteindelijk ligt daar ook de verantwoordelijkheid en niet hier bij GS.

De voorzitter: De heer Schuinder.

De heer Schuinder: Voorzitter, ik maak daar toch enigszins een beetje bezwaar tegen. Ik vind namelijk als ik bericht in de media momenteel lees, als vanuit gemeentes om het te weerleggen dat het bij de-

fensie ligt, als het college zou zeggen 'ja, dat is niet aan ons, dat is aan defensie', dan gaan wij volgens mij ook een beetje onze taak voorbij. Want ik denk dat wij zijn natuurlijk voor alle 500.000 inwoners van de provincie. Gemeenten staan er nog iets dichter bovenop. Het kan dus ook volgens mij niet zo zijn dat een gemeente verwijst naar defensie van lever daar je zienswijze maar in. Je wil als gemeente en als provincie toch ook heel goed weten wat je inwoners denken van het defensieplan en de behoefte aan defensie? En ik ben ook heel nieuwsgierig, het was voor mijn tweede termijn, maar goed, dan kan ik die wat korter houden. Dat is ook prettig. Ik ben ook heel nieuwsgierig of het college daar ook behoefte aan heeft om te weten: wat speelt er nou bij de inwoners in die regio? Tenslotte hebben we contactgedeputeerden. Ik zou zeggen: haal het in de regio eens op hoe dat met elkaar daar speelt.

De voorzitter: De heer Vianen in tweede instantie.

De heer Vianen: Dank u wel, voorzitter. Ik snap het ook heel goed en volgens mij moeten de gemeenten en provincie goed weten wat er speelt in de omgeving en bij de inwoners als het om dit soort plannen gaat. Dat ben ik helemaal met u eens. En volgens mij gebeurt het ook. Ik zie die ook collegeleden en gemeenten aanwezig op informatiebijeenkomsten. Maar bent u dan niet met mij eens dat de primaire verantwoordelijkheid voor een degelijk en zorgvuldig proces primair bij defensie ligt? Dus bij de Staatssecretaris Tuinman?

De voorzitter: De heer Schuinder.

De heer Schuinder: Voorzitter, ja, ik ben het zeer eens met het feit dat defensie meer moet informeren, meer moet communiceren en meer de behoefte moet ophalen van de inwoners van Drenthe en dat het niet kan blijven bij 'we gaan een paar informatieavonden, daar hangen we mooie banners op, dan hebben we een mooi gelikt verhaal.' En los van het feit, nogmaals, dat ik vind dat de plannen van defensie, wat mij betreft prima als je kijkt naar de landelijke groei en dergelijke, door kunnen gaan. Maar uiteindelijk denk ik ook jongens, dit is wat we met elkaar eraan kunnen doen. Het is uiteindelijk aan Den Haag. Ik vind het mooi dat we het er hier met elkaar nu over kunnen hebben, want dan kunnen we het college onze visie van de Staten daarin meegeven.

De voorzitter: De heer Vorenkamp.

De heer Vorenkamp: Dank u, voorzitter. Als ik het goed begrijp, is het zo dat BBB tegen uitbreiding in landelijk gebied is van de bestaande natuur, defensie terrein zoals bij De Haar. Maar zou het een idee zijn... Volgens mij is Balloërveld bijvoorbeeld niet op de korrel op dit moment, om in defensie termen te spreken. Zou het een idee zijn om bijvoorbeeld aan defensie, door GS aan defensie aan te bieden om Balloërveld weer opnieuw een oefenterrein te maken? Dan zouden ze daar bijvoorbeeld de training voor stedelijk gebied kunnen uitvoeren. Dan hoeft De Haar niet verder vergroot te worden.

De voorzitter: De heer Schuinder.

De heer Schuinder: Voorzitter, ik begrijp de oproep heel goed. Gelukkig heeft D66 daar in de omgeving ook al geopperd om het Balloërveld terug te geven aan defensie om daar flink te oefenen. Kijk, waar het ons om gaat is volgens mij dat, je moet een zuiver af... Een zuivere overweging nemen, maken, ook als defensie in combinatie met de inwoners als het gaat over wat zijn onze plannen voor de ruimte in defensie? Of in Drenthe. Het kan niet zo zijn dat je dus als defensie zomaar even dit soort dingen bedenkt omwille van het feit dat. Daar heb je gewoon met elkaar goede overwegingen voor nodig.

De voorzitter: De heer Vorenkamp.

De heer Vorenkamp: Maar ik begrijp dat zo'n suggestie bij jullie in goede aarde valt. Klopt dat?

De voorzitter: Dat vind ik wel een lekkere korte vraag. Kan er ook een kort antwoord komen?

De heer Schuinder: Volgens mij kunnen we elkaar daar wel vinden. Toch? Om af te ronden, voorzitter.

De voorzitter: Ja, dat wou ik net voorstellen.

De heer Schuinder: Waar was ik gebleven. Wij willen toch nog een aantal uitgangspunten meegeven. Gebruik, zoals ik al eerder zei, gebruik de huidige natuur, eigendom van defensie in plaats van nieuwe terreinen. Herinricht en maak gebruik van de huidige oefenterreinen. Betere spreiding over de provincie, als je nu ziet, zit alles in het deel van Assen tot en met ongeveer Zuidwest. Daar ligt al een behoorlijke opgave. Gebruik Emmen-Coevorden infrastructuur voor materieel transport, geeft gelijk weer extra...

De voorzitter: U bent echt wel behoorlijk over uw tijd heen, kunt u afronden?

De heer Schuinder: Ik ga afronden. Dat geeft ons ruimte voor de Nedersaksenlijn. En als we dan toch iets in Natura 2000 moeten doen, zet daar dan de munitiedepots in. En de rest volgt later. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel, de heer Schuinder. Dan gaan we nu naar de heer Loof van de Partij van de Arbeid en daarna naar mevrouw Kleine Deters van D66. De heer Loof.

De heer Loof: Dank u, voorzitter. Voorzitter, als u ons vijf jaar geleden had verteld dat we het in dit parlement zouden moeten hebben over ruimte voor defensie, had ik u verbaasd aangekeken. En toch had er tien jaar geleden bij de inval van Rusland in de Donbas, Oekraïne, al een lampje moeten gaan branden bij ons. Dat gebeurde niet meteen. Want ja, oorlog voeren is toch iets van voor onze tijd. Of niet dan? Helaas is de werkelijkheid een andere. Het is daarom goed dat de ChristenUnie en de BBB dit onderwerp, ruimte voor defensie, hebben geagendeerd. Want het onderwerp leeft in Drenthe, dat is wel duidelijk naar enkele zeer drukbezochte informatiebijeenkomsten. Beide fracties stellen een aantal vragen aan zowel de GS als aan ons. Als PvdA-fractie wil ik hier als volgt op reageren. Ik neem hierbij de drie vragen in één keer mee in mijn bijdrage. Wat betreft de Partij van de Arbeid in Drenthe te vinden we dat we mee moeten werken aan ruimte voor defensie waar het gaat om oefenterreinen en munitieopslag. Voorzitter, we hebben geen verstand van oorlog, we hebben geen verstand van oorlog voeren, we hebben geen idee hoe dat moet. Wij zijn dus totaal niet deskundig over hoe en wat er nodig is. Dat laten we graag aan deskundigen over. Het gaat erom dat wij in principe ons moeten weerbaar moeten maken ten aanzien van zaken die eventueel misschien wel op verschillende manieren naar ons toe gaan komen. Het spreekt wel voor zich dat de belangen van bewoners heel zwaar wegen in deze ontwikkeling. Inspraak en betrokkenheid, zorg, maar ook nazorg moeten allemaal goed geregeld worden en zijn. Wij maken hierin geen onderscheid tussen landbouwgrond en natuur. Ofwel een no-go voor landbouwgrond of een no-go voor natuur is voor ons niet aan de orde. Het zal zelfs voor de stikstofproblematiek misschien wel een uitkomst kunnen zijn om iets meer te kijken naar landbouwgrond in plaats van naar natuur. Maar dat is niet aan ons. Indien mogelijk, voorzitter, moeten gedwongen verhuizingen van bedrijven en bewoners worden voorkomen. Daarnaast moet er aandacht zijn voor economische en sociale impact rondom bedrijven en het nieuw te creëren natuurgebied om te voorkomen dat bedrijven sluiten vanwege de economische schade die een nieuw oefenterrein met zich mee kan brengen. Al deze aspecten moeten worden meegenomen in uiteindelijke besluitvorming.

Defensie groeit en dat vraagt om solidariteit en samen delen van de beperkte ruimte. De noodzaak voor uitbreiding moet voortdurend worden aangetoond door defensie, want ook na realisatie is draagvlak belangrijker dan gewinning. De no-go van GS wat betreft het gebruik van GAE door jachtvliegtuigen onderschrijven wij van harte. Dat willen wij ook als PvdA-fractie absoluut niet. Tot zover, voorzitter, in de eerste termijn.

De voorzitter: Dank u wel, heer Loof. Ik geef het woord aan mevrouw Kleine Deters die haar pasje meeneemt. En daarna aan de heer Pormes.

Mevrouw Kleine Deters: Dank u wel, voorzitter. De gestelde vragen aan de fractie zal ik in mijn bijdrage beantwoorden, waarbij wij ons ook realiseren dat de provincie beperkte bevoegdheden heeft. De vergunningverlening zal aan gemeenten zijn. Maar wij mogen en kunnen een zienswijze geven en daarvoor onze input. Voorzitter, laat ik beginnen te zeggen: wat een rijkdom dat wij hier in relatieve vrede over een verzoek van defensie kunnen spreken. D66 is voorstander van een Europese defensie waarbij ons land ook verantwoordelijkheden heeft. En dit betekent voor ons niet alle verzoeken afwijzen of over landsgrenzen gooien, bijvoorbeeld naar Duitsland afschuiven. En vanuit deze verantwoordelijkheid willen wij reageren op het verzoek van defensie. Een verzoek voor én oefenruimte én munitieopslag én plaats voor jachtvliegtuigen, de F-35, vinden wij overvragen. Dat vinden wij niet realistisch en wijzen de plaatsing voor jachtvliegtuigen af. Dus wij onderschrijven de no-go van GS voor de jachtvliegtuigen op GAE. Voorzitter, vanuit de geslaagde lobby voor het behoud van de kazernes in Assen en Havelte vinden wij het ook vanzelfsprekend om zo dicht mogelijk bij de kazerne ook ruimte te bieden aan oefenruimte voor defensie. Oefenruimte zo dicht mogelijk bij de kazernes in Assen en Havelte. Als daarbij inwoners en/of bedrijven moeten verplaatsen, willen wij dat er tijdig met hen gesproken zou worden over uitkoop en compensatie. En wanneer er sprake zou zijn van oefenruimte dicht tegen een dorp of een wijk aan, willen wij dat u zich inzet, ook voor compensatie die ten goede komt aan het dorp of de wijk. Inwoners krijgen dan niet alleen de lasten, maar mogen ook een voordeel. En wanneer er oefenruimte in natuurgebieden bij moet komen, willen wij vragen voor compensatie en bijdrage aan de opgave natuurherstel.

De voorzitter: De heer Schuinder heeft een vraag.

De heer Schuinder: Voorzitter, ik was dan toch even benieuwd dat Assen-Balloo, is dat voor u ook aanvaardbaar? Net als uw eigen Staten of uw D66-fractie in die gemeente? Dus u zegt eigenlijk moet dichter bij Assen oefenen. Bent u dan ook van mening dat Balloërveld prima oefenterrein kan worden voor defensie?

De voorzitter: Mevrouw Kleine Deters.

Mevrouw Kleine Deters: Voorzitter, even D66 Assen heeft die uitspraak niet gedaan. Het is een idee geweest wat bij Aa en Hunze gespeeld heeft en vervolgens daar ook gebleven is. En ik denk dat ik met mijn insteek duidelijk aangeef dat D66 Drenthe, waarbij ook Assen, Midden-Drenthe en dergelijke en ook D66 Aa en Hunze zijn aanwezig, want uiteraard hebben wij met zijn allen overlegd, dit de eerste keuze voor ons is. Dicht bij de kazernes. Zo dicht mogelijk de oefenterreinen bij de kazernes.

De voorzitter: De heer Schuinder, tweede instantie.

De heer Schuinder: Voorzitter, dan even een verhelderende vraag hierover. Is Assen-Balloo dan te ver? Dus eigenlijk zegt u, dat is te ver weg. Dat is voor ons niet een vraag. Dus eigenlijk wat er gesteld wordt, Balloërveld was ooit van defensie, was oefenterrein, D66 heeft daar iets over geroepen, anders

komt het volgens mij niet op RTV Drenthe. En Balloo ligt ook heel dicht bij Assen. Dus concreet mijn vraag: is dat dan een optie voor D66?

De voorzitter: Mevrouw Kleine Deters.

Mevrouw Kleine Deters: Voorzitter, ik neem afstand van 'D66 heeft gezegd'. De fractie van D66 Aa en Hunze heeft het als idee geopperd. U heeft D66 Drenthe of anderszins die uitspraak niet horen doen. Dus ik neem dan ook even afstand van de suggestie die u doet alsof dat D66-breed is. Dat is niet zo. En wij hebben met alle D66-fracties, alle 12 in onze provincie, gesproken. En onze keuze is in eerste instantie zo dicht mogelijk bij de kazerne en dat is aan de zuidkant van Assen. En dat is de eerste keuze.

De voorzitter: De heer Zandvliet.

De heer Zandvliet: Dank u wel. Ik hoorde D66 net zeggen en toen gingen mijn wenkbrauwen fronsen en niet alleen die van mij. Als we dat doen, dan moeten we ook zorgen dat er lusten zijn. We moeten mensen dan financieel compenseren en natuurgebieden ook. Dat was net waar u was aangekomen. Ik ben even benieuwd hoe u dat voor zich ziet. Kunt u daar iets over uitweiden? Het financieel compenseren van inwoners als er ergens getraind wordt.

De voorzitter: Mevrouw Kleine Deters.

Mevrouw Kleine Deters: Voorzitter, dat kan ik doen. Onze fractie Midden-Drenthe bijvoorbeeld heeft heel concreet met inwoners rondom dat gebied gesproken en daarvan de lusten, ik heb genoemd: voordeel. Dan zou dat inderdaad kunnen zijn. Maar wij hechten dan aan de besteding in belang met overleg met de betrokken inwoners. Dat gaan wij niet voorschrijven, maar dat zou best kunnen zijn als de inwoners zeggen van voor een X project daar, dan kan dat de compensatie zijn. Maar wij willen niet voor inwoners denken. Wij vinden het van belang dat zij dan meedenken daaraan.

De voorzitter: De heer Zandvliet nog in tweede instantie.

De heer Zandvliet: Ik probeer er even chocola van te maken, want als ik dat goed begrijp, dan zou dat dus betekenen dat, los van de weerstand in een omgeving, dan mocht defensie daar wat willen doen, ze het kunnen afkopen met mooie programmaatjes, ondersteuning van de gemeenschap, om daar dan die ruimte in te nemen. Als socialisten vinden wij het niet zo'n goed idee dat geld daarin regeert, maar wellicht ziet het liberale standpunt van D66 daar wat anders in.

De voorzitter: Mevrouw Kleine Deters.

Mevrouw Kleine Deters: Nee, voorzitter. Ik denk dat dat zeker geen afkopen is. Ik denk dat ik ook aan-geef dat er op een tijdige manier tijdig met de betrokken mensen, als het om hun bedrijf of huis gaat, dat er gesproken wordt over verplaatsing, uitkopen. En zeker geen afkopen. Maar dat mensen wel als ze de lasten hebben van bijvoorbeeld toch materieel wat langsrijdt, dat ze dan zeggen van wij willen daar toch een beter fietspad of zo, kunnen mensen zeggen. Of wat ook maar. Dat het niet alleen las-ten is, maar ook voordeel kan zijn. Dat het iets van compensatie. En dat zit niet... We schuiven wel klinkende munten, want daar zijn wij geen voorstander van.

De voorzitter: Mevrouw Kleine Deters vervolgt haar betoog.

Mevrouw Kleine Deters: Dank u wel, voorzitter. Ik was gebleven bij de compensatie dat dan een bijdrage geleverd zou kunnen worden aan bijvoorbeeld natuurherstel. Maar dat de natuurgebieden openblijven voor recreatie bij niet gebruik van defensie vinden wij vanzelfsprekend. En als laatste punt, voorzitter, willen wij u verzoeken om nogmaals bij defensie aan te dringen, en meerderen hebben dat genoemd, op juiste en tijdige informatie aan direct betrokken inwoners. Voor de laatste bijeenkomst stond inderdaad in de uitnodiging, want dat was ook de bevestiging die ik zelf ontving, dat er een eerste presentatie van het MER-onderzoek zou zijn. Die werd niet gegeven en wij hoorden zelfs daarna dat er inwoners van Bovensmilde waren die de dag na de bijeenkomst de uitnodiging hebben ontvangen. Dus daar kregen wij ook vragen over. Ja, dat is natuurlijk, nou ja... Voorzitter, we hebben begrepen dat het uitgangspunt is dat alle provincies een aandeel leveren in ruimte voor defensie. Wij hopen dat elke provincie ook invulling geeft aan die verantwoordelijkheid die iedere afzonderlijk en we gezamenlijk hebben. D66 wil ruimte geven aan defensie om een bijdrage te leveren aan de voor iedereen, waar ter wereld ook, gewenste vrijheid en vrede.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Kleine Deters. Ik geef het woord aan de heer Pormes en daarna aan de heer Vianen van de VVD. De heer Pormes.

De heer Pormes: Dank u wel, voorzitter. Allereerst dank aan de BBB en ChristenUnie dat ze dit hebben geagendeerd. Maar ik vind het een ongelooflijk lastig probleem. Eigenlijk weet ik het niet, want je wordt eigenlijk voor een dilemma geplaatst. Kijk, over één ding zijn we het met elkaar eens. Het is duidelijk dat Rusland zich niet houdt aan internationale verdragen, ernstige mensenrechtenschendingen. De arrestatiebevelen van het Internationaal Strafhof tegen de Russische president en zijn consorten onderstrepen de ernst van de situatie. Anderzijds heb ik grote moeite met de retoriek van Europa, van de NAVO. En soms grenst het een beetje aan de oorlogsretoriek. Ik heb dat niet nodig om Rusland te veroordelen. Dat is persoonlijk. En ik ben ook blij dat formeel de besluiten genomen worden in Den Haag. Het punt is wel dat als je het eens bent met deze vorm van retoriek, dan moet je geen bezwaar maken. Dan moet je gewoon akkoord gaan met alles wat defensie zegt. Dat is een logisch gevolg. Ik denk dat, maar goed, wie ben ik, ik denk dat we een andere oorlog gaan krijgen. Hacken, de cyber. Daar moeten we ons tegen verweren. Tegen een waterleiding, elektriciteit, maar niet een grondoorlog. Maar goed, mevrouw de voorzitter, ik heb het niet voor het zeggen. Het is een Haagse aangelegenheid. Maar ik heb wel moeite met de oorlogsretoriek. En ik heb bijna het gevoel dat we een beetje erin worden ge... Nou ja, laat ik het maar niet zeggen. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, heer Pormes. De heer Vianen van de VVD en na de heer Vianen de heer Zandvliet van de SP.

De heer Vianen: Voorzitter, het is onrustig in de wereld. Er is zelfs oorlog op dit continent, al 2,5 jaar. En Siegmund van Iwaarden, onze defensieattaché in Warschau, vertelde dat Polen verwacht over 2 jaar ook echt in oorlog te zijn. En dat raakt dan alle NAVO-landen. En in een onrustige wereld is onze krijgsmacht onmisbaar voor onze veiligheid. En daarom is het goed dat Nederland inmiddels de NAVO-norm haalt om 2% van de economie te investeren in defensie en dit zelfs wettelijk vastlegt. Hiermee houden we de Nederlandse krijgsmacht nu en in de toekomst op pijl. En de extra investeringen van defensie in tanks, F-35's, oefenlocaties en munitiedepots hebben uiteraard gevolgen voor het gebruik van onze ruimte in Nederland, dus ook voor Drenthe. Wat de VVD betreft, moet het proces naar zoeklocaties heel zorgvuldig en transparant gebeuren. En de communicatie met bewoners en andere belanghebbenden moet minutieus zijn. Want feelings zijn facts. Dus daar moet serieus rekening mee gehouden worden. De VVD Tweede Kamerfractie heeft daarom een motie ingediend met een aantal andere partijen om informatievoorzieningen voor de regio's, zowel fysiek als digitaal, te verbeteren. Wat ons betreft een goede zet, want inwoners en stakeholders weten gewoon niet waar ze te-

recht kunnen met vragen. En kan het college aangeven of dit al merkbaar is in de regio? Maar nogmaals, voorzitter, er moet ruimte voor defensie gezocht worden. Dus we kunnen ons niet veroorloven om tegen alles nee te zeggen. We kunnen ons daarom ook goed vinden in de reactie van het college op de plannen in de Nota Ruimte door ook in te zetten op koppelkansen. Want defensie brengt ook veel werkgelegenheid met zich mee. En nog geen anderhalf jaar geleden hebben we immers met hand en tand verdedigd om de kazerne hier in Assen te houden. En daar hebben meerdere fracties, maar ook zeker vorige en huidige collegeleden, zich hard voor ingezet. En de VVD vindt het daarom belangrijk dat het college de ruimte krijgt om gesprekken met de Staatssecretaris te voeren. Zij zijn wat ons betreft de vooruitgeschoven post om dit namens en voor Drenthe in goede banen te leiden. En dan de laatste vraag van de BBB en de ChristenUnie over de belangrijke uitgangspunten. Wat ons betreft moet er ruimte komen voor defensie, dus ook in Drenthe, als dat nodig is. Maar we vinden het wel belangrijk om goed te kijken naar het gebruik van de ruimte. En als u de VVD vraagt, zijn natuurgebieden wat ons betreft zeker kansrijk om nader te verkennen. Maar wat ons betreft is het vooral aan de Staatssecretaris. Hij is echt aan zet om zoveel mogelijk de gebieden in te gaan en het proces en de goede keuzes uit te leggen. Voorzitter, dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, heer Vianen. En dan geef ik nu het woord aan de heer Zandvliet van de SP-fractie en daarna Statenlid Peeks van de Partij voor de Dieren.

De heer Zandvliet: Voorzitter, dank. Dank aan de BBB en ChristenUnie voor het agenderen van dit thema. En we gaan er ook mooi doorheen, door de vragen te beantwoorden. We hebben namelijk eerst gekeken naar de plannen en de effecten die het heeft op laagvliegzone en het wellicht opslaan van munitie en buitenlandse straaljagers, de onverharde landingsbaan en de uitbreiding van oefengebieden en oefendorpen. En die precieze effecten daarvan, die worden nog berekend in de milieureportage. Het is wel duidelijk dat laagvliegroutes al veel lawaai geven en dat negatieve effecten zullen zijn, zullen worden versterkt. En wij zijn als SP dan geen pacifisten. Maar wij zijn wel strijders voor vrede en we geloven niet dat meer wapens helpen in de weg naar vrede. We zijn geen fan van uitbreiding van defensie en koppelkansen daarvoor te benutten. Daarin vinden we de reactie van GS wel een verstandige, dat we toch terughoudend zijn met het aanbieden van straaljagers. Ik heb nog even goed de tekst nagelezen, de heer Schuinder, dus ook dank daarvoor, voor het gesprek dat we er over hebben, dat we terughoudend zijn over oefengebieden en oefendorpen en die landingsbanen. We hebben gezien dat op Groningen Airport Eelde voor straaljagers capaciteit opgenomen is in het document en dat we daar wat minder gelukkig over zijn. Dat zijn wij zeker ook. Dus laten we daar voorzichtig mee zijn. Het is makkelijk alles naar Drenthe te gooien omdat we dunbevolkt zijn. Dat zegt niet dat wij altijd de klappen moeten opvangen. En dan als laatste de Uitgangspunten voor ons. Dat is de zorg voor onze leefomgeving. Zorg ervoor dat het dunbezaaide Drenthe niet de dumpplaats wordt en ga ook niet achter de schermen handjeklap doen. Laten we de conclusie trekken dat we de camouflage van dit onderwerp mogen poetsen. We moeten transparant zijn over wat defensie wil en hoe dat gaat. We hebben het bij het vorige agendapunt gehad over participatie. Laten we ook hierin participatie meenemen en de behoeften en wensen van de inwoners. En als laatste: laten we de angst voor oorlog niet doorsijpelen in onze democratische waarde. De strijd voeren we voor vrede en dat voeren we niet met meer wapens. Dus laten we met elkaar in gesprek blijven in wat hierin nodig is.

De voorzitter: Dank u wel, heer Zandvliet. Dan gaan we naar Statenlid Peeks van de Partij voor de Dieren en daarna de heer Van Dekken van het CDA.

Statenlid Peeks: Dank u wel, voorzitter. De fractie van de ChristenUnie en BBB vragen onze mening over de plannen van defensie om allerlei extra activiteiten te ontwikkelen in Drenthe. Deze activiteiten vragen ruimte en zullen onherroepelijk overlast veroorzaken voor mensen en dieren, maar ook voor

de kwetsbare natuur. Dus ja, wat vinden wij hiervan? Allereerst vinden wij natuurlijk ook... Of natuurlijk, wij vinden ook dat we ons moeten kunnen verdedigen. Dat staat klf. Dan over de Groningen Airport Eelde. Van GS weten we al dat zij tegenstander zijn van bijvoorbeeld de stationering van de vliegtuigen op Groningen Airport Eelde. En hopelijk houdt GS hier aan vast, want de Partij voor de Dieren is hier ook op tegen. Want de vliegtuigen stoten heel erg veel lawaai uit bij het stijgen en landen. En dat vinden wij zeer onwenselijk, mede op het oog, met het oog op de kwetsbare natuur die rondom Eelde ligt. Die belasting vinden wij een hoge prijs voor oorlogsretoriek. We hebben hier nog wel een vraag over, want voorheen oefenden deze vliegtuigen voornamelijk in de VS en nu ineens moet het op verschillende plekken in Nederland. We weten dat het gebruiken van Groningen Airport Eelde door defensie al een lang gekoesterde wens is van defensie. Wordt die situatie met Oekraïne dan nu aangegrepen om deze wens nu door te zetten? Dan de investeringen door defensie. Deze zijn flink hoger dan voor het helpen van Oekraïne nodig is. Zij stijgen met 41%, van € 17 miljard nu naar € 24 miljard in 2028. Dat betekent wel dat door deze uitgaven andere belangrijke zaken niet kunnen en opgeofferd moeten worden. En de vraag is of je dat allemaal wilt. Je kunt het geld namelijk maar één keer uitgeven en wapens maken de wereld niet per se veiliger. Verder vragen we ons af of defensie wel voldoende personeel op de been kan brengen voor al die uitbreidingen. Want er staan nu al 3600 vacatures open. En hoe gaan ze die opvullen? En ondertussen wordt de natuur in Drenthe omgeploegd en wordt er geoefend met F-35, helikopters en zware ontploffingen. Moeten de inwoners en de dieren van Drenthe dan maar massaal met oordoppen in gaan doen?

De voorzitter: Mevrouw Van den Berg heeft een vraag voor Statenlid Peeks. Mevrouw Van den Berg.

Mevrouw Van den Berg: Dank u, voorzitter. Ik weet niet of mevrouw Peeks beelden vanuit Oekraïne heeft gezien en de effecten van een oorlog op de natuur. En met dat in het achterhoofd, u roept de vraag op of we wel dat geld er wel of niet moeten aan uit moeten... Voor over moeten hebben, voor die defensie. Hoe zou u die vraag zelf beantwoorden?

Statenlid Peeks: Het is de vraag of een oorlog in Nederland zover komt, natuurlijk. Want ze moeten eerst door allerlei landen heen. En het oefenen is ook niet zonder overlast. En dat zijn vragen waar wij ons nog over moeten buigen.

Mevrouw Van den Berg: Misschien is het dan goed om mee te nemen dat drones hier zo zijn, vanuit Rusland of vanuit andere landen. Dus dat is echt wel iets waar u misschien, dat u misschien mee kunt nemen in uw overweging.

Statenlid Peeks: Voordat we heel technisch over oorlog voeren gaan spreken, met drones en dergelijke. Ik neem aan dat die niet met tanks bestreden hoeven te worden. Maar goed, dat kunnen we een keer, een andere keer over hebben, lijkt mij.

De voorzitter: De heer Schuinder heeft ook een vraag voor u. En dit was de derde interruptie van mevrouw Van den Berg en het is ook de derde interruptie van de heer Schuinder. Dus u bent beiden door uw interrupties, zo meteen. Gaat uw gang.

De heer Schuinder: Voorzitter, ik zal niet over de interrupties aantallen gaan, vandaag, wel over de spreektijd. Maar goed, dat is niet anders. Ik had even een vraag aan Statenlid Peeks. Ik refereerde in mijn bijdrage aan het onderzoek, het wetenschappelijk onderzoek wat defensie heeft gedaan, waaruit blijkt dat er een complementaire verhouding is tussen natuur en defensie. Kent u dat onderzoek en herkent u ook de conclusies daaruit?

Statenlid Peeks: Ik ken het onderzoek, maar ik heb het niet helemaal gelezen van haver tot gort van de week. Maar ik heb het al eerder een keer gelezen. En het is inderdaad is dat zo dat sommige natuurgebieden er beter op worden, vooral als er heel weinig geoefend wordt. [rumoer]

De voorzitter: De heer Schuinder.

De heer Schuinder: Er zijn een aantal gebieden waar inderdaad minder geoefend wordt, waaruit blijkt dat habitattypen inderdaad teruglopen. Heel veel gebieden zijn ook. Maar is dat dan ook voor u een motie of in ieder geval een idee om te kijken naar natuurgebieden die er nu al zijn? Maar als je daar dus een beetje oefent, gaat de natuur er al op vooruit.

De voorzitter: Statenlid Peeks.

Statenlid Peeks: Een beetje oefenen, dat ligt eraan. Kijk, als je met hele zware ontploffingen gaat oefenen, daar ben ik dan niet zo'n voorstander van in de natuurgebieden. Ik neem aan dat u dat zelf ook niet bent. En daarnaast hebben we natuurlijk ook hele grote velden met bollen waar wij misschien ook wel van vinden van misschien kunnen we daar wel een beetje gaan oefenen.

De voorzitter: Statenlid Peeks vervolgt haar betoog.

Statenlid Peeks: Even kijken. Oh, ja. Er zitten... Hoe... Ik heb nog een andere vraag. Hoe zit het met de mensen die dicht in de buurt van oefenterreinen en een munitiedepot wonen? Worden die uitgekocht? Moeten ze verkassen? Ik las dat in Groningen al een kleine opstand aan het uitbreken was hierover. Dan heb ik het nog niet over de stikstofproblematiek gehad. Want kan defensie gewoon zijn gang gaan en hoeven ze niet te letten op stikstofuitstoot of vergunningen? En graag een toelichting van de gedeputeerde hierop. Tot zover.

De voorzitter: Dank u wel, Statenlid Peeks. We gaan naar de heer Van Dekken van het CDA en na de heer Van Dekken naar de heer Omlo van JA21.

De heer Van Dekken: Voorzitter, dank u wel. Inderdaad zijn er genoeg collega's geweest die de collega's van de BBB en de ChristenUnie ook hebben bedankt om dit te agenderen. Wij zijn inderdaad ook, zoals collega Loof al eerder zei, de afgelopen jaren echt druk bezig geweest vanuit dit huis om onze defensievoorzieningen hier te behouden. En ik ben er vrij zeker van dat niemand, in Den Haag ook niet, het woord 'sluiten van kazernes' nu nog in de mond durft te nemen. Dus dat is wel een opbeurende constatering. Wij zijn ook blij als CDA dat die afbraakcultuur rondom defensie nu eindelijk lijkt te kenteren. Wij moeten inderdaad blijven streven naar de zogenaamde 2% bbp-norm om onze defensie weer op peil te brengen. Maar toch nog een paar kritische opmerkingen. Met betrekking tot munitieopslag, zou dat voor wat ons betreft prima op de bestaande locaties moeten worden gerealiseerd. Wij zijn dus niet tegen uitbreiding van die opslagen, maar wellicht dat die uitbreiding daar dan toch op die locaties kan worden gesitueerd. Dus misschien moeten we dan dieper de grond in of whatever. Maar dat rondom de munitieopslagen. Dan met betrekking tot de oefenterreinen. Daar lijkt toch wel wat sprake van een trendbreuk. Het is volgens mij voor het eerst dat defensie nu vrij actief langs alle provincies gaat en vraagt om draagvlak, terwijl het Rijk er inderdaad over gaat. En wij willen heel helder maken: wij zijn niet voor uitbreiding van oefenterreinen. Defensie zal op zoek moeten gaan, in onze opvatting, naar betere simulatiemethoden, dus meer digitaal oefenen en met nieuwe technologie, zoals de Amerikanen dat ook doen. En, al hoe spijtig dat het misschien ook is, op het moment dat je een dienstverband met defensie aangaat, weer richting Duitsland of Hongarije en Roemenië, zoals men dat in de jaren '70 en '80 van de vorige eeuw ook deed, om daar meer grootschalige oefeningen te doen. Want wij vinden het gewoon niet uit te leggen dat in een dichtbevolkt land, dat we over moeten

gaan om huiseigenaren uit te kopen, zoals kennelijk op de Veluwe nu ook wat dreigt. En volgens ons zouden we eerst moeten kijken om oude oefengebieden in de omgeving van Havelte. Maar er bereikens ons ook signalen van inwoners die zeggen: ja, maar de bestaande oefengebieden die worden nog lang niet intensief genoeg gebruikt. Dus laten we daar nou eerst eens naar blijven kijken. En dan een laatste punt, voorzitter, het stallen van die F-35's en ook het gebruik van die vliegtuigen op Groningen Airport Eelde. Daar willen we ook heel helder in zijn. Dat kan absoluut niet rekenen op onze steun. Het zou van kwaad tot erger kunnen gaan en een zogenaamd hybride vliegveld kunnen opleveren. Volgens ons zijn in Leeuwarden prima mogelijkheden om die F-35 en ook de uitbreiding met die 12 of 18 toestellen die men beoogt, zouden we daar prima kunnen neerzetten. En wij willen niet dat Groningen Airport Eelde als een hybride civiel militair vliegveld zich zou kunnen ontwikkelen. Dus dat in reactie op dat punt.

De voorzitter: De heer Vianen heeft een vraag. Nee, u was eerst. Gaat uw gang.

De heer Vianen: Dank u wel, voorzitter. Ik hoor het CDA ook heel erg zeggen in het betoog van: hé, we zijn blij dat we die 2% norm halen. Blij dat we echt weer in defensie Investeren. En defensie durft nu niet meer in de mond te nemen 'de kazerne in Assen gaat weg.' Maar tegelijkertijd hoor ik ook een boel tegenstrijdigheden wat we eigenlijk allemaal wel niet willen als het gaat om extra ruimte voor defensie. Ik kan me niet voorstellen dat een potje Call of Duty op de PlayStation nog echt gaat helpen om alle militairen goed te trainen voor oorlogsvoering. Maar ik ben op zoek naar wat wilt u dan wel als het gaat om ruimte voor defensie? Want in het begin van uw betoog zegt u: dat zijn hartstikke goede dingen.

De voorzitter: De heer Van Dekken.

De heer Van Dekken: Wat wij wel willen is de bestaande oefenterreinen hier in Nederland niet uitbreiden, maar nog wat intensiever gebruiken. Cavalerie-inzet en grootschalig optreden, zoals collega Bos van GroenLinks zojuist ook betoogde, dat zou niet hier in Nederland moeten plaatsvinden. Daar zijn we heel helder in. Ga vooral weer richting Lüneburger Heide, roep de 43e pantserinfanteriebataljons op om nog meer daar in Seedorf weer te gaan oefenen en ga vervolgens door naar Hongarije. Dus dat zijn allemaal ideeën wat wij daarmee beogen. Maar vooralsnog niet hier al te veel oefenen in nieuwe oefenterreinen.

De voorzitter: De heer Vianen in tweede instantie.

De heer Vianen: Dank u wel, voorzitter. Helder. Ik ben het er niet helemaal mee eens, maar ik kan me zo voorstellen dat er komt mogelijk een tijd dat de NAVO-norm nog wat omhoog gaat, dat we nog meer moeten investeren in defensie. En uiteindelijk ontkomen we er dan niet aan om ook ruimte voor defensie te reserveren. En ik hoop dat u dat ook ziet en dat we dan met elkaar het gesprek aan kunnen gaan. Waar kunnen dingen wel? Want ik hoor nu vooral van u: wat willen wij niet? En dat is volgens mij niet de juiste insteek voor dit debat nu.

De voorzitter: De heer Van Dekken.

De heer Van Dekken: Dan vrees ik dat mijn collega Vianen toch niet helemaal goed heeft geluisterd naar mijn bijdrage. Als wij in de omgeving van Havelte kijken naar waar ooit de Amerikanen zaten, rondom Darp. Dat is inderdaad allemaal teruggegeven weer naar de natuur. En ik ben wat dat betreft volledig met de collega's van de BBB eens. Dat kunnen we prima weer in ere herroepen. Dus laten we langs die weg van oplossingen zoeken dit debat verder brengen.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Pormes heeft ook een vraag voor u.

De heer Pormes: Dank u wel, voorzitter. De heer Van Dekken, mag ik u zo interpreteren dat u eigenlijk zegt van kijk, je moet het niet op nationaal niveau bezien. We werken samen in een Europees verband, in NATO verband, dus probeer dan dat in groter verband te zien en kijken welke locaties geschikter zijn voor trainingen dan bijvoorbeeld alleen maar te kijken naar Nederland die zo dichtbevolkt is. Mag ik het zo interpreteren?

De voorzitter: De heer Van Dekken.

De heer Van Dekken: Ja, voorzitter, dat mag de heer Pormes.

De heer Pormes: Oké. Dank u wel.

De voorzitter: De heer Vorenkamp. Korte vraag, voorzitter.

De heer Vorenkamp: Heeft het CDA wel door dat defensie in de afgelopen 20 jaar, 20, 30 jaar, toen die premie op het wegvallen van de Koude Oorlog viel, of te innen viel, dat defensie eigenlijk bijna alle defensie terreinen afgesloten heeft, dat dat natuurgebieden geworden zijn?

De voorzitter: De heer Van Dekken, de heer Van Dekken.

De heer Van Dekken: Voorzitter, dank u wel. Ik realiseer me dat. En zoals gezegd zojuist, er bereiken ons ook signalen dat daar waar we hier in Drenthe nog oefenterreinen hebben, dat daar nauwelijks oefendruk is of lijkt te zijn in de beleving en in de waarneming van inwoners. Dus als we dat nou eens wat intensiveren, oude oefenterreinen wat misschien weer terug is gegeven aan de natuur, weer in ere herstellen, dan zitten we precies op dat punt wat ik zojuist ook richting collega Vianen probeerde duidelijk te maken. En dat is de lijn waarlangs we dat moeten doen. En dan toch nog even de laatste, nogmaals, voorzitter, als u mij toestaat. Wij denken echt dat grootschalige oefeningen met de nieuwe cavalerie niet in Nederland moeten plaatsvinden, maar vooral in het buitenland, te rekenen vanaf de Lüneburger Heide in Duitsland.

De voorzitter: De heer Vorenkamp nog in tweede instantie, kort.

De heer Vorenkamp: Voorzitter. Ik denk ook dat dat gewoon niet kan, want daar hebben wij inderdaad gewoon de terreinen niet voor. Daar heb je echt hele grote terreinen voor nodig, want die moeten ook daar kunnen schieten en dat kan alleen maar op 't Harde. Maar hier wordt ook wel geschoten overigens. En je hebt dus ook als defensie verschillende terreinen nodig. Daar waar je met granaten bijvoorbeeld op schiet en dat gebeurt ook op Witten aan de kant van Assen. Daar kun je niet meer gaan rijden, want sommige granaten ontploffen niet. En als je daar dan met een voertuig op rijdt, dan weet u wel wat er gebeurt.

De voorzitter: Dit is geen vraag. Dit is een statement.

De heer Van Dekken: Nee, voorzitter.

De voorzitter: Wilt u afronden? Want u bent aan uw tijd.

De heer Van Dekken: Ja, dank u wel, voorzitter. Ik had het inderdaad niet beter kunnen samenvatten dan zoals de heer Vorenkamp zojuist deed. Maar dan toch nog even een laatste over dat Groningen

Airport Eelde geen hybride vliegveld, ik kijk ook even naar ons college. Wij weten dat de collega's in Flevoland heel graag al jarenlang defensiehuisvesting willen met faciliteiten daaromtrent. Dus zo kijk ik richting ons college. Misschien is dat een mooie suggestie om het vliegveld Lelystad open te zetten. Maken we daar een militair vliegveld van met een nieuwe kazerne ernaast. En dat leek ons ook nog wel een bruikbare suggestie. Dus dat zover.

De voorzitter: Dank u wel, heer van Dekken. De heer Omlo. Oh, u staat al achter mij. Ik zat te kijken. Ik dacht waar bent u gebleven? Heel fijn. De heer Omlo, JA21 en na de heer Omlo mevrouw Kramer van Volt. De heer Omlo, gaat uw gang.

De heer Omlo: Dank u wel, voorzitter. Onze fractie denkt dat het goed is om al in een vroeg stadium de visies en denkrichtingen met elkaar te wisselen. Denkrichtingen en visies die vervolgens ook niet in steen gebeiteld moeten zijn om juist dit vraagstuk het hoofd te bieden en om er gezamenlijk uit te komen. Voorzitter, JA21, landelijk met name, heeft duidelijke standpunten over defensie. We zijn zeer verheugd dat er na jarenlange verwaarlozing van onze krijgsmacht weer flink geïnvesteerd wordt in mens en materieel. Opschroeven van defensie brengt met zich mee dat er een ruimtevraag komt. En dat is de keerzijde, beseft ook onze fractie. En hoewel ook de NIMBY-houding ons niet vreemd is, zien we ook kansen. Kansen voor het vliegveld Eelde, waarbij een iets opener houding van het college richting defensie wellicht onze voorkeur zou hebben. Kansen op het gebied van werkgelegenheid en het behoud van jongeren in onze provincie. Ik roep de herinneringen op waarin we in dit huis schouder aan schouder stonden, en VVD benoemde het ook al, tegen de plannen van defensie om de kazerne te sluiten in Assen nog niet zo lang geleden. Ook defensie is dit natuurlijk nog niet vergeten. Tijdens de bijeenkomst van de defensie hier begin juli maakte de enorme opkomst van onze inwoners indruk. Maar ook het feit dat opnieuw door defensie wordt aangeklopt en beslag wil doen op de relatieve schaarse ruimte in Drenthe maakte indruk. Het verhaal van een inwoner in de buurt van De Haar die opnieuw in het uitbreidingsgebied valt en dus voor de tweede maal hiermee wordt geconfronteerd, raakte ook ons. In de reactie van het college lezen we ook dat er wordt gezocht naar koppelkansen en dat er goed wordt samengewerkt met de betreffende gemeenten. Dat is de regierol die de provincie dient te nemen volgens onze fractie. Het deels of geheel openhouden van gebieden, D66 noemde het ook al, als er niet geoefend wordt, zou onderzocht moeten worden, denken wij. En dat zouden we het college ook mee willen geven. Voorzitter, de defensieplannen zijn in heel Nederland gedeeld en in elke provincie liggen er opties en mogelijkheden. Ook in elke provincie maken inwoners zich zorgen over de leefbaarheid en eventuele overlast wat dat met zich mee zal brengen. Bij de uitwerkingen dienen de inwoners te allen tijde bijtijds meegenomen te worden en ook hierin zien wij een belangrijke rol voor de provincie weggelegd. Een belangrijke vraag die voorligt is of er evenredige verdeling van de uitbreiding over de provincies wordt gevolgd? Of er gecompenseerd wordt voor de gegeven ruimte en eventuele overlast? Deze punten willen wij het college vooral meegeven in het verdere proces, waarbij onze fractie nogmaals stelt dat we als overheden en inwoners ons steentje moeten bijdragen aan het opschroeven van defensie. Tot zover.

De voorzitter: Dank u wel, heer Omlo. Dan geef ik het woord aan mevrouw Kramer en na mevrouw Kramer de heer Steenbergen van Sterk Lokaal Drenthe. Gaat uw gang.

Mevrouw Kramer: Dank u wel, voorzitter. Dank aan de ChristenUnie en BBB voor de agendering van dit belangrijke bespreekpunt. Defensie is van de samenleving en voor de samenleving. De samenleving heeft defensie nodig en defensie heeft de samenleving nodig. Het één kan niet zonder het ander. Want de situatie qua veiligheid in de wereld verslechtert. Dat vergt een grotere, beter uitgeruste en goed geoefende krijgsmacht om onze veiligheid te waarborgen. Defensie moet daarom groeien en heeft militairen, materieel en meer ruimte nodig, ook in Nederland, dus ook in Drenthe. Er is veel aan

de hand in de wereld en op ons eigen Europese continent, maar ook in Nederland. En dat vraagt allemaal ruimte. Ruimte waarbij we niet meer kunnen denken dat het niet in mijn achtertuin mag. Het NIMBY-effect, dat kunnen we niet gebruiken hier. Er wordt nu onderzocht wat de impact is op het milieu van de voorkeurslocaties, die wachten we af. Begint 2025 zijn die uitkomsten klaar om gedeeld te worden en verderop in volgend jaar, dan neemt het kabinet een besluit over de voorkeurslocaties. Volt vindt het belangrijk om de rol van de provincie scherp te hebben en te houden. En vanuit dat vertrekpunt hebben we de volgende vragen aan de gedeputeerde waar ook onze belangrijke uitgangspunten in zitten. Het meervoudig ruimtegebruik. We willen de combinatie zoeken tussen de ruimte die defensie vraagt en de andere claims die op de ruimte liggen, de zogenoemde koppelkansen. U noemt ze ook in uw brief. Ik ben benieuwd. Wij zijn benieuwd welke koppelkansen u precies ziet. En, gedeputeerde, daarbij een vraag: kunnen we ook inwoners ruimte geven om na te denken over het wisselgeld dat we kunnen vragen wanneer defensie ruimte in Drenthe nodig heeft? Het tweede punt gaat over een goede afweging tussen zorgvuldigheid en snelheid. Want hoe ga je ervoor zorgen dat in deze urgente tijd snelheid geboden wordt, maar daarbij tegelijkertijd alle belangen worden meegenomen en goed worden afgewogen? Dit is een ingewikkelde, want voor beide is wat te zeggen. Aan de ene kant is snelheid geboden omdat er urgentie is deze opgave te realiseren en we locaties niet tot sint-juttemis kunnen vasthouden, kunnen reserveren voor defensie. Aan de andere kant, omdat er ook gewoon heel veel belangen spelen, denk aan natuur of de burger. Onze vraag aan het college is: hoe borgt het college dat er een goede afweging komt tussen zorgvuldigheid en snelheid? En dan de laatste vraag: welke rol ziet de provincie voor zichzelf in het proces? Welke bevoegdheid hebben wij en welke rol ziet GS voor PS hier? Volt wil benadrukken dat defensie en de samenleving elkaar nodig hebben. Defensie heeft meer ruimte nodig in Nederland voor uitbreiding, maar de ruimte is schaars en moet worden afgewogen tegen de andere belangen die hier ook spelen. De drie aspecten die voor ons daarbij belangrijk zijn, is het meervoudig ruimtegebruik, de balans tussen zorgvuldigheid en de snelheid en de rol van de provincie in dit proces. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Kramer. Ah, er komt een vraag aan u van de heer Pormes. Gaat uw gang, de heer Pormes.

De heer Pormes: Dank u wel, voorzitter. Ik ken Volt natuurlijk als een partij die met name kiest voor Europese oplossingen, maar ik heb die niet gehoord van u. Terwijl de heer Van Dekken en ondergetekende juist pleiten voor een meer Europese oplossing, zoeken binnen Europees verband. Maar u kiest voor een Nederlandse oplossing. Hoe moet ik dat rijmen?

De voorzitter: Mevrouw Kramer.

Mevrouw Kramer: Voorzitter, dat vind ik wel een hele mooie vraag en ook een hele terechte vraag aan de partij Volt. Het is een... Het is een Europees probleem. En we zijn als Europa, de Europese lidstaten, hebben we er allemaal een oplossing in te zoeken. De vraag die wij hier hebben is: wat vinden wij dat we in Drenthe moeten doen? Dus vandaar dat ik dat heb toegelicht. Maar natuurlijk is het een Europese verantwoordelijkheid. En als we even verder gaan nadenken, ik heb het eruit gehaald omdat het gewoon in drie minuten moet, moeten we uiteindelijk ook toen naar een Europees leger. We kunnen niet alleen maar ons blijven focussen op Drenthe, Nederland. Nee, we moeten dat zeker breed oppakken. Niet alleen materieel, maar ook juist een Europees leger. Dus ik kan nog heel lang doorpraten over wat we op Europees vlak zouden moeten op dit thema.

De voorzitter: De heer Pormes nog in tweede instantie.

De heer Pormes: Ja, dus mag ik... mag ik daaruit de conclusie trekken dat u zich aansluit bij de heer Van Dekken en bij mij?

De voorzitter: De heer Volt. Mevrouw Kramer.

Mevrouw Kramer: Is dat nodig voor nu? Moet ik daar nu antwoord op... Is dat belangrijk voor nu? Volgens mij, als we allemaal zeggen dat we... U noemt deze twee partijen, deze drie partijen, dat we het Europees, de Europese kant belangrijk vinden. Dan kan ik zeggen: ja, daar ben ik het mee eens.

De heer Pormes: Via de voorzitter. Nee, wij pleiten, en ik heb een beetje begrepen dat u daar bij aansluit, dat als er wordt gezocht naar oefenterreinen et cetera, dat we dat in Europees kader plaatsen en niet kijken: wat kan Drenthe bijdragen? Maar kiezen naar de geschikte oplossing in Europa.

De voorzitter: Mevrouw Kramer.

Mevrouw Kramer: Eens, dat gebeurt natuurlijk ook. Maar wij moeten ook wel kijken naar wat wij dan kunnen doen. Want wij hebben ook een verantwoordelijkheid als Nederland om een oplossing te vinden voor dit, voor deze opgave.

De voorzitter: De heer Van Dekken.

De heer Van Dekken: Sorry, voorzitter, ik zat nog wat na te genieten van de vrolijkheid die collega Pormes kennelijk bespeurt in een soort gelijksoortige bijdrage. Maar ik heb toch even een vraag aan mijn collega Kramer van Volt. Want de vraag rondom een Europese aanpak in dit dossier, dus de Europese defensie-inspanningen, die zien we denk ik allemaal. Maar hebt u de collega's vanuit de BBB-fractie, waren er heel duidelijk in hoe zij zich verhouden tot Den Haag. Maar hebt u nou, om vandaag en vanmiddag zo aan het begin van de avond nog eens iets te leren. Hebt u nu contact met uw collega's van loket Volt Duitsland? Is dit een onderwerp binnen uw partij? Stemt u dit verder af? Of hoe gaat dat bij u? Mag ik dat vragen?

Mevrouw Kramer: Ja, natuurlijk. Ik vind dat een hele interessante vraag en die interesse vind ik mooi. Ik heb hierover contact met onze fractievoorzitter van Volt Nederland, Laurens Dassen, en we hebben contact met onze Europarlementariërs in Brussel. Dat zijn er vijf, waarvan er twee uit Nederland komen en drie uit Duitsland. En het is voor ons, voor Volt, een groot thema. Ja. Dus wij... En we zeggen daarbij allemaal dat we moeten kijken waar de verantwoordelijkheid ligt. Voor Europa, maar ook voor de eigen lidstaten en ook voor de provincie Drenthe.

De voorzitter: De heer Van Dekken in tweede instantie.

De heer Van Dekken: Heel graag, voorzitter. Want kijk, bespeurt u dan bij de gr... Bij de Duitsers ook een soort bereidheid om hun oefenterreinen weer, zoals in de jaren '70 en '80 van de vorige eeuw, weer ruim open te zetten voor de Nederlandse krijgsmacht, zodat ze daar met die cavalerie weer kunnen gaan oefenen? Hebben dat soort signalen van u, vanuit Duitsland misschien u ook bereikt? Want... Mevrouw Kramer, mevrouw Kramer.

Mevrouw Kramer: Nee, daar heb ik geen informatie over. Maar de vraag die u stelt inspireert me wel, dus dank daarvoor.

De voorzitter: U was aan het eind van uw betoog. De heer, even kijken, de heer Steenbergen van Sterk Lokaal Drenthe en na de heer Steenbergen de heer Vorenkamp van de PVV.

De heer Steenbergen: Voorzitter, dank u wel. In de eerste plaats dank aan de BBB en de Christen-Unie. [hoest] Sorry, nogmaals weer. Voor de agendering. Wij begrijpen de vraag naar extra terreinen voor defensie in verband met de Europese, maar ook mondiale onrust die er op dit moment is in de wereld. Natuurlijk begrijpen we ook dat Drenthe daar zijn steentje aan moet bijdragen. Wij vragen ons echter wel af of onze inbreng invloed zal hebben op de besluiten van defensie. Kan GS ons daar enige duidelijkheid over geven? Zoals zojuist al gezegd, Drenthe moet zijn steentje bijdragen. Maar wat Sterk Lokaal Drenthe betreft, wel binnen de proporties. En wat daar geopperd wordt, daarbij sluiten wij zeker Natura 2000-gebieden niet uit. Het moet niet zo zijn dat Drenthe het afvoerputje wordt waar alles naartoe kan en dat we weer het beste jongetje van de klas moeten zijn. Sterk Lokaal Drenthe vindt dat hier ook landelijke spreiding aan ten grondslag moet liggen. GS zou voor Drenthe richting defensie moeten aansturen op economische kansen en mogelijkheden en voor multifunctioneel gebruik. Uitgangspunt moet blijven dat onze inwoners geen onaanvaardbare hinder mogen ondervinden van de uitbreiding van defensie. En laat defensie nu eens duidelijk zijn richting onze inwoners in de communicatie en wat de plannen zijn en waar men aan toe is. Want heel veel inwoners leven in complete onzekerheid. Ook zouden vliegveld Eelde en vliegveld Hoogeveen minimaal de huidige functies moeten kunnen blijven exploiteren. Jachtvliegvelden op Eelde zijn voor ons niet welkom. Conclusie: Sterk Lokaal Drenthe ziet dat defensie moet uitbreiden, maar wil minimale hinder voor inwoners en geen belemmering voor onze economische groei. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel, heer Steenbergen. Geef ik het woord aan de heer Vorenkamp en na de heer Vorenkamp de heer Bos van GroenLinks. Oh, u neemt het verkeerde kaartje mee.

De heer Vorenkamp: Dank u, voorzitter. Voorzitter, de PVV begrijpt dat je voor het behoud van vrijheid, voor behoud van vrijheid voorbereiding nodig is om die vrijheid te verdedigen. En dus is een voldoende effectief en goed voorbereid en geoefende defensie nodig. Wat vliegveld Eelde betreft, hebben we van defensie vernomen tijdens de voorlichtingsbijeenkomst waar ik doorgevraagd heb, dat het niet gaat om eventuele permanente stationering van jachtvliegtuigen, maar om de mogelijkheid om in geval van een alarminstallatie, DEFCON 3 heet dat, 2, 1. Dus een hoge alarmsituatie voor de NATO daar tijdelijk jachtvliegtuigen van partnerlanden te stationeren, zoals bijvoorbeeld Engeland en de Verenigde Staten. Daartoe is natuurlijk wel een zekere infrastructuur en zijn oefeningen nodig, want je moet ook kunnen opstijgen met zo'n vliegtuig, want dat gaat niet zomaar. De belasting voor de omgeving zal dus vooralsnog beperkt blijven, denken wij. Voor permanente stationering zijn in Nederland wel betere alternatieven te noemen: Soesterberg, Volkel, Eindhoven, Maastricht, enzovoorts. Dus het zal hoogstens af en toe een oefening zijn. Inzake oefenterrein De Haar bij Assen moet zo snel als mogelijk duidelijkheid geboden worden, want de onzekerheid is niet goed voor de ontwikkeling van de bedrijvigheid in de omgeving en druk op de gezondheid van de omwonenden. Als Witterzomer of andere bedrijven schade ondervinden van die uitbreiding, dan dient ons inziens zonder meer planschade vergoed te worden. En we verwachten van GS dat GS daar ook bij helpt. En ook als het mogelijk is om de grens op te schuiven, om minder overlast te regelen, dan zou ik van... Zouden wij het zeer op prijs stellen als GS daar dus ook op inzet. Ditzelfde geldt ook voor eventuele grote munitiecomplexen. Dat is er hoogstens één, dus hoogstens één munitiecomplex in Drenthe. Dus vooralsnog kunnen wij ons vinden in de voorzichtige reactie van GS. Als laatste wil ik graag meegeven, wel graag aandringen op spoedige duidelijkheid, zo spoedig mogelijk. Want dat is een... begint wel een beetje een probleem te worden. Dank u.

De voorzitter: Dank u wel, heer Vorenkamp. Ik geef het woord aan de heer Bos van GroenLinks en daarna aan mevrouw Niessink van Forum voor Democratie.

De heer Bos: Voorzitter, hier komt dan de oorlogsretoriek. Er is een dreiging aanwezig in onze regio. Rusland is een agressor, terug van weggeweest. En in de Tweede Wereldoorlog hebben Amerikaanse, Canadese, Britse en andere soldaten gestreden voor onze vrijheid en onze democratie. Voor de basis van onze maatschappij. Want zonder die voorwaarden kunnen wij dit debat niet eens voeren. Maar nu is het aan ons om de vrijheid en democratie van anderen te beschermen. Maar de positie van de Verenigde Staten in de NAVO is onzeker. Dus als Europa moeten wij sterk staan. En onze Nederlandse militairen van de landmacht, luchtmacht, marine en marechaussee zoeken terecht naar ruimte om goed voorbereid te kunnen zijn op een eventuele inzet. Want ter herinnering, wij dachten neutraal te zijn toen Duitsland ons in de meidagen in 1940 binnenviel. En ja, dit trainen kan door heel Europa, maar zal ook in Nederland een plaats moeten krijgen. En voorzitter, wat ons betreft nemen wij als provincie Drenthe dan ook onze verantwoordelijkheid en dragen wij ons steentje bij. Nou ja, steentje, noem het maar lappen grond of medewerking. GroenLinks volgt dan ook de houding van het college in deze: kritisch, maar meewerkend. Wat ons betreft komen er F-35's op Eelde en komen er ook geen plofterreinen. Maar andere zaken zijn bespreekbaar. En het idee dat een oefenterrein altijd een afgesloten, onbewoond terrein moet zijn, mag ook bespreekbaar worden gemaakt. Want de landmacht kan ook prima oefenen op gronden die in particulier bezit zijn. Trainen onder realistische omstandigheden, zeg maar. En hier kun je van tevoren afspraken mee maken met de eigenaren en er een stevige vergoeding tegenover zetten. En Jan Puper vertelde mij dat de boeren op de noord Duitse laagvlakte in het verleden in het geheel niet ontevreden waren over die vergoeding. En ja, grootschalig optreden. Daar hebben we inderdaad misschien de strekkende kilometers niet voor. Maar de onderdelen van die gemechaniseerde brigade, die moeten toch echt gewoon kunnen oefenen. Daarnaast lezen wij nog een hoop spanning over munitiedepots, maar volgens GroenLinks kunnen we hier ook voordelen van zien. Die depots kunnen best kansen in zich dragen voor het versterken van biodiversiteit of een oplossing bieden in bufferzones zoals onze Natura 2000-gebieden. En van die Natura 2000-gebieden, daar blijf je wel van af. Over het rapport gesproken nog, wat we een paar keer aangehaald hebben hierin. Ik vind het nogal ironisch. Daar staat bijvoorbeeld: 'ondanks de hoge natuurwaarde op defensie-terreinen, is er sprake van een gestage afname van de biodiversiteit. Processen als stikstofdepositie en klimaatverandering liggen hier veel aan ten grondslag.' En in de samenvatting staat al: we moeten naar robuustere natuurgebieden. Dus het was toch een beetje cherry picking van de BBB. Voorzitter, dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, heer Bos. Mevrouw Niessink tot slot van deze eerste termijn.

Mevrouw Niessink: Dank u wel, voorzitter. Volgend jaar staan we stil bij een mijlpaal: 80 jaar vrijheid. 80 jaar waarin we hebben geleerd hoe kostbaar vrede is en hoe fragiel onze veiligheid kan zijn. Maar wat doen we nu? We steunen een oorlog met alle risico's van dien. We pleiten voor een staakt het vuren in Israël, maar niet in Oekraïne. We mogen niet buigen voor Poetin, wordt er gezegd. Maar waar eindigt dit? Wat is het einddoel? Hoeveel jonge levens moeten nog worden opgeofferd, voordat we zeggen: genoeg is genoeg? Waarom geen vredesonderhandelingen? Geen poging tot dialoog? We blijven blind wapens sturen en wie betaalt de prijs? Zo meteen onze jongeren, onze toekomst, onze vrijheid. En laat me u eraan herinneren: Nederland heeft in 2016 met 61% tegen het associatieverdrag met Oekraïne gestemd. Een duidelijk signaal van het volk dat door de toenmalige regering werd genegeerd. Dit verdrag heeft de basis gelegd voor de huidige situatie. Forum voor Democratie is ontstaan als reactie op het negeren van de stem van het volk in dit referendum. Hoe kan het dat we vandaag, ondanks die tegenstem, onvoorwaardelijk Oekraïne steunen? Het is tijd om een keuze te maken, een keuze voor Nederland. Onze veiligheid eerst. Want was Poetin echt een gevaar voor Nederland? Of hebben we onszelf in gevaar gebracht door deze eindeloze steun? En nu is het niet ondenkbaar dat onze eigen havens doelwit worden, een oorlog van de NAVO tegen Rusland. Dat moeten we toch niet willen? Daar gaan we onze 80 jaar vrijheid toch niet voor opgeven? Nederland zou zich neutraal moe-

ten opstellen en moeten pleiten voor vrede. Want laten we eerlijk zijn: Amerika is niet onze reddingsboei. We moeten niet langer blindelings achter de NAVO en de VS aanlopen, want ons lot ligt in onze eigen handen. Kijk maar naar de reacties onder de berichten van onze leiders op social media. Mensen roepen om de-escalatie, om vredesonderhandelingen. En het is tijd dat we luisteren. En daarom roepen wij GS op om in Drenthe geen expansie van defensie te faciliteren zolang dit slechts in het teken staat van NAVO-acties tegen Rusland. Dank u wel.

De voorzitter: We zijn aan het eind gekomen van de eerste termijn van de zijde van de Staten. Is gedeputeerde Turenhout zover dat zij kan antwoorden? Ja, dan doen we dat. En dan kijken we daarna of er een tweede termijn nodig is. Zullen we het zo doen? Ja, tijd genoeg, hè? Ik ben wel blij dat we zo'n kaasbroodje hebben gehad. Het woord is aan gedeputeerde Turenhout.

Gedeputeerde Turenhout: Ja, het is gelukt. Dank u wel. Dank u wel, voorzitter. Ik proef brede steun voor de insteek die wij hebben gekozen in onze zienswijze. Het is duidelijk dat vrede en vrijheid niet vanzelfsprekend zijn, ook niet in Drenthe, en dat de geopolitieke situatie ons noodzaakt tot versterking van defensie. Bijna Staten breed een helder support hierop. Ik vind het ook heel goed dat we vandaag het debat hierover voeren en dat we uw zienswijzen mee kunnen nemen naar het vervolg. En het vervolg zal in eerste instantie een gesprek met de nieuwe Staatssecretaris zijn op 7 oktober. En natuurlijk ook in de rest van het proces, want daar zijn de uitgangspunten en de ideeën en de zienswijzen ook leidend voor. Bij de beantwoording ga ik in eerste instantie langs de lijnen van de vragen die u aan het college gesteld heeft. En daarmee heb ik ook, denk ik, een heel groot deel van uw reacties en zienswijzen ook beantwoord. De eerste vraag aan het college: is het college tot op heden goed meegenomen in de plannen van defensie? Hoeveel gesprekken zijn er geweest? En welke input heeft GS daarin geleverd? Ik mag wel constateren dat het college tot op heden redelijk goed op de hoogte is gehouden. Er wordt keurig gemeld vanuit defensie wanneer bepaalde ontwikkelingen bekend worden gemaakt. En om het concreet te maken, er hebben twee bestuurlijke gesprekken plaatsgevonden tot nu toe. Dat is 8 april jongstleden met voormalig Staatssecretaris Van der Maat. En 23 april is op ons verzoek een extra bestuurlijke toelichting gegeven door defensie aan alle gemeentelijke bestuurders. Overigens was de Staatssecretaris daar niet bij aanwezig. Dat waren hoogambtelijke vertegenwoordigers. Tussentijds hebben onze ambtenaren heel intensief gesprek en dialoog met de ambtenaren van defensie. En daar betrekken we de gemeenten ook heel nadrukkelijk bij. Hoe hebben we input geleverd? Heel concreet, via de zienswijzen die u ook toegestuurd heeft gekregen. Dat was op 6 februari de brief aan minister Ollongren en op 8 mei hebben we een vertrouwelijke brief gestuurd naar de secretaris... secretaris, Staatssecretaris Van der Maat naar aanleiding van het vertrouwelijke gesprek wat wij op 8 april met hem hadden over de extra behoefte van defensie op GAE. Ik ga even verder. Wat zijn dan de belangrijkste uitgangspunten voor het college geweest in die gesprekken met defensie en de bewindspersonen? Ga ik eerst kort in op onze rol. Wij zijn vanuit het middenbestuur ook gebiedsregisseur, belangenbehartiger voor onze inwoners en wij verbinden ook onze overheden. En vanuit die rol hebben wij op de volgende manier ingezet. Net al aangegeven, we begrijpen het nationaal belang. We onderschrijven in algemene zin de noodzaak tot het uitbreiden van de defensieactiviteiten en willen daar ook een constructieve bijdrage aan leveren. Ik hoorde net: pak je regierol en wees kritisch, maar medewerkend. Dat is precies de grondhouding die wij ook inzetten. We treden hier nadrukkelijk op met onze partners en proberen daar zoveel mogelijk gezamenlijkheid in te organiseren, wetende dat de verschillende belangen van... Of de gemeenten mogelijk ook verschillende belangen hebben. En dat zie je onder andere rondom De Haar. Maar dan proberen we toch met elkaar daar een constructief en collectief verhaal aan te verbinden. Uiteraard, en dat is onze allerbelangrijkste rol, gaat het om het behartigen van de belangen van onze Drentse inwoners. Dat telt buitengewoon zwaar. En wij wijzen defensie daar ook bij herhaling, en dat is door bijna alle Statenfracties ook zo genoemd, op de noodzakelijkheid van een zorgvuldig proces. En wat verstaan we daaronder? Dat defensie transparant is, onze inwoners tijdig informeert en zo goed mogelijk betreft. En ja, we hebben

al geconstateerd, de laatste keer, 9 september rondom De Haar, is dat echt niet goed gegaan. En ook dat koppelen we dan terug. Wat we ook belangrijk vinden, is dat defensie heel goed in de gaten heeft wat de sociale en economische impact is op onze inwoners en bedrijven. Die moeten ze ook wat ons betreft heel nadrukkelijk meewegen in de plan-MER onderzoeken en dat doen ze ook.

Mevrouw Kleine Deters: Voorzitter.

De voorzitter: Mevrouw Kleine Deters heeft een vraag.

Mevrouw Kleine Deters: Voorzitter, dank u wel. Gedeputeerde en ik waren beide bij de laatste bijeenkomst ook aanwezig. Hebben we elkaar ook nog gesproken. Maar u hebt...

Gedeputeerde Turenhout: [lawaai] Ik kom nergens meer aan.

Mevrouw Kleine Deters: Heeft de heer Otter stiekem een afstandsbedieninkje of zo, want hij greep er net ook al naar. Maar nu is hij weg. Maar is dat... Zal ik even teruggaan? Ja?

Gedeputeerde Turenhout: Sorry ja, gaat uw gang.

Mevrouw Kleine Deters: Het werd op dat moment ook aangekaart door inwoners van te laat... Of nou te laat, die hadden dan nog wel de brief voor de bijeenkomst, maar soms maar één of twee dagen. En dat defensie het wel heel snel afschoof van we hebben de adressen bij gemeenten opgevraagd en dan moet u bij gemeenten zijn. En u beantwoordt nu net van: ja, dat geven we ook aan. Maar ik vind het dan toch ook van belang dat u met ze bespreekt dat ze het niet steeds afschuiven. Want dat denk ik, daar zitten nou onze inwoners net niet op te wachten. Als iemand fouten maakt, tekortkomingen, dan moet je dat ook maar erkennen.

Gedeputeerde Turenhout: Voorzitter, een helder punt. En dit is inderdaad bij ons wel op een hele bijzondere manier ontvangen. En ik kan u melden dat de drie betrokken gemeenten, en dan hebben we het over Midden-Drenthe, Aa en Hunze en Assen, inmiddels ook een brief hebben geschreven aan de minister om hier ook nadrukkelijk op te wijzen.

De voorzitter: Gedeputeerde Turenhout vervolgt haar betoog.

Gedeputeerde Turenhout: Zal ik verder gaan? Volt wees op de balans tussen snelheid en zorgvuldigheid. Dat is echt een ingewikkelde. Wij willen een absoluut zorgvuldig proces, maar we realiseren ons, en dat horen we in bijna elk gesprek, wat de impact is op de huidige... Van de huidige onzekerheid op onze inwoners. Dat is echt niet te onderschatten. Dus waar het kan, vragen wij ook zo snel mogelijk om duidelijkheid en om het concreet te maken. De defensie is steeds meer aan het trechteren. En dat betekent dat ook soms duidelijk wordt dat sommige zoekgebieden niet meer aan de orde zijn. En wij vragen defensie op het moment dat die duidelijkheid er ook is, dat zo snel mogelijk met onze inwoners te communiceren, zodat ze een groot deel van onze Drentse inwoners ook kunnen ontzorgen. Zal ik eerst...

De voorzitter: Nee, de heer Van Dekken heeft een vraag. Gaat uw gang.

De heer Van Dekken: Voorzitter, dank u wel. Want ik wil de gedeputeerde danken voor haar heldere antwoorden. Maar wat is het beeld wat het college nu heeft? Wat voor informatie geeft defensie nu over die toch wat relatieve lichte oefendruk nu op de bestaande oefenterreinen hier in Drenthe? Is

daar informatie over verkregen binnen het college? En hoe ziet dat er in de beoordeling van het college uit?

Gedeputeerde Turenhout: Het is mooi dat u daarom vraagt, voorzitter. Heel veel van de opmerkingen die we hier horen, met alle respect, hebben we natuurlijk voor een deel ook al zelf ingebracht. En dit is er één van. Gebruikt nu de huidige natuur, de huidige oefenterreinen, want daar liggen de eerste kansen om de rest van Drenthe te ontlasten. En wat wij constateren, het antwoord van defensie is dat dit binnen het nationaal programma zeker wordt meegenomen. Daarvoor zitten wij ook aan tafel, om daar aandacht voor te vragen. De behoefte van defensie is echter groter en dat betekent dat die extra ruimte in het perspectief van defensie nadrukkelijk nodig is en dat het niet kan ingeregeld worden op de huidige oefenterreinen en de huidige locaties.

De voorzitter: De heer Van Dekken nog in tweede instantie.

De heer Van Dekken: Voorzitter, want ik snap wel dat dat het standpunt van defensie is. Maar is het college met ons eens dat we ook hier in Drenthe al het mogelijke moeten doen om te voorkomen dat bijvoorbeeld huiseigenaren ergens in de buurt van die oefenterreinen, dat bedoelde ik ook in mijn bijdrage, de Veluwe, grote onrust om die oefenterreinen uit te breiden. Dat is bijna niet uit te leggen dat je in die tijdsgewricht, al hoe groot de nood ook is bij defensie misschien, maar dat we dat toch ad ultimo moeten zien te voorkomen. Dat mensen niet gedwongen worden, uitgekocht hier om die oefenterreinen uit te breiden.

Gedeputeerde Turenhout: Nee, uw zorg is onze zorg. We constateren wel dat de krijgsmacht defensie van gister niet defensie van de toekomst is. Dus daar hebben we echt met elkaar ruimte in te creëren.

De voorzitter: Mevrouw Kramer van Volt.

Mevrouw Kramer: Dank u wel, voorzitter. U geeft aan, gedeputeerde, dat defensie ook zegt: we gebruiken huidige natuur, we gebruiken huidige oefenterreinen, maar dat is niet voldoende. Er is meer ruimte nodig. Dan, ik ben stukken teksten terug gaan lezen, ook vanuit de landelijke commissiedebatten. En daarin werd heel mooi gezegd, en ik ben benieuwd naar uw mening daarover: we kunnen, als het om dit grote vraagstuk gaat, niet meer uitgaan van exclusiviteit. Dus we kunnen niet meer zeggen: daar kan het wel en daar mag het zeker niet. Hoe kijkt u daarnaar?

De voorzitter: Mevrouw Turenhout.

Gedeputeerde Turenhout: Ik hoop dat ik uw vraag goed begrijp. We redden het niet met effectiever en efficiënter gebruiken van de huidige locaties. Eigenlijk is het in lijn met de vorige spreker. En wij moeten daar op de expertise van defensie buigen, bouwen.

Mevrouw Kramer: Eigenlijk...

Mevrouw Kramer. Sorry.

De voorzitter: Gaat uw gang.

Mevrouw Kramer: De vraag die daarachter zit, is dat ik natuurlijk ook weet dat jullie als coalitie hebben afgesproken landbouwgrond blijft landbouwgrond. We hebben het over natuur gehad. Maar ik wil ook nog even dit thema aanstippen. In hoeverre zijn jullie bereid om die uitspraak in heroverweging te nemen? Omdat we hier met een grote opgave zitten waarvoor echt wel ruimte nodig is.

De voorzitter: Mevrouw Turenhout.

Gedeputeerde Turenhout: Dat is een... Dat is een boeiende vraag, dat is ook een dilemma. Uiteindelijk gaan wij er niet over. Dus het is echt aan defensie en daarna aan het kabinet om toewijzing te doen op de gebieden die nodig zijn voor de versterking van defensie. En dat zal deels zal dat natuurgebied zijn en deels verwacht ik ook dat landbouwgebied daarin een rol gaat spelen, omdat simpelweg 70% van ons landelijk gebied bestaat uit landbouw.

De voorzitter: De heer Steenbergen.

De heer Steenbergen: Voorzitter, dank u wel. Weer weg in mijn keel. Op de agenda bij defensie, wordt er ook gesproken over dat er een redelijke spreiding of een goede spreiding over heel Nederland gebeurt, of dat Drenthe weer alles naar ons toegeschoven krijgt?

De voorzitter: Mevrouw Turenhout.

Gedeputeerde Turenhout: [spreekt zonder microfoon] Dit is één van onze uitgangspunten. Want bij dat vraagstuk waren we: wat zijn de uitgangspunten voor het college? Dat is natuurlijk ook een evenredige verdeling van de lusten en lasten over het hele land. En wat wij constateren is dat de opgave van defensie, dat hebben we net ook al geconstateerd, grotendeels gekoppeld is aan bestaande infrastructuur. En dan moeten we denken aan bestaande oefenterreinen, kazernes, maar ook aan logistieke infrastructuur. Want uiteindelijk moet je al ons materieel en defensiecapaciteit ook via het spoor, de wegen verplaatsen. En dat is logisch dat daar dan ook de uitbreiding gezocht wordt.

De voorzitter: De heer Steenbergen, tweede instantie.

De heer Steenbergen: Dus als ik het goed concludeer zal dan wel de nadruk gelegd worden op met name Drenthe?

Gedeputeerde Turenhout: Nee, dat verwacht ik niet. Voor zover wij hebben een eerste quickscan gedaan. En dan zie je dus dat deze ruimteclaim bijna over het hele land plaatsvindt, waarbij de Randstad wat minder in beeld is. En dat is wel een constatering. En ten aanzien van de andere provincies buiten Drenthe, dan zien wij geen onevenredig beeld ontstaan. Andere provincies, zoals Brabant en Flevoland, hebben ook flink wat ruimte nu al beschikbaar voor defensie. En de uitbreiding wordt ook daar gezocht.

De voorzitter: Gedeputeerde Turenhout gaat door met haar betoog.

Gedeputeerde Turenhout: Gaat verder. De eerlijke verdeling van de lusten en lasten hebben we het al gehad, over gehad. Laatste punt als het gaat om uitgangspunten. Op termijn, want dat is nu nog niet aan de orde. Maar op het moment dat we weten waar de ruimtebehoefte neerslaat en welke inwoners, bedrijven daarvoor getro... Daarbij getroffen worden, is natuurlijk een ruimhartige compensatie ontzettend van belang en verwachten we ook dat naast de inwoners ook de wijk, de buurt daarin op een goede manier gecompenseerd wordt. De volgende vraag die ik op mijn lijstje had staan, is evenredige spreiding. Daar hebben we het net over gehad. Ten aanzien van... daar zijn ook vragen over gesteld. Ten aanzien van uitgangspunten, dat heeft u ook in onze zienswijze kunnen lezen. Kijken we ook nadrukkelijk naar koppelkansen en waar zien we die dan in? Ook helder: versterken van de kazernes, werkgelegenheid, maar ook innovatie, het versterken van het veiligheids... de veiligheids-campus in

Assen. Assen heeft hier zelf ook zijn zienswijze op die manier op losgelaten. Ik vond het mooi, de illustratie en de zienswijze die vanuit BBB kwam. De Nedersaksenlijn zou ook een hele mooie strategische ontsluiting zijn van Nederland naar Noord-Nederland. We hebben nu maar één spoorlijn, dus alsjeblieft. En ook al eerder aan de orde geweest. We kunnen ook onze natuur ermee versterken. Wel gepast, kan niet overal, maar daar zien we zeker wel koppelkansen. Welke rol ziet het college voor zich als het gaat om communicatie met de inwoners?

De voorzitter: Statenlid Peek.

Statenlid Peek: Ik heb toch nog wel een vraag over die koppelkansen. Hoe zit het dan met de recreatie? Wordt die niet geschaad door al die oefeningen in Drenthe?

De voorzitter: Gedeputeerde Turenhout.

Gedeputeerde Turenhout: Dat is een goede vraag. Het ligt natuurlijk aan waar de behoeftes neervallen, neerslaan en wat het effect daarop is. En ook de effecten op toerisme en recreatie worden daarin meegewogen en afgewogen in de plan-MER. Blij worden we er niet van. Dat klopt. Communicatie met de inwoners. Nadrukkelijk is dit een Rijksprogramma. Het is een Rijksprogramma. En wij vinden dan ook dat het Rijk primair verantwoordelijk is voor de communicatie met inwoners. En wij faciliteren dat zo goed mogelijk samen met onze gemeenten, zodat de juiste inwoners ook op de juiste manier betrokken worden en geïnformeerd. Willen wij dan niet weten wat er speelt onder de inwoners? Ja, natuurlijk wel, absoluut. En dat is waarom wij ook altijd aanwezig zijn bij de informatiesessies. Op een moment dat inwoners met ons in gesprek willen over hun zorgen, dan gaan wij daar ook onmiddellijk op in. Dat was onder andere aan de orde bij de bewoners van Laaghalerveen die zich echt grote zorgen maken, Hooghalen overigens ook. En wat we vooral zien is dat de inwoners de gemeente als eerste goed weten te vinden. Daar zijn de contacten natuurlijk nog intensiever. Wat wij dan doen om op de hoogte te blijven is heel frequent met gemeenten afstemmen. We hebben ook ambtelijk een werkgroep waar alle gemeenten in zijn vertegenwoordigd en ook onze ambtenaren. En die schakelen dagelijks bijna wel, durf ik te zeggen. En als er zaken zijn die echt ook bestuurlijke aandacht vragen, dan worden wij daar over geïnformeerd. Dat is een hele lange lijst. Ik ga gewoon maar even door, voorzitter. Er gelden veel stikstofregels, waardoor een aantal ontwikkelingen niet door kunnen gaan. Gelden deze regels ook voor defensie? Ja zeker. Ook defensie zal zich daartoe moeten verhouden.

De voorzitter: U bent nu aan de tien minuten. Dus u zegt: ik heb nog een hele lange lijst. Daar word ik niet vrolijk van. Want u heeft een spreektijd van tien minuten.

Gedeputeerde Turenhout: Tien minuten. Hoeveel minuten heb ik nog?

De voorzitter: Niks. [gelach] Ja, dus even echt comprimeren nu.

Gedeputeerde Turenhout: Dat is echt ingewikkeld, hoor. Ik heb een aantal vragen van de BBB gehad over gebruik huidige natuur defensie. Heb ik volgens mij beantwoord. Betere spreiding over de provincie, ook beantwoord. Emmen-Coevorden infrastructuur, Nedersaksenlijn inzetten, ook beantwoord. Munitiedepots in Natura 2000-gebieden, dat was ook een belangrijk punt. Op dit moment wordt dat door defensie uitgesloten vanwege de regelgeving rondom stikstof. Volgens mij heb ik dan de meeste antwoorden in eerste instantie.

De voorzitter: Daar word ik dan wel weer vrolijk van.

Gedeputeerde Turenhout: Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. We zijn aan de tweede termijn van de zijde van de Staten en ik ga inventariseren wie behoefte voelt om nog een duit in de zak te doen. Ik zie dat er steeds minder mensen nog op hun zetel zitten. Mevrouw Van den Berg? De heer Schuinder? De heer Loof? Nee. Mevrouw Kleine Deters? Nee. De heer Pormes is weg. De heer Vianen? Nee. De heer Zandvliet? Nee. Statenlid Peeks? Nee. De heer Van Dekken? Nee. De heer Omlo is weg. De heer even kijken. Mevrouw Kramer? Nee. De heer Steenbergen? Nee. De heer Vorenkamp is weg. De heer Bos? Nee. Mevrouw Niessink? Nee. Heb ik nog twee, hoe zeg je dat, geachte afgevaardigden. En dat zijn mevrouw Van den Berg en de heer Schuinder. Mevrouw Van den Berg. Eén minuut is het geloof ik? Of twee? Spreektijd is één minuut.

Mevrouw Van den Berg: Oh, ja. Dat is de goede naam. Dank, voorzitter, dank Gedeputeerde Staten en dank collega-statenleden voor het inhoudelijke debat dat we gehad hebben. Dat vind ik mooi. We hebben soms verschillende insteken, verschillende accenten, maar we hebben een waardig debat gehad. En ik proef dat er Staten breed, in meer of mindere mate, urgentie gevoeld wordt voor het versterken van defensie. Wel verschillen we in de accenten die we GS mee willen geven en we merken ook uit de reacties dat we ons allemaal realiseren dat het pijn gaat doen. En dat is lastig. Maar met de heer Pormes delen wij dat we daarom op een bepaalde manier blij mogen zijn dat de knopen in Den Haag worden doorgemaakt. Hoe dat moet, laten wat de ChristenUnie betreft, net als de PvdA, over aan de deskundigen. Maar we maken ons... Maar we mogen onze zorgen, aandachtspunten en oplossingen meegeven aan het ministerie en ik deel met de VVD dat GS daarin onze spreekbuis is, maar wel nadat PS gehoord is. We delen ook de rol zoals GS deze voor zichzelf ziet als gebiedsregisseur, belangenbehartiger en verbinder van onze overheden. Blijf, zoals GroenLinks dat zei, kritisch, maar meedenkend. We hebben nog niet op alle vragen antwoord gekregen, dus ik wil er even twee nog uit halen die ik graag toch beantwoord zie worden. De eerste gaat over hoe...

De voorzitter: Maar ik zie eerst dat de heer Vianen nog een vraag heeft van mevrouw Van den Berg. Gaat uw gang.

De heer Vianen: Dank u wel, voorzitter. Het is ook heel kort hoor. Ik hoor wat mevrouw Van den Berg zegt over dat GS onze spreekbuis is, maar eerst PS moet meenemen of moet vragen van hoe staan we erin? Maar ik hoorde GS het ook heel duidelijk zeggen: we hebben soms wat gesprekken in een geheime setting. Dat is heel lastig om dan met brede Staten te delen. Hoe ziet u dat praktisch dan voor zich als er snelle besluiten moeten worden genomen met onze vergadercyclus?

De voorzitter: Mevrouw Van den Berg.

Mevrouw Van den Berg: Zo, ja. Volgordelijkheid. Ik snap dat dilemma, maar dat betekent dus dat er een constante dialoog moet zijn tussen PS en GS op dit punt, dat er informatiesessies moeten zijn zodat GS ook goed weet wat er leeft in deze Staten. En dat is denk ik wel waar wat aan ontbroken heeft de afgelopen maanden.

De voorzitter: Ik denk dat er allerlei modaliteiten zijn op basis waarvan we elkander kunnen vinden in de komende tijd. Ja, hoeven we niet echt formeel te doen alleen maar in de Statenvergadering. Mevrouw Van den Berg vervolgt haar betoog, heeft nog twee vragen.

Mevrouw Van den Berg: Ja, even kijken. Vooral dat het gaat op dit punt van hoe gaat GS PS betrekken de komende maanden richting januari? En ik had nog een vraag gesteld over de rol van GS als het gaat om het vergroten van het urgentiebesef onder inwoners en over de brede voorbereiding op mogelijke dreigingen. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Van den Berg. Ik geef het woord aan de heer Schuinder voor zijn minuut in tweede termijn.

De heer Schuinder: Voorzitter, wij gaan snel de tweede termijn doen, wat ons betreft. Dank. Dank ook voor het debat. Prachtig en wat goed dat we hier met elkaar vandaag over gesproken hebben. En toch even wel bijzonder dat er zoveel afwezigen zijn na verloop van tijd. En toch mooi om te zien dat de BBB-fractie in ieder geval voltallig aanwezig blijft. Het is goed om dit vaker te doen. Hoe gaan we... [rumoer] We wensen... [gelach] Nee, niet... voltallig aanwezig.

De voorzitter: Wilt u interrumpen via de voorzitter, dames en heren? De heer Schuinder vervolgt zijn betoog. Gaat uw gang.

De heer Schuinder: We wensen de portefeuillehouder binnen het college succes met het bestuurlijk overleg met het ministerie en zijn benieuwd naar het vervolg. Vraag is dan ook hoe en wanneer de Staten op de hoogte worden gebracht. Kan het college daarover duidelijkheid geven? De BBB hoort veel partijen zeggen dat uitbreiding van oefenterreinen een no-go is. We gaan ervan uit dat ook het college dat meeneemt in het vervolg en zullen dat ook als BBB kritisch volgen. Belangrijk voor ons om nog te noemen: er moet altijd sprake zijn van vrijwilligheid bij alle vormen van verplaatsing en eerst een goede compensatieverplichting. Dat is ook waar inwoners om vragen. Openheid en transparantie in alles. Als fractie nemen we aan dat het college uitgangspunten zal bespreken met het ministerie op korte termijn en willen het college vragen om van het bestuurlijk overleg ook een terugkoppeling te geven in de vorm van een brief aan de Staten. Is het college daartoe bereid? Nog twee korte vragen, voorzitter. Kan het college het komende proces van gesprekken tot besluitvorming beschrijven? En hoe gaat het college de Staten op de hoogte houden daarvan? En wij horen de gedeputeerde zeggen dat het college al een quickscan heeft gedaan. Is die beschikbaar voor de Staten? Verder roepen wij gemeenten en provincies op om de inwoners te horen. En zoals ik wel vaker zeg, in Drenthe doen we het samen. En dat geldt uiteraard ook voor defensie. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, heer Schuinder. Ik kijk nog één keer de zaal rond. Er zijn geen spijtoptanten. Dan kijk ik naar de gedeputeerde voor haar tweede termijn. Zij heeft daar vijf minuten voor. [rumoer] Ja, we laten de kathedreren repareren, hoor, want dit is te dol. Gaat het goed komen?

Gedeputeerde Turenhout: Ja, super. Dank u wel, voorzitter. Terechte vraag van de ChristenUnie en eigenlijk was het ook de vraag van BBB dat hoe betrekken we PS nu in het vervolg? Was ik vergeten, had ik wel aantekeningen natuurlijk van gemaakt. Ik begrijp heel goed dat u uw rol als volksvertegenwoordiger zo goed mogelijk wil kunnen vervullen en daarom nogmaals ben ik heel blij met dit debat. Wij zullen u zo goed en zoveel mogelijk informeren. Dus ik kan ook wel toezeggen dat wij een terugkoppeling doen van ons gesprek met de Staatssecretaris. Ik zit even te zoeken, want in de tussentijd wordt het plan-MER nu verder uitgerold en komt dat uiteindelijk begin januari in een in een notitie weer, waar vervolgens de zienswijzen op gegeven kunnen worden. En dat is wat mij betreft in ieder geval een goed moment om met uw Staten het gesprek te voeren, zodat wij ook op grond van het debat hier onze zienswijze kunnen aanscherpen. En als er tussentijds zaken zijn waarvan wij vinden dat u geïnformeerd moet worden, dan zullen wij dat absoluut doen. Daar vinden we wel modaliteiten voor, zoals de voorzitter mooi vertelde. En dat hebben we in de tussentijd natuurlijk ook gedaan. Volgens mij is dat de belangrijkste vraag wat betreft de betrokkenheid van PS. De rol van GS in vergroten van het urgentiebesef. Die vond ik wat ingewikkeld. Die vind ik wat ingewikkeld. Dus als u het goed vindt, dan ga ik daar nog even op puzzelen wat wij anders en meer kunnen doen dan dat we met elkaar al doen. Het is een breed maatschappelijk debat en gelukkig zien we defensie ook op heel veel terreinen optreden om dat urgentiebesef ook helder te maken en goed onderbouwd tot ons te brengen. Maar

daar kom ik nog wel even op terug. En tot slot de quickscan, die is wel heel quick geweest, want daar staat niks van op papier. Dat is echt zo van... Hoe zien we dat beeld over heel Nederland? Ik hoop dat u daarmee uit de voeten kunt.

Mevrouw Van den Berg: Voorzitter?

De voorzitter: Mevrouw Van den Berg.

Mevrouw Van den Berg: Ik had ook gevraagd om in te gaan op die bredere voorbereiding op mogelijke dreigingen, maar misschien kan dat ook schriftelijk meegenomen worden.

Gedeputeerde Turenhout: Sorry, ik verstond u niet goed.

Mevrouw Van den Berg: De bredere voorbereiding voor mogelijke dreigingen in Drenthe. Dus dit gaat echt over het zoeken van ruimte voor defensie. Maar zijn we als Drenthe ook goed voorbereid als hier wat gebeurt? Als het gaat om schuilkelders, noodpakketten, geen idee. Ik heb er geen verstand van, maar die bredere voorbereiding. Het zou fijn zijn als ik daar schriftelijk op...

Gedeputeerde Turenhout: Ja, ik begrijp uw vraag en die schaar ik een beetje onder het urgentiebesef en het weerbaarheid, weerbaar maken van de samenleving. En wat is daarvoor nodig? Neem ik die in één onderdeel mee en dan gaan wij daar intern even kijken wat we daarin kunnen betekenen samen met onze gemeenten. Dank u wel, voorzitter, dan kunnen wij met al deze munitie verder. Hebben we 7 oktober een hopelijk constructief gesprek met de nieuwe Staatssecretaris. En dan zetten we met elkaar de schouders eronder, want het is een pittige klus en het raakt heel veel inwoners. Dus dat moeten we echt absoluut zo zorgvuldig, maar ook zo snel mogelijk doen. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Dank, gedeputeerde Turenhout. En dank Statenleden, want uw uithoudingsvermogen is fenomenaal. Dat geldt ook voor degenen die ons gevolgd hebben op de publieke tribune en via het scherm. Ik vind het ook heel plezierig dat we als college nu van u ook deze basis hebben meegekregen voor de interactie rond defensie in de brede zin van het woord. Dus dank aan de initiatiefnemers, zeg ik maar. Heel plezierig.

L. Sluiting

De voorzitter: Mag ik u allen wel thuis wensen en een smakelijk souper, want het zal geen doodgewone avondmaaltijd meer worden, stel ik me zo voor. Oké, tot de volgende keer.